TRACTATVS
PIVS ET MODERATVS
de vera EXCOMMVNICATIONE, &
christiano Presbyterio,

Iampridem pacis conciliandæ causa, Cl. V. Th. Erastii
D. Medici centum manùscriptis thesibus oppositus, & nunc primum, cogente necessitate, editus.

THEODORO BEZA
Vezelio auctore.

LONDINI,
Impensis Ioan. Norton.
M. D. XC.

10 > 01

CHRISTIANO LECTORI THEODORVS BEZA gratiam & pacem à Domino.

QVænam fuerint huius in Ecclesia Heidelbergensi excitatæ, &, Dei beneficio, ac Illustriss. Principis pendentia, ibi quidem extinctæ de PRESBYTERIO ET EXCOMMVNICATIONE *controuersiæ initia, & qui mox sequuti progressus, neque satis scio, neque si scirem, dicere animus est: vt qui fodere hunc ignem minimè decreuerim, neque cum mortuo, præsertim amico, luctari. Quod autem ad me attinet, in quem nominatim tela nunc ista diriguntur, paucis exponam necesse est quînam in ista disceptatione interuenerim, vt omnes intelligant me néque vt contentiosum, néque vt* ἀλλοτριοεπίσκοπον *ad hanc disputationem accessisse. Heidelbergensem clariss. & orthodoxam Ecclesiam, ab Illustriss. beatissimæ memoriæ Principe Electore, Friderico iij. felicissimè instauratam, ea, qua decet, obseruantia semper colui: & D. Erastum, priuatum quidem in ea Ecclesia, & professione medicum, sed in sacris literis præterea diligenter versatum, & quem satis nossem egregiam operam ad illius Ecclesiæ instaurationem nauasse, superstitem peculiari quodam amore sum complexus. Quantum autem ille vicissim amicitiæ nostræ ante hanc controuersiam tribueret, non ex eius duntaxat literis amicissimè scriptis quamplurimis, sed ex eo etiam cognoui, quòd sua quædam ad me scripta non tantùm excudenda, sed etiam examinanda misit. Quum igitur illic de tantis istis rebus, & quidem non absque acerbitate quadam disceptari, ex amicorum literis cognouissem, operam dedi, quantum in me fuit, fraternè scriptis, tum ad ipsum Erastum, tum ad charissimum fratrem D. Gasparem Oleuianum, tunc primarium illius Ecclesiæ pastorem epistolis, vt res tota placidè & amicè statim componeretur; illum quidem precatus vt suam hac de re sententiam Illustriss. Principi, & eius Ecclesiæ pastoribus, spectatæ pietatis & doctrinæ viris, pro Christiani viri officio edidisse, & suæ conscientiæ satisfecisse contentus, rem hanc totam vel omitteret, vel iis, ad quos iudicium eius rei*

 spectaret,

ſpectaret, decidendum committeret: hunc verò, cuius vehementius ac penè immoderatius interdum eſſe ingenium noueram, non tantùm vt fratrem, ſed etiam vt meum olim & in Lauſanenſi, & in Geneuenſi ſchola diſcipulum hortatus, vt, licet cauſam, meo quidem iudicio, iuſtam tueretur, ab omni tamen intemperie quàm diligentiſſimè ſibi caueret. Ecce verò dum hæc ago, ad me theſes ipſius D. Eraſti manuſcriptæ afferuntur, non illæ quales nunc editæ ſunt, & quas antehac nunquam vidi, ſed numero plures, & (vt ipſe in præfatione teſtatur) quamuis eandem complexæ ſententiam, aliquantulum tamen certè nonnullis locis diuerſæ. Addebant amici à quibus illas accepi, ſparſas iam illas circumferri, & ad Tigurinos fratres miſſas, à quibus non improbarentur. Petebant etiam iidem, idque non inſcio Illuſtriſſ. Principe, vt illas inſpicerem, & ad eas reſpondere ſuſtinerem. Quid hîc igitur à me factum oportuit? certè, niſi vehementer fallor, id ipſum quod feci. Itaque theſes illas inſpicio, & ſyncero, cuius ipſe mihi Deus teſtis eſt, animo ad diuini verbi normam exigo: & dum placidam ac ab omni aſperitate alienam refutationem, tum ab Eraſto in primis, tum à Tigurinis chariſſimis fratribus legendam & examinandam paro, illud ipſum quod antea cœperam, literis vrgeo. Sperabam enim illum, perlectis meis, vel ſententiam fortaſſe mutaturum, vel de illa ſaltem detracturum nonnulla quæ iam tum in illis theſibus, nimiùm profectò amarulenter ſcripſiſſet. Maximos autem illos viros Tigurinos fratres, quibuſcum ſemper coniunctiſſima fuit, &, Deo fauente, ſemper erit hæc Eccleſia, & quos ſemper cognoueram ad ſummam pietatem & eruditionem, animum Eccleſiarum pacis ſtudioſiſſimum adiunxiſſe, illos, inquam, non dubitabam, etiamſi fortaſſe non omnia mea penitus comprobarent, tamen ad hoc reſtinguendum exoriens incendium, omnem operam ſuam, ſummo ſtudio, collaturos. Neque verò me ſpes illa fefellit. Etſi enim iſta contentio iam longius proceſſerat, & iam tum (vt coniicio) ſuam hanc refutationem, nunc primùm ad me perlatam, D. Eraſtus, calamo certè interdum in meram bilem potius quàm in atramentum immiſſo, perſcripſerat: tamen, quum & Illuſtriſſ. ipſe Princeps quid opus eſſet facto iam in Eccleſiis ſui Palatinatus conſtituiſſet, & illi pro ſua prudentia proſpicerent quônam res iſta alioquin eſſet euaſura, generali potius conuentu & collatione, quàm prolatis hinc inde priuatorum quorundam, quamcumque eruditorum, argumentis ſemel decidenda, à me quidem perfacilè obtinuerunt, ne meum illud ſcriptum ſpargeretur, de quo edendo nunquam cogitaram. Ab ipſo autem D. Eraſto idem ipſos obtinuiſſe ex re ipſa conſtat, quam nihil iſtorum, quæ nunc edita ſunt, ipſo in tertio ſuperſtite, & tamen (ipſo teſte iſtius editionis auctore) hæc apud

ſe

si asseruante, ante hunc diem apparueris. Eram ergo incredibili gaudio perfusus, quòd non tantùm Illustriss. Principis auctoritate, verùm etiam & tantorum virorum consilio, & ipsorum dissidentium consensu, tandem illius tragœdiæ ἐπίλυσιν & finem tam placida catastrophe eandem esset consequuta. Ecquis autem, nisi discordiæ & rixarum inter ipsos etiam fratres auctor malus ille spiritus, sanctum istud gaudium, excitata rursus ex ignis illius sopiti cineribus flammula, nunc interturbauit? Quod enim audio huic infaustæ editioni D. Erasti viduam, & Casteluetri nunc cuiusdam uxorem, prætexere, quòd videlicet mandatum hac de re, adhibito etiam iureiurando, à marito moriente acceperit, quis facilè credat? Nam illum qui superstes néque Heidelbergæ, neque Basileæ quicquam non paucis annis mouit: qui fortassis ab eo tempore nunquam suum exemplum inspexerat, utpote quod inter eius schedas, tineis & blattis expositum, & crebris liturìs oblitum, latuisse hic ipse typographus testetur: qui me Basileæ ad se accedentem, nulla prorsus facta istius disceptationis mentione, tam amicè complexus est, ut etiam Genevam brevi se visurum, Deo fauente polliceretur: qui clarissimos, & sibi amicissimos viros D. Iacobum Grynæum, & D. Theodorum Zuingerum ad lectum habens assidentes, illum quidem animæ, hunc verò corporis etiam medicum: nullum tamen cum iis hac de re verbum fecit: cui denique, sicut ex certis testibus constat, vix ipsa mors lethali morbo se laborare persuasit: illum inquam, ecquis quum iam animum exhalaret, &, uti Christianum hominem facere decuit, toto iam pectore sursum anhelaret, existimauerit de hac mouenda Camarina vel leuissimè cogitasse: nedum ut de huius scripti inter schedas iacentis editione clam, & nullo prorsus adhibito teste, iusiurandum ab uxore exigeret? Demus tamen id ab illo non satis iam sibi constante factum. Quid hîc tergiuersaris Casteluetre? An enim ausis inficiari quod superioribus nundinis, quum paulò seriùs istas merces Francfurtum aduexisses, non uni affirmasti; nempe à te ipso, siue ab alio abs te conducto, uxoris tuæ tum mandatum Erasti, tum datam à se fidem urgentis importunitate coacto, hunc librum edictum produci? Cedò igitur qua conscientia duplicem hic personam sustines? Idem enim is es typographus, qui in epistola huic editioni præfixa, totum illud dissimulans, hunc librum, diu abs te perquisitum, & summa diligentia, opera, industria vix apud heredes, à quibus negligeretur, inuentum, ab iisdem, precio ipsis depenso, idem videlicet venditor & emptor, vel potius istorum neutrum, comparasse te testaris. Istam verò fabulam quînam cum illo mandato & iureiurando conciliabis? Quid? ipsane Veritas, cuius studio te fuisse ad hanc editionem impulsum, eâdem fide comminiscere, tibi

ſuaſit, an potiùs boni & pij homines illi, quorum deſiderium nobiſcũ tanto bono defraudare, auctores tibi, Caſtelnetre, fuerunt, vt clam iſta excuderes? vt pro Londini, vel alterius in Anglia ciuitatis nomine Peſclauium ficſitium ſupponeres? vt partim ἀνώνυμος, partim repente Baucij neſcio cuius Soltaceteri larua tectus, in ſcenam prodires? Iſtas, inquam, fraudes, iſtas falſitates an in veritatis, ac non potiùs αἰχροκερδείας & impudentiæ ſchola didiciſti? Bezam autem, cuius nomen nuſquam Eraſtius ipſe ſibi exprimendum putauit, quid attinebat nominare? quid te præterea vel iſtius epiſtolæ ſcriptorem conductitium, bone vir, aliud impulit quàm mala mens, & malus animus, vt indicem, conuitiorum & calumniarum plenum, adiiceres? Peruerſam enim iſtam regnandi cupiditatem, quam præterмittere te non permiſit vel tua vel emptitij tui nomenclatoris bilis, quominus exiſtimem vel ad me, vel ad peregrinantes iſtic fratres pertinere, præſens noſter ſtatus facit, quem nemo ſanè nobis quantumuis inimicus inuideat. Tu verò videris, ne ſic alios potiùs non tam procul remotos perſtringere ingratus malueris, quorum patientia iampridem abuteris. Deerat denique ad hoc facinus aliud præterea flagitium, nempe vt priuatas magnorum virorum literas aliquot, ſolicitus iſte veritatis aſſertor, huic Eraſti libro adiiceret, phœres etiam alias habere ſe interminatus: nempe vt veluti copioſiore materia ingeſta, rediuiuum iſtud, quod nonnulli parant, incendium tanto longiùs & latiùs ſerpat. Priuata autem iſta amicè & familiariter ſcripta diuulgare, quid aliud eſt, vt iampridem quidam eſt meritò conqueſtus, quàm tollere è vita vitæ ſocietatem, & amicorum abſentium colloquia? Quàm enim multa ſiue ioca ſiue ſeria ſolent eſſe in epiſtolis, nullo modo diuulganda? quàm multa ambiguè, nec ſatis meditatè effunduntur in amicorum ſinum quæ nos ipſi poſtea nunquam dicta vel ſcripta mallemus? Iſtas autem epiſtolas, qua conſcientia vel emere tu, vel D. Eraſti heredes vendere potueritis? Sed de hac editione plus ſatis fortaſſe: quæ tamen præterмittere non potui, nec debui, vt omnes, poſtquam cognouerint quo ſpiritu ducantur iſti communis Eccleſiarum ſanctarum pacis & concordiæ hoſtes, ſtudium veritatis prætexentes, eò ſibi prudentiùs ab ipſorum inſidiis caueant. Iam autem ad eos ipſos me conuertam neceſſe eſt, quorum iudicio & auctoritate adornare ſuum iſtud λειόδε μᾶλον auſi ſunt iſti, vt noſtras, id eſt Gallicas, Anglicas, Scoticas, Belgicas, Germanicas non paucas, Helueticas, Rhæticas & Sabaudicas Eccleſias, eôdem fidei nexu inter ſe coniunctiſſimas, quaſi ſuis ipſarum telis confixas, aut prorſus euertant, aut in horrendam τερατίαν, irrito tamen, vt confido, conatu, transforment. Vósne igitur beatos nunc cum Ieſu Chriſto laborum veſtrorum fructum percipientes

cientes D. H. Bulling. & D. Rodolphi Gualteri ſpiritus, nuper non tantùm Tigurinæ, ſed Chriſtianæ totius Eccleſiæ lumina: vos, qui in terris nobiſcum peregrinantes, ne hic ignis accenderetur tam bonam operã nauſtis: nunc, ſi qua vos in cœlis humanarum rerum cura tangeret, exiſtimauerim iſtorũ audaciâ veſtris priuatim ſcriptis epiſtolis ad renouandum hoc incendiũ abutentium ſubſcriptiones, aut eorum ſcriptorum quę ſuperſtites ſupprimi, pacis & communis concordię cauſa, curaſſis, editionem, probaturos? Abſit hoc verò à nobis, apud quos potiùs viget, & perpetuò vigebit ſancta veſtri memoria ſummis illis veſtris de Chriſtiana tota Eccleſia meritis, & perpetuæ ac inuiolabili noſtræ cõiunctioni conueniens. Atenim, inquies iſtorum aliquis, probatæ ſunt tamen illis D. Erafti theſes. Neque verò inficior theſes iſtas non itidem illis vt nobis diſplicuiſſe, ac etiam illos aliquantulum in excommunicationis vſu & presbyterij auctoritate, non quòd iſta per ſe damnarent, ſed quòd ipſorum abuſum vererentur, ad D. Erafti ſententiam deflexiſſe. Quis enim hoc nobis dabit, vt omnes ſingulis de rebus, præſertim de quibus controuerti ſalua fide ac religione poteſt, idem penitus ſentiamus? Ecquis autem eſt hiſtoriæ ſacræ tam ignarus, vt (quod tantorum virorum pace dictum velim) non tantùm diſſenſiones, ſed etiam rixas inter Epiphanium & Chryſoſtomum: Theophilum & Nanzianzenum: Theodoretum & Cyrillum, partim per iſtiuſmodi Satanæ emiſſarios, partim quòd & ipſi homines eſſent, exortas & longiſſimè quoquo progreſſas neſciat? Idem autem etſi non ſemel inter Tigurinæ & huius Eccleſiæ præſtantiſſimos paſtores efficere conatus eſt ille diſcordiæ Spiritus, tamen, Dei beneficio, tantum abfuit vt hoc obtinuerit, vt contrà tanto confirmatior euaſerit mutua illa noſtra in omnibus coniunctio. Optimis enim illis beatiſſ. memoriæ fratribus, ſumma tum pietate, tum eruditione præditis, & quos hæ ipſæ literæ teſtantur nihil magis quàm Eccleſiarum pacem procuraſſe, ecquis crediderit in mentem vnquam veniſſe, vt probarent, quod non tantùm ſcribere, ſed etiam inculcare, à bile certè potiùs quàm à ratione dictatum, auſus eſt noſter Eraſtus: nimirum Excommunicationem & Eccleſiaſticum presbyterium, commentum eſſe purè humanum, ſanctis ſcripturis, & toti Iſraëliticæ, ac Chriſtianæ puræ Eccleſiæ inauditum, meram tyrannidem, quam regnandi cupiditas aduerſus Magiſtratum in Eccleſiam inuexerit: non aliud eſſe denique quàm Deum illum Maozin quem Daniel prædixerit? Agedum enim quàm aliter prorſus eadem re in contrariam prorſus partem ſenſerint, ex iis ipſis epiſtolis audiamus. Sic igitur D. Gualterus in ſuis ad Datenum literis, totidem iſtis verbis ſcribit, Baſileę anno 1536, menſe Februario in comitia publica vocati coïere præ-

cipui omnes Ecclesiarum Helueticarum ministri, qui quum, præsentibus etiam beatæ memoriæ D. Capitone, & Bucero Argentoratensis Ecclesiæ ministris, & legatis Neocomensis Ecclesiæ, inter se diu & multum contulissent, in hanc tandem sententiam conuenerunt omnes, quæ & nostra confessione vltima est exposita. *Confessionis autem illius Helueticæ, cui non vicinæ tantùm, verùm etiam remotissimæ quæque gentes eandem atque nos orthodoxam veritatem profitentes, & hæc in primis Ecclesia Geneuensis subscripserunt, hæc totidem sunt verba, cap. xviij.* Quoniam valde necessaria est disciplina in Ecclesia, & vniuersa vetus Ecclesia vsa est excommunicatione, & iudicia Ecclesiastica extiterunt in populo Dei, in quo hanc disciplinam exercuerunt homines prudentes, & Dei timentes: idcirco ministrorum quoque munus est ad ædificationem Ecclesiæ disciplinam istam adhibere, pro temporum & status publici ratione, & prout necessitas requisierit. Est autem hac in re semper obseruanda hęc regula, vt omnia in Ecclesia ad ædificationem decenter & honestè fiant absque tyrannide & seditione, ita vt néque foueantur vitia, neque imprudenter quicquam fiat, Apostolo testante datam esse Ecclesiæ potestatem, non ad destructionem, sed extructionem. Et ipsis etiam Angelis prohibet Dominus ne zizania omnia eradicent, ne fortè triticum cum zizaniis euellant. *D. autem Bullingerus à D. Erastro rogatus quando primum cœperint homines propter vitæ delicta excommunicari,* Ego verò, *inquit,* satis hoc esse vetustum video, quia quum Ecclesia careret Magistratu, citò consilia iniit quomodo sceleratos coërceret: nec illis aliud visum est commodius remedium quàm excommunicationis. *Hæc ille in altera ad Erastum epistola. Idem autem D. Gualterus,* Nulla vnquam, *inquit,* fuit concertatio de excommunicatione inter nostram Tigurinam Ecclesiam & Geneuensem nobis prædilectam. Neque putes nos ita esse dementes, vt hîc omnia ad rigorem illum Geneuensis Ecclesiæ exigere aut reuocare velimus. Etenim quum ante annos aliquot turbæ essent in illa exortæ Ecclesia graues: & nos ea de re requisiti occasionem habuissemus nostra obtrudendi, aut commendandi saltem: attamen sequuti sumus, vt par erat, pacis consilia. Itaque neque illorum inchoatam disciplinam voluimus impedire, rigidam aut lentam nuncupare, neque occasionem aduersariis offerre sæuiùs tumultuandi. Nam vt in alienas Ecclesias nullum nobis sumimus imperium, ita sanè, si qui

in

in ſuis Eccleſiis, quorum ratio illis rectiùs quàm nobis perſpecta eſt, aliquos citra turbam & querelas à Cœna per diſciplinam ſuam ſplendido cum fructu excludunt, id iudicio Eccleſiæ, ipſorúmque fidei permittimus. *Hæc ille pro Chriſtiana ſua tum prudentia tum æquitate. Quid plura? ne quis amplius nobis D. Gualteri, hominis de Eccleſia Dei quàm optimè meriti, & fratris mihi ad extremum vſque halitum coniunctiſſimi auctoritatem obtrudat, quaſi theſibus iſtis, & refutationi ſit propriè & ſimpliciter aſſenſus: age ex ipſius homiliarum archetypis nuper editis diſcamus quid de pleriſque Noui Teſtamenti locis à me pro excommunicatione & presbyterio citatis, & à D. Eraſto exagitatis, ſenſerit. Nihil magis vrget D. Eraſtus quàm per* TRADERE SATANAE, & TOLLI E MEDIO ECCLESIAE *interfectionem intelligi, D. Gualterus contrà homil. in 1. ad Corinth. 5. 3.* Decreuit Apoſtolus, *inquit*, inceſtuoſum hunc tradendũ eſſe Satanæ, id eſt ex Eccleſia eiiciendũ, vt Corinthij tanta ignominia liberarentur, & ſcandalum remoueretur. Ratio huius locutionis eſt, quia extra Eccleſiam Satan regnat. *Idem homil. 7. in 1. ad Timot. 1. 20.* Quia Hymenæus & Alexander fidem aliorum ſubuerterant, traditi ſunt Satanæ, id eſt excluſi à fidelium commercio. 1. ad Corinth 5. & Matth. 18. *Contendit D. Eraſtus nullum fuiſſe Corinthi presbyterium, id eſt cœtum Eccleſiaſticum ad quem relegatus fuerit inceſtuoſus. Contrà D. Gualterus noſter homil. illa 35.* Poteſtas illa tradendi Satanæ erat penes totam Eccleſiam, quæ tamen (ne confuſio fieret) per delectos agebat ex ſenioribus 1. ad Timot. 5. vide etiã Tertull. Apol. 39. Ὀλεθρον τῆς σαρκὸς *D. Eraſtus de vltimo capitis ſupplicio interpretatur. At D. Gualterus*, Paulus iubet Satanæ tradi inceſtuoſum ad interitum carnis, id eſt vt caro domita ac mortificata ſpiritui locum daret, & homo poſſet conſiſtere in die Domini. *Ita factum cum iſto inceſtuoſo. 2. ad Corinth. 6. vbi* Ἐπιτιμία, *id eſt obiurgatio, ſiue increpatio, à traditione Satanæ manifeſtè diſtinguitur, ad quam vſque quominus Corinthiorum presbyterium progrederetur, niſi rurſum audita Pauli ſententia, obſiſteras obiurgati inceſtuoſi ſeria & ingenti mœrore teſtata pœnitentia. Neque verò dixit Paulus obiurgationem hanc* ὑπὸ πάντων *factam, id eſt ab omnibus, ſed* ὑπὸ τῶν πλειόνων, *nempè à ſeniorum cœtu in illo Eccleſia delecto, quod etiam articulus appoſitus oſtendit. Hinc autem etiam manifeſtè liquet Matth. 18, 17, nomine Eccleſiæ non vniuerſalem cœtum, ſed Eccleſiaſticum ſynedrium intelligi, cui Chriſtianum presbyterium ſucceſſit: contra quàm turbator ille eccleſiarum, à D. Eraſto, 70. pag.*

huius

huius refutationis nominatus, sensit, non falsò tantùm, verùm etiam ridiculè, nisi existimare malimus toties congregatam fuisse totam Ecclesiam, id est pænè semper iudicandi causa sedisse: quoties nimirum quispiam qui in fratrem peccarat priuatis admonitionibus non cedebat. Vult D. Erastus Gal 5.6. per excisionem intelligi interfectionem: contrà D. Gualt. homil. in eam epistolam 5. Quoniam, inquit, istis ita placebat circumcisio vt Christi meritum euacuarent, optat eos prorsus abscindi, nimirum ab Ecclesiæ consortio. Displicet D. Erasto allegorica applicatio azimorum sexti, quæ tamen Apost. auctoritate nititur. 1. ad Cor. 7. Contrà D. Gualt. homil. 35. Excommunicatio erat exclusio legitima à societate Ecclesiæ (ac proinde Christi) vt qui eam offendisset, emendaretur, & seruaretur. Ité ne contagio ad plures serperet, Et homil. 36, Ita innuit Paulus disciplinam necessariam esse, ne contagium peccati serpat: quod fit permissa impunitate, cuius spem facit peccantium multitudo. Et homil. 37, Fermenti nomine intelligit Apostolus peccatum, & quicquid cum eo coniunctum est. Ex istis autem, vt ex veterum & recentiorum interpretationibus, immo ex re ipsa, constare satis arbitror, hyperbolicum saltem fuisse nostrum hunc typographum, quum hæc D. Erasti scripta, vtilitatis sanè suæ causa, commendaret à præcipuorum nostri temporis theologorum auctoritate, & eò quòd viris doctis & piis, atque à partium studiis alienis mirum in modum probarentur. Minimè, tamen nego maximos illos viros, vt & D. Wolfgangum Musculum, (quorum alioqui pietati & doctrinæ præstantissimæ, nescio an quisquam plus tribuat quàm ego) existimasse excommunicationem olim penes presbyterium fuisse, & ad exclusionem vsque à Cœna Domini presbyteros ideo fuisse progressos, quòd Christianum tunc Magistratum non haberet Ecclesia, cuius auctoritate tum capitalia iudicia exercerentur (quod si Corinthi factum fuisset, nulla fuisset opus Pauli de illo Satanæ tradendo denuntiatione) tum alij crudeliores, leuioribus offendiculis peccantes, citra exclusionem à Cœna, satis coercerentur: quod quum vtrumque præstare Christianus Magistratus nunc possit ac debeat, carere nunc quoque posse Christianas Ecclesias hac disciplinæ seueritate: Sic, inquam, illos, quod tamen adhuc à D. Erasti sententia plurimum abest, sensisse minimè nego: sed ita, vt neque scripturæ locos nouis, & ad hanc suam sententiam accommodatis interpretationibus applicarint, neque aliter sentientibus præiudicium vllum allatum voluerint: & illos satis appareat, Catharos quidem & Nouatianos nostro seculo, nec procul Tiguro, in illis furiosis Anabaptistis, renatos, & Pontificiam tyrannidem radicitus euellere studuisse:

fuduisse: excommunicationem autem ipsam moderatè & legitimè ex verbo Dei cum fructu administratam minimè damnatam voluisse. Etsi verò de hac re plenissimè nunc disserere minimè constituì: tamen quod apud illos adhuc superstites, ne tantillum quidem idcirco læsa summa nostrorum animorum coniunctione perpetua, non dissimulaui, ne nunc quoque fas sit mihi reticere, non alio sanè animo quàm vt verè pijs ac doctis, vbicunque nunc sunt, theologis Christiano spiritu ista dijudicanda proponam. Quæro igitur primùm an non habuerit sanctos suos Magistratus vetus ille populus Dei: deinde an non fuerit nihilominus exclusio à Dei cultu aduersus impuros diuinitus demandata, & ab Ecclesiastico synedrio distinctè vsurpata. Prius illud quidem certè negari non potest. Alterum, etiamsi D. Erasto largius essem ad solos externa illa, & ceremoniali pollutione contaminatos pertinuisse, nihil aduersum me propterea concludi posset: cui satis est ostendisse, sancto quoque sedente Magistratu, fuisse in Dei populo exclusioni à sacramentis locum. Sed hac in re illum hallucinatum fuisse demonstrant tot leges de sacrificiis pro peccato, peccato, inquam, omnis generis, siue per errorem, siue per ignorantiam iuris, siue per ignorantiam facti, siue per malam conscientiam admisso, latæ, vt Leuitic. 4. 2. 13. 22. 27. & 5. 4. 17. & Numer. 15. 22. 23. idque ad legis quoque secundæ tabulæ transgressiones pertinuisse: Et pœnis ciuilibus fuisse tum confessionem peccati apud sacerdotes, tum expiationem per sacrificium superadditas, apertissimè dicitur Leuitic. 6. vsque ad vers. 7. & Numer. 5. vers. 6. 7. & 8. Expiatio verò necessariò præsupponit immundiciem, & immundiciem sequebatur exclusio ab altari: quod quid aliud erat quàm nostra maior excommunicatio? & ista apud sacerdotem diserte mandata confessio, quid aliud erat quàm idonea resipiscentiæ testificatio: quum simpliciter legalibus immundiciis impuri, quos cum Abstentis conferre possumus, aqua lustrali aspergi iuberentur: nedum vt (quod censet D. Erastus, & fortassis etiam ab aliis nimiùm vrgetur) vnusquisque impurus ad altare accedens, priuatæ suæ conscientiæ probationi relinqueretur. Atenim, inquiet aliquis, si hoc ita est, quum nemo fuerit qui non quotidie in præcepta moralia aliquo modo peccaret, quid aliud oportuit, quàm altare sacrificiis pro peccato dies & noctes singulis momentis calere? Immò non ita est, legislatore ista sacrificia diserte adindicata & nota, ac proinde cum offendiculo coniuncta & indicata restringente, Leuitic. 4. 14. & 23. & 28. Hæc autē quum ita se habeant, si Israëliticus Magistratus disciplinam illam Ecclesiasticam non impediebat, sed, vt illius custos ac vindex, capitali etiam interdū aduersus indomitos ἀπειθεῖς supplicio adiuuabat Deut. 17. 12: non video quidem ego cur idem non sit de

Christiano

Christiano Magistratu statuendum: & quod ius fuit Synagogæ sub lege, cur non valeat in Ecclesia sub Euangelio, auctore Christo Matth. 18. 17. Præterea quis hoc vlli Ecclesiæ præstabit, vt Magistratus deuitet, & turpi sua vita, non sine manifesta contagione (vt nimium sæpe vsuenit) Ecclesiam totam contaminantes coërceat? An verò propterea expectandum erit vt hoc fermentum totam massam corrumpat? Admoneantur, inquies, à pastoribus. Sed quid si, vt plerique istiusmodi homines consueuerunt, priuatas alicuius, vel ipsius Ecclesiæ, id est presbyterij, obiurgationes securè contemnens quispiam, ad mensam Domini nihilominus, sese tanto magis horrendo Dei iudicio obstrictum vt, accedat: an sedulo, & gregis sui studioso pastori, vel potiùs presbyterio, committendum erit, vt oviculam aberrantem patiatur sacrorum pollutione in suam perniciem vltrò præcipitem ferri? Certè non ita faciendum iudicauit Paulus, non simpliciter aliquid de traditione Satanæ quamuis à se decreta remittens, sed addita demum firma ratione cur increpatio, non διὰ τὸ πάντων, sed διὰ τὸ πλειόνων facta, sufficeret: nempe ne verè resipiscentem ac proinde non excommunicatione, sed venia egentem, nimia tristitia absorberet: minimè alioqui vel in ipsius incestuosi, vel Corinthiaci presbyterij moderatione acquieturus. Nam ad pastorem quidem culpæ eximendum sufficit diligens & conueniens peccatoris reprehensio, Ezech. 3. 18. sed ad peccantis acriore remedio egentis salutem (qui est vnus ex præcipuis excommunicationis finibus) nec etiam ad exemplum, nec ad contagionem impediendam satis est. Multum autem non interest profectò inter eos qui Christianum Magistratum non habent, & eos quorum Magistratus, professione quidem externa sit Christianus, re ipsa verò sui in Ecclesiam officij immemor, & nihilo cæterio Ecclesiæ morbidis ouibus purior. An hîc igitur vtendum erit προσωποληψίᾳ, vbi maximo cum Ecclesiæ periculo peccatur? Denique negari, nisi perperam, non potest, ciuilibus externis pœnis, nisi Dei Spiritus accedat, nihil aliud obtineri posse, quàm vt formidine pœnæ à peccatis aliquatenus abstineatur, ac proinde peccati non radicem, sed ramos duntaxat sic amputari repullulaturos, vt pote quæ vnica spiritus Sancti virtute, per Dei verbum tum publicè, tum sigillatim prædicato, & vsque ad diuisionem animæ & spiritus penetrante resecetur. Eius autem cum auctoritate publica, adhibendi remedij munus conflat, non ad ciuilem Magistratum, sed ad Ecclesiasticum ordinem pertinere: quo notum etiam est Tigurinam Ecclesiam nunquam caruisse, partim ex pastoribus, partim ex illustribus ciuibus legitimè delecto, & prout fert illius præclaræ Ecclesiæ ædificatio, suis legibus circumscripto. Quum autem non immeritò metuatur & præcauenda

sit

In aliqua in istiusmodi quoque iudiciis Ecclesiasticis præuaricatio, vel aperta etiam tyrannis illa quæ iam olim Prophetas in Ecclesia Israëlitica, & à non paucis seculis tot sanctissimos viros in Ecclesia Christiana tam crudeliter persequuta est, & nunc quoque summa rabie persequitur: qualis etiam in synodis, & quidem frequentissimis non semel vsuuenit: quódnam, quæso, certius & aptius remedium auertendæ vel cohibendæ istiusmodi, siue tyrannidi, siue oligarchiæ adhiberi potest, quàm delectorum & pastoribus adiunctorum prudentum, & spectatæ in primis pietatis ciuium aliquorum auctoritas? Et quum fieri quoque ab vniuerso sic rectè constituto Consistorio possit reis delatis iniuria, nihil obstat quominus, vbi synodi cogi possunt, ad synodum prouocetur, sicut vetustis quamplurimis canonibus (non certè repudiandis) cauetur, & in amplioris ditionis Ecclesiis obseruatur. Vbi verò nullus est locus synodis, vt in angustioribus territoriis, idoneis tamen aliis remediis, circa vllam ordinis Ecclesiastici violationem, Christianus Magistratus, vt tabulæ vtriusque, & prætere a Ecclesiasticæ εὐταξίας custos ac vindex, prospicere conquerentibus potest. Vt autem omnes etiam norint an hanc disciplinam, ea qua decet, & quam huius loci & temporis circunstantiæ requirunt, moderatione ad ædificationem adhibita, hæc Ecclesia Geneuensis exerceat: placuit hoc loco paucis & summatim omnem illius formam subiicere: minimè id quidem. vt, quod nobis nunquàm in mentem venit, cuiquam illam obtrudam, sed vt omnes intelligant iure an iniuria nobis nimia seueritas, & quasi tyrannicum quiddam à nonnullis obiiciatur: quum potiùs, si hæc nostra cum Gallicarum, Scoticarum, Belgicarum Ecclesiarum ordine ecclesiastico comparentur, lentitudinis etiam alicuius accusari possimus. Consistorium igitur habemus, in quo non soli verbi ministri sedent iudices, sed duplo plures, partim ex minore, partim ex maiore Senatu, idque non absq; publica ad populum præeunte promulgatione, delecti. Quod ad receptæ in Ecclesia doctrinæ dogmata, ἑτεροδιδασκαλοῦντες. amicè & fraternè primùm monentur: si acquiescant, quiescere iubentur sine vlla infamiæ nota: si peruicaces fuerint, id est admonitio altera magis seria non profuerit, tum ad Consistorium vocantur: cui si pertinaciter restiterint, tunc demum illis vt αὐτοκατακρίτοις Cœna Domini, vt nostræ à qua dissident doctrinæ tessera, interdicitur, & de re tota Senatus admonetur. Idem in eos statuitur, qui manifesto sacrorum conuentuum contemptu profanam suam mentem patefaciunt. Quod ad singulorum mores spectat, in occultis vitiis placidæ admonitiones, sicut Dominus præscribit, adhibentur: nec ad Ecclesiæ iudicium vocatur quisquam ob priuatum delictum, quod cum publico offendiculo coniunctum non sit, nisi accedat priuatarum moniti-

onum

unum pertinax contemptus. Contemptores autem rursus ab Ecclesia commonefacti, & legitimis testimoniis convicti, si pro veniæ deprecatione reprehensi pertinaciam opponant, iubentur, ex Christi verbo Matth.18.17. donec mutatum suum animum testentur, à Cœna Domini abstinere. Quod ad manifesta & famosa peccata spectat, quæ dissimulare nequit Ecclesia, vocatur quidem propter aliorum exemplum ad Consistorium is qui sic deliquit, sed petita venia dimittitur. Quod si peccatum rursum severius obiurgatus non agnoscat, nec emendationem promittat, tum, vt in Ecclesiæ scandalo pergens, à sacra Cœna, quæ mutuæ cum Christo & proximo coniunctionis obsignatio est, arceatur, donec resipiscentiæ signum dederit. In grauioribus flagitiis, & seueriore pœna dignis, quàm vt solis verbis castigentur, legitima præeunte cognitione, sic prolapsi ad breue aliquod tempus, ædificationis publicæ causa, & vt apertiùs cunctis constet de ipsorum resipiscentia, sese coram Deo humiliare, & à Cœna inbentur abstinere, donec scriò suum ipsis peccatum displicere liqueat. Publica verò & toti populo denuntiata excommunicatione, non nisi in pœnè deploratos homines vtimur: quamuis apostatas, etiam resipiscentiam suam in Consistorio testatos, non nisi in publico Ecclesiæ cœtu veniam petentes recipiamus. Et in his quidem omnibus sic intra fines Ecclesiastici regiminis sese continet Consistorium, vt verbi ministri Spirituali gladio contenti, ne tantillum quidem ex iure Magistratus delibent. Et hæc quidem illa est disciplina Ecclesiastica, quam vt diuinitus constitutam, & perpetuo Ecclesiæ Christianæ vsu, quamuis non pari semper, & vbique seueritate confirmatam, aduersus Erasti theses hoc libello tueor, olim quidem iis de causis, quas initio commemoraui, suppressa, nunc autem ob id vnum emulgato, vt eo cum nunc edita Erasti refutatione collato, Christianus lector vtranque sententiam certius cognoscat, & tanto facilius expendat. Si quis autem erit qui refelli quoque à me debuisse huius refutationis argumenta existimet: aut qui ab iis refutandis idcirco abstinuisse me clamitent, quòd mihi firmæ responsiones desint: istos quidem nihil moror, hoc vnum raptante Satana & ipsius administris, vt altercationibus mutuis, & scriptitandis Apologijs crescant discordiæ, quarum veneno ipsi pascuntur: ab illis autem peto, primùm vt me in ea nunc ciuitate & Ecclesia versantem, quam tanta bellica tempestas premit, aliis magis necessariis rebus animum totum intendere non mirentur: deinde vt me iampridem istarum concertationum pertesum, quibus in rixas euadere potiùs quàm mitigari, nedum extingui controuersias apparet, non inuiti patiantur, vel partes istas minùs occupatis aliis fratribus relinquere, si fueris opus, obeundas: vel tacitum expectare, donec aut Ecclesiæ suæ sic domi & foris

ſuis vexatæ precibus hoc tribuat Dominus, vt lites omnes iſtæ communi aliquo legitimo Eccleſiarum conuentu decidantur: vel mihi denique ſeptuageſimum primum iam annum in terris peregrinanti, portus illo beatæ & perennis quietis, ad quem totus anhelo per clementiſſimi Seruatoris mei miſericordiam patefiat. Etſi enim nunquam ſciens prudens, Deo fauente, veritati tuendæ ſum defuturus, atque adeo ſi fortè penitus fuerit opus, ad hanc quoque refellendam refutationem acceſſurus: nunquam tamen id faciam niſi ſumma coactus importunitate: & ita quidem vt quam D. Eraſto viuo, quantumuis à me diſſentienti, amicitiam exhibui, mortuo quoque præſtem, & omnis eius qua in me immerentem iniectus eſt, aſperitatis immemor, rem ipſam nudam perſequar. Immò (quod abſque vlla καυχήσει dictum velim) futurum non deſpero, vt qui ab omni præiudicio liberi, & ſincero veritatis indagendæ ſtudio impulſi, meum hunc libellum diligenter perlectum expendent, ſibi magna ſaltem ex parte ſatisfactum arbitrentur: nec vllam fortaſſis ampliorem contrariorum argumentorum refutationem requirant. Sed quid ſi ipſius D. Eraſti teſtimonio enincam totam diſceptationem iſtam aduerſum me, & mecum ſentientes omnes, non ἐξ ἀνάγκης, ſed ἐκ προαιρέσεως fuiſſe ab ipſo tum in theſibus, tum in hac diſceptatione ſuſceptam? Hæc enim ſunt ipſius verba in huius refutationis præfatione, Nos de illis, inquit, ſolis loquimur peccatoribus, qui doctrinam intelligunt, probant, amplectuntur, peccata ſua ſe agnoſcere verè atque odiſſe aiunt, & ſacramentis ſecundum inſtitutionem Chriſti cum Eccleſia vti cupiunt. Quod meminiſſe te velim etiamſi non ſemper ego adiecero. *Hæc, inquam, ſunt illius me, quamuis non nominatim, compellantis verba, quæ ſi profeſſus eſſes initio, & eorum inter ſcribendum ſemper meminiſſes, quænam vnquam illi vel cum Heidelbergenſibus fratribus, vel mecum, vel cum quoquam denique Chriſtiano paſtore fuiſſes de excommunicatione controuerſia? niſi fortè (quod ſanè non arbitror) tam immanis vnquam vllus Eccleſiæ verus paſtor fuit, qui verè ſeſe reſipiſcere teſtantibus, & animo ſerio ad Cœnam Domini ſe admitti requirentibus, manum porrigere, & in terris, vnà cum Angelis in cœlis de lucrifacto fratre gaudentibus, gaudium ſuum teſtari recuſarit. Immò quid penè grauius accidere cuiquam vero paſtori poteſt, quàm quum ouiculam contagioſo morbo laborantem, & leniores omnes medelas & commonefactiones recuſantem ſegregare à reliquis cogitur? Segregatur autem excommunicationis denuntiatione ab ouili ouicula quæ ſeſe iam antea ſuis inquinamentis ſegregarat: nec ſegregatur vt foris maneat, ſed contrà, vt ſuæ tandem aberrationis pertæſa, & boni, quod deſeruerat, deſiderio incenſa, ad gregem reuertatur.*

tur. Deniq; sic contumaciter peccare pergentes indignè ad Cœnam Domini, cerua cum sui pernicie, accedere idcirco excommunicati prohibentur, vt dignè ad illam maximo suo bono accedere tandem doceantur: siue vt à mundo, ad quem deflexerant, recedentes, sese rursum in Ecclesiæ caulam, nisi quidem per eos steterit, recipiant. Sed de istis fortasse plus satis. Quod superest, quum illum nostræ salutis perpetuum hostem, instauratæ veritatis vi in magnas angustias redactum, nihil non conari constet, vt quibus artibus hactenus coalitionem plenam Ecclesiarum ex ipsius faucibus & vnguibus diuinitus ereptam impediuit, iisdem illas planè inter se committat: in quo iniquitatis mysterio, multorum etiam incautorum & nihil tale cogitantium opera, prout iampridem consuevit, abutitur: ego licet omnium orthodoxæ Ecclesiæ Dei ædificio subseruientium minimus, vos omnes, quibus oculos Deus ad cernendam, & pedes ad sequendam veritatem tribuit, oro, obsecro, obtestor per illud suauissimum Dei Seruatoris nostri nomen, tum pastores & doctores, tum verbi diuini auditores vt sedulò, & quàm diligentissimè, etiam atq; etiam vobis & vestris gregibus ab omnibus factiosis, ambitiosis, & verbum Dei sophisticè, vel admixta prophanæ philosophiæ vappa componantibus, siue suam arrogantiã apertè prodentibus, siue sub zeli specie grassantibus, caueatis. Quod si quid controuersiæ vel in doctrina, vel in disciplinæ forma moueatur: (substantiam enim eius non minùs quàm doctrinæ, habemus verbo Dei satis plenè & perspicuè explicatam) tum non statim cuilibet quiduis scripsitare concedatur, & schismatibus, quæ tandem in hereses desinunt, fores aperire: sed probatis contradicentium spiritibus, & idoneis, prout res tulerit, adhibitis remediis, veritati simul & Ecclesiæ pacis consulatur: quæ si non satis valuerint, tum in communi, quid sit statuendum, in legitimo fratrum consessu, ex puro Dei verbo, decernatur: præscribente nobis hanc regulam Apostolo 1. ad Corinth. 14. 32. Id enim si diligenter obseruetur, etiamsi furere propterea Satan non desinat, & fastuosi spiritus isti turbas mouere non desistant, habebunt tamen pij in quo acquiescant: & infinitis offendiculis occurretur. Vos autem Reges, Principes, cæterique Magistratus, quos Deus Opt. Max. hoc insigni beneficio affecit, vt Ecclesias orthodoxas habeatis à magnis illis diuinitus excitatis Dei seruis nostro tempore instauratas, &, prout tempora ferre potuerunt, constitutas: patimini me (obsecro) quantumuis vilem homunculum, tamen vnum ex Dei seruis, quàm humillimè à vobis suppl[ex] em petere quod Rex Regum à vobis exigit: nempe vt præ cæteris omnibus rebus amplificationi ipsius Regni studentes, vestrisque studiis cum verè piorum & probatæ tum doctrinæ, tum vitæ pastorum zelo & diligentia con-

iunctis

iunctis (quas arbores vobis difficile non fuerit diligenti inspectione ex earum fructibus ab aliis dignoscere) sacri ministerij veri custodes ac vindices sitis: scholas, quæ sunt Ecclesiæ seminaria nullis nisi sedulis simul & verè piis doctoribus regendas committatis: tumultuantes & ex ipso quoque pastorum ordine nimiùm sæpe, (vt passim admonemur, & tum vetera, tum nostra tempora tristissimis exemplis docent) collectos Satanæ emissarios, maturè pro vestra auctoritate cohibeatis: conuentus, (qui, legitimè gubernati, sunt Ecclesiarum pacis vinculum) sanctè cogi & celebrari diligenter curetis: in rebus maioris momenti, & ad communem Ecclesiarum statum pertinentibus, Apostolorum exemplum, & veterum quoque orthodoxorum Imperatorum morem sequuti, vicinarum saltem Ecclesiarum consensum, quod eius fieri potest ac debet, fouendæ paci communi necessarium, prudenter adhibere ne grauemini, vt omnes Ecclesiæ sint velut vnum corpus, vnico Christi Spiritu animatum. Tu verò Domine & Seruatore noster vnice, Iesu Christe, Patri ὁμοούσιε καὶ συναΐδιε & membrorum: tibi, ex Patris dono, Spiritus Sancti nexu coniunctissimorum caput: tam promissorum tuorum memor, quàm nostrorum peccatorum oblitus, rabiem Satanæ & ipsius administrorum coherce, infirmos corrobora, vacillantes sustine, collapsos erige, tuos omnes, in asperrimis istis tempestatibus intus & foris sæuientibus, inuicta tua illa bonitate simul & potentia stabilitos conserua, tantisper dum vltimo illo die hereditatem, nobis tuo sanguine partam, reipsa tecum in æternum cernamus, Amen. Geneuæ à Duce Sabaudo, contra ius & fas omne circunuallatæ, Kal. Mart. anno temporis vltimi

1590.

DE PRESBYTERIO ET EX-

DE PRESBYTERIO ET EXCOMMVNICATIONE DIVINITVS IN *Ecclesia Christiana institutis disputatio, centum manuscriptis Thomæ Erastti doctoris medici thesibus iam pridem opposita, & nunc primùm edita.*

DISCIPLINA, id est, certo quopiam ordine prorsus opus esse in Ecclesia,& eius rationem ex verbo Dei petendam esse, nunquam inter Christianos dubitatum est. Quænam autem illa sit, quæ ipsius partes,quis legitimus vsus, tres causæ præcipuæ sunt, cur hodie ambigatur. Vna omnium ætatum communis, quòd homines nihil minùs libenter ferant, quàm Domini iugum: altera,quòd,quum constet hac occasione Pontificiam tyrannidem eò vsque progressam, vt omnem illum diuinitus constitutum ordinem euerterit,ad nomen excommunicationis (non infimæ illius disciplinæ partis) vsque adeò exhorrescunt multi etiam doctissimi, & optimi viri, vt de re quoque ipsa dubitare incipiant: tertia, quòd qui nostra memoria Ecclesias instaurare cœperunt, vsque adeò in id quod primarium est,id est,in doctrinæ ipsius repurgationem,intenti fuerunt, vt alterius partis non summam rationem habuerint. Inde verò malum aliud mox consequutum est: vt, quod initio non fuisset difficile conficere,nunc non modò sit perdifficile, verùm etiam penè ἀδύνατον quibusdam videatur: ideóque nonnulli impetrandæ rei desperatione, nihil in præsenti statu mouendum arbitrentur: nonnulli, dum moderationes quærunt, rem ipsam planè in vmbram & simulachrum transforment: alij suis quibusdam rationibus commoti, non modò id non curent, sed ne curare quidem alios patiantur: quidam denique duas præcipuas ecclesiasticæ disciplinæ partes,vt humana commenta, excommunicationem videlicet, & presbyterij auctoritatem,manifestè oppugnent. Cum his autem postremis nunc est nobis negotium,non sanè priuato nostro, sed

earum omnium Ecclesiarum nomine, in quibus instaurata est ea ipsa disciplinæ ratio, quam ipsi improbant. Petimus autem ab iis, vt quemadmodum citra animorum exacerbationem, salua manente ipsa religione, ferimus ipsos à nobis, atq; adeò ab vltima vetustate dissentientes: ita etiam modestè & placidè nos audiant ipsorum argumenta diluentes, nullo cum eorum fratrum præiudicio, qui hanc disciplinam angustioribus finibus circunscribunt. Nam, quod à nonnullis aduersum nos dicitur, nullas Ecclesias nobis videri Ecclesias, quæ excommunicatione vel eiusmodi presbyterio careant, immeritò nobis obiici satis testatur perpetua illa nostra cum ipsis & eorum ecclesiis coniunctio. Est autem multò etiam magis aperta eorum calumnia, qui clàm scriptitant, nouam nescio quandam tyrannidem à nobis in Ecclesias inuehi, quam reliquis obtrudere velimus, At qui, non ita est, fratres. Itaque vos etiam atque etiam maturè rogamus, ne mendaces huiusmodi spiritus audiatis, nihil aliud meditantes, quàm vt ex falsa nostri accusatione, aditum sibi ad gignenda schismata, & ædificium Domini impediendum patefaciant. Eos certè qui hanc apud nos, & in Ecclesiis non tantùm Gallicis, sed etiam Belgicis & Scoticis, ac remotioribus aliis disciplinam instaurarunt (absit verbo inuidia) tot exantlati pro religione labores, integritas vitæ ad extremum vsque seruata, martyria denique multorum, ab omni ambitionis, nedum tyrannidis execrabilis suspitione: sapientia quoque & eruditio singularis, ab ignorantiæ suspitione satis supérque apud bonos & doctos homines vindicant. Accessit ipsa rerum experientia, quæ nos quidem ita in hac disciplina confirmauit, vt siquis eam, vel per se vt malam damnare, vel nobis eripere conetur, illam non magis quàm ipsius doctrinæ defensionem à nobis deseri posse profiteamur. Et sanè minimè veremur (Dei beneficio) ne quis mortalium vllum istius disciplinæ abusum, à nobis probari meritò criminari possit. Quicumque verò huius disciplinæ nonnulla suis Ecclesiis non modò inutilia verùm etiam noxia fore iudicant, suo sanè iudicio vtantur. Vident enim ipsi proculdubio quid sui greges ferant, nec ambigimus quin & tantæ doctrinæ, & tantæ integritatis fratribus, nobis etiam in Domino plurimùm obseruandis, suæ rationes constent. Et quis nos constituit alieni gregis iudices? Sed illud etiam ipsos sibi vicissim de nobis persuadere confidimus, nos neque temerè fuisse longiùs progressos,

greſſos,neq; leuibus de cauſis in inſtituto perſeuerare.Interea quandoquidem eò deuentum eſt, vt qui à fundamentis ipſis noſtra ſubuertunt, & vòce & ſcriptis ſuam ſententiam confirmarint, nos viciſſim, vt in amica & Chriſtiana συζητήσει fieri decet, noſtram hanc diſciplinam,idoneis,& (vt nobis quidem videtur) certis ac firmis ſcripturæ teſtimoniis,tueri conſtituimus. Sequemur autem eum ipſum ordinem, quem D. Eraſtus in ſuis quibuſdam theſibus maximè probauit: id eſt, quæ noſtra ſit de Excommunicatione ſententia primùm omnium dicemus: poſtea contra ipſam excommunicationem contorta eiuſdem argumenta diluemus: Tertio autem loco noſtras rationes afferemus, addita quoque contrariarum exceptionum refutatione: Denique de ipſius excommunicationis vſu aliquid, ac tandem de presbyterij quoque inſtitutione ac authoritate nonnihil diſſeremus.

Excommunicationem, quam oppugnat, ſic definiri vult. D. Eraſtus, vt ſit excluſio ab vſu ſacramentorum, præcedente Seniorum cognitione, ad emendationem & pœnitentiam vitæ. Nos in hac definitione ſiue deſcriptione, quæ à cauſis ſumpta eſt, duo in primis deſideramus, quoniam neque cuius auctoritate, & à quibus feratur ſententia, nec quibus de rebus feratur, ſatis explicat. Itaque ſic potiùs deſcribimus: Excommunicatio eſt ſententia, qua in nomine Domini congregatum presbyterium, legitima præeunte cognitione, & conſcia (ſi fit opus) Eccleſia, pronuntiat quempiam, qui à Deo ſeſe alienarit, & Eccleſiam (id eſt presbyterium) non audierit, eiectum quoque videri ab externa Eccleſiæ ſocietate,tantiſper dum ex ipſius teſtata reſipiſcentia,quoad eius fieri debet ac poteſt,vel toti Eccleſiæ conſciæ, vel Eccleſia non facta conſcia, presbyterio conſtiterit, eum eſſe Deo reconciliatum. In hac igitur deſcriptione, Deum ipſum conſtituimus & presbyterij & huius iudicij auctorem, cuius duntaxat miniſter & interpres ſit presbyterium. Addimus præire oportere legitimam cognitionem, &, ſi grauitas offendiculi & peccatoris conuicti contumacia id requiſierit,conſciam eſſe Eccleſiam, vt abuſum ab vſu diſtinguamus. Dicimus præterea excommunicationem quæ in terris fiat, eſſe quiddam conſequens eam obiectionem, quam factam eſſe antea in cœlis ex verbo Dei & peccatoris duritie conſtet: vt videlicet nihil aliud ſit excommunicatio in terris, quàm declaratio alterius occultioris factæ in cœlis, ex

Quid excõmunicationis nomine intelligamus.

qua nimirum meritò colligatur eum qui in cœlis eo quidem tempore non approbatur, indignum esse qui inter fideles in terris censeatur: quæ posterior etiam declaratio in terris facta, rata est in cœlis. Additur aliud præterea in hac descriptione, ex quo intelligatur nec absolutè & simpliciter fieri, nec perpetuam esse istam reiectionem, sed sub conditione & ad tempus: nisi fortè qui peccauit ad extremum vsque in contumacia perstiterit. Dicitur denique oportere vt de peccatoris resipiscentia constet, vel ipsi toti Ecclesiæ, apud quam fuerit publicata excommunicatio: vel ipsi presbyterio, quo solo teste fuerit quispiam excommunicatus, satisfiat: vt quod de presbyterio scripsit Erastus, quasi videlicet à presbyterij libitu & arbitrio pendeat excommunicatorum receptio, præter nostram sententiam dictum esse intelligatur. Hanc autem definitionem ex verbo Dei petitam esse, certísque eiusdem testimoniis confirmari, suo loco, sicuti spero, declarabimus. Itaque quòd sacramentorum nimium generaliter meminit D. Erastus, quum de altero tantùm sacramento, nempe de Domini Cœna hic agatur; & quòd solam à Cœna Domini exclusionem vrget, multis de causis non probamus. Non enim debuit quod præcipuum erat prætermitti, ipsa videlicet à Christi societate seclusio in cœlis facta, adeò vt nisi illa præcesserit, ista quoque irrita meritò censentur. Quatenus autem illa seclusio valeat, quum neminem prorsus eiiciat Christus ex iis quos pater ipsi dedit, nec excidere possit electionis decretum, suo loco explicabitur.

Refutatio argumentorum quibus affirmatur, excõmunicatione non includi separationẽ ab ipso Deo. Arg. 1. Refutatio.

Quoniam autem aliter ille censet, age, quod sit ipsius rationũ pondus expendamus. *Vt salutem nemini dare possunt homines* (inquit D. Erastus) *sic nulli eam sua sententia possunt adimere. Ergo definiri non potest excommunicatio abscissione aut negatione salutis.*

Immò vnius Dei est, si potestatem illam αὐτεξουσίου spectes, seruare, perdere: ligare, soluere: remittere, & retinere peccata: aperire & claudere: sed iis quorum ministerio Deus ad hæc exequenda vtitur, hæc quoque passim vt Dei ministris tribui quis ignorat? Nec enim subordinata causa repugnare potest primariæ & propriæ illi causæ cui subseruit. Ponamus ergo presbyterium, ad hoc ipsum à Deo (vt suo loco dicemus) constitutum, legitima præcunte facti cognitione, sic in ebriosum quempiam (exempli gratia) statuere. Ebriosos pronuntiat Dominus non habere partem in regno Dei, nempe

1. Cor. 6. 10.

nisi

nisi resipiscant. At ebriosum hunc esse nobis constat: Constat igitur hunc non habere partem in regno Dei, nisi resipiscat. An, inquam, si presbyterium sic colligat, & hoc ipsum conuicio cuipiam denuntiet, hominis ac non potiùs Dei ipsius iudicium est? Quòd si verò frustra tentatis omnibus quibus ad peccati agnitionem adduci eiusmodi hominem oportuit perfidet ipse apertè contumax, vel etiam monentes & increpantes derideat, & sic rursum colligat seniorum cœtus, Quos pronuntiauit Dominus partem non habere in regno suo quandiu non resipiscunt, indignum est alia conditione censeri in terris in cœtu fidelium. Hunc autem nobis palàm constat talem esse. Ablegetur ergò etiam, ex fidelium in terris cœtu, non vt pereat: sed ea conditione, vt, quandoquidem, non nisi hoc adhibito cauterio sanabilis est huius morbus, tamen, hac ipsa eiectione consulamus, tùm ipsius miseri, tùm etiam reliqui gregis saluti. Amabò, inquam, hoccine est arrogare sibi imperium in animarum salutem, an vero potiùs quod in cœlis statuerit Deus occultè, & quod non reticeri, tum ipsius Dei gloriæ, tum illius salutis, si sanabilis est, tum Ecclesiæ totius interest, id ipsum in terris patefacere?

Argu. 2. D. Erasti aduersus excommunicationis vim in cœlis.

Non omnes (inquit D. Erastus) *mali fuerunt qui excommunicati sunt, nec omnes boni fuerunt, qui sacramenta participare conati sunt. Quum ergo fieri possit, vt aliquis statim ad ea non admittatur, propterea quòd iis qui disciplinæ præsunt satisfacere nequit, quacunque id ratione eueniat, non statim is periit. Nam vt omnes illos quos in gratiam recipimus, saluos fore nequaquam affirmare possimus, propterea quòd multi sunt hypocritæ: ita exclusis omnibus salutem negare non debemus, propterea quòd multis fit iniuria.*

Concedimus totum argumentum, & statum quæstionis transferri dicimus. Nec enim à nobis quæritur, sitne ratum coràm Deo, quicquid in presbyterio quoquo modo decernitur: sed hoc potiùs, an ratum sit in cœlo, quod à presbyterio ritè & ex Dei verbo geritur, quod nos afferimus ex Christi verbis, affirmantis ligata & soluta esse in cœlis, quę in terris (legitimè videlicet) ligantur & soluuntur. Et quæso, quorsum hoc? Nec enim hûc spectat excommunicatio, vt quisquam pereat, sed potiùs vt qui alioqui perituri sunt, in viam redeant. Itaque quod oratoriè postea amplificatur, quum dicitur, in presbyterio quoque Seniores, inueniri plenos simulationis, iræ, odij, amoris, aliorúmque humanorum affectuum, ne refu-

Refutatio 1.

Refutatio 2.

Refutatio 3.

tatione quidem indiget. An enim quia multi ſemper fuerunt tales in Magiſtratu, idcirco negabitur magiſtratus habere legitimam vitæ & necis poteſtatem? an quia tam multi Euangelium cauponantur, & adulterant, idcirco non eſt Euangelium potentia Dei ad ſalutem cuiuis credenti?

Arg. 3. D. Eraſti aduerſus excommunicationis vim in cœlis.

Is ſolus (inquit D. Eraſtus) *poteſt extra Eccleſiam eijcere, qui hominum corda nouit. Non poſſunt ergo amplius homines quàm corporaliter à ſacramentis arcere.*

Refutatio.

Concedimus antecedens, & id negamus contra eos facere, qui vt Dei miniſtri agunt ex ipſius verbo, quicquid agunt. Nec enim (Dei gratia) vſque adeò amentes vel impij ſumus, vt quod vnius Dei eſt, nobis arrogemus, id eſt, eorum notitiam, quæ in cordis receſſibus deliteſcunt: imò fideles Dei συνέργοι ſumus, quum quos ipſe verbo ſuo ligari, vel ſolui in cœlis declarat, ligatos vel ſolutos in terris pronuntiamus, háncque in terris factam promulgationem, ratam eſſe in cœlis, affirmanti Chriſto credimus. Sin verò roget quiſpiam, vnde nobis de cœleſti decreto quopiam particulari conſtet? reſpondemus quod modò diximus: de iure, quas ob cauſas ciuitas cœleſtis amittatur, nobis ex ſcripto Dei verbo conſtare, de facto verò, ex idoneis teſtimoniis liquêre: ac proinde quoties argumenti propoſitionem diuina vox ipſa ſuppeditat, aſſumptio verò firmis teſtimoniis ex αὐτοψίᾳ ipſa & euentis nititur, firmam etiam eſſe presbyterij officio ſuo fungentis, concluſionem.

Arg. 4. D. Eraſti aduerſus excommunicationis vim in cœlis.

Apoſtoli (inquit D. Eraſtus) *corporalibus pœnis quoſdam affecerunt, aliquos etiam occiderunt, at propter peccata in quæ lapſi ſunt, nullum vnquam per excommunicationem ex Eccleſia eiiciendo condemnauerunt, quantiſper fidem retinere viſi ſunt, & doctrinam Chriſtianam non vituperarunt, ac proſciderunt.*

Refutatio 1.

De corporalibus pœnis, quas Apoſtoli nonnullis extra ordinem, & ſpirituali quadam ratione inflixerunt, ſuo loco diſſeremus. Sed quod hic dicitur, nullum vnquam ab Apoſtolis fuiſſe propter peccata excommunicatum, id nos verò pernegamus, & vt ſpero, aliter ſe habere, non difficulter ſuo loco euincemus. Tantùm nunc quærimus, an Petrus exiſtimari poſſit, quum à manuum impoſitione Magum illum Simonem repuliſſet, eundem ad κοινωνίαν corporis Domini, niſi manifeſtè reſipiſcentem, admiſſurus. Certè ita ſentire non poſſum. Aliud enim ſonant hęc Petri verba, τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοὶ εἴη εἰς ἀπώλειαν: & qui ob animi peruerſitatem, ſic repellitur à Spiritus ſancti donis,

donis, vt dicatur nec partem nec sortem habere in Euangelij prædicatione, qui tandé ad mensam Domini, nisi resipiscentiam testatus, admitti potuit? Quum verò D. Erastus ipse disertè eos excipiat, qui fidem Christianam non vituperant, saltem in istis, excommunicationi locum esse concedit. Imò, etiamsi daremus, nullum legi ab Apostolis excommunicatum, non tamen consequeretur ita esse, quum satis cõstet, non omnia singularia Apostolorum gesta perscripta fuisse. Imò etiamsi concederemus, nullum vnquam fuisse ab Apostolis excommunicatum, non tamen efficeretur necessariò quod ipse vult: quum multa non fiant, quæ tamen fieri possint, si necessitas id postularit. Sed absit vt Apostolos vel leuissimè suspicetur officio suo defuisse.

Refutatio 1.

Refutatio 3.

Nemo (inquit D. Erastus) *scire potest, quando peccatores ad se redituri sint, quum sub ipsum vitæ finem aliqui resipuerint, piéque mortui fuerint. Quum ergò ex Ecclesia expulsus aliquis dicitur, à societate externa, non interna & spirituali, eiectus esse intelligitur.*

Arg. 5. D. Erasti aduersus excommunicationis vim in cœlis.

Antecedens concedimus, consequens negamus. Etsi enim intelligere homines (nisi fortè à Deo extra ordinem commonefacti) non possunt, quod Deus penes se vnum esse voluit: quibus videlicet, & quo momento sit daturus resipiscentię spiritum: tamen ea res nihil officit ordinario Ecclesiæ ministerio, quo iubentur ij quos ad hoc munus Dominus vocauit, tum gregem ipsum totum, tum oues singulas pascere. Pascunt autem, non modò qui famelicas ad pabula deducunt, verùm etiam qui aberrantes, si quidem se blandè reduci patiantur, blandè: sin vero refractariæ sint, periculi denuntiatione, & pabuli etiam moderata subductione deterritas, in viam reuocant: & denique in omnibus ijs exercendis ita se gerunt, vt singula ad vnius illius summi veríque pastoris nutum administrent, cui tum ipsi sese, tum etiam ipsas aberrantes oues, assiduis precibus commendant. Hanc piam, & ab ipso Deo gubernatoribus gregis sui præscriptam sollicitudinem, externum duxtaxat quiddam esse qui volet arbitretur. Nos autem expressis Christi verbis freti, Qui vos audit, me audit: Qui vos spernit, me spernit: eiusmodi vera verorum pastorum iudicia, tam credimus rata esse in cœlis, quàm Christum scimus regnare in eorum ministerio quos Ecclesiæ suæ hîc regendę præfecit: neque hæc legitima veri presbyterij iudicia, secus arbitramur reformidanda, quàm si filius ipse Dei æternus illa ore

Refutatio.

Luc. 10. 16.

suo

suo pronuntiaret.

Arg.6. D.Erasti,aduersus excommunicationis vim in cœlis. Refutatio.

Sed (ait D.Erastus) *quid si talis quispiam moriatur resipiscens, nec tamen potueris presbyterio vel Ecclesiæ satisfacere? Nempe quin peccata verè resipiscentibus condonentur ambigi non potest.*

Ergo (inquiet aliquis) *excommunicationis sententia non arcet à regno cœlorum.* Nos verò consequutionem simpliciter neque admittimus, neque negamus, quum ipsum presbyterium, nec purè, nec in perpetuum, sed sub conditione, Nisi resipuerit, & tantisper dum resipuerit, quempiam in terris liget: & aliud sit quempiam extra ciuitatem absque vlla spe restitutionis eiici, quàm in ipsa ciuitate vinctum, & cæterorum ciuium societatis expertem teneri: vel si seipsum agnouerit, iterum recipiendum, vel sua vnius culpa extorrem periturum. Huius autem resipiscentiæ, etiamsi testimonium idoneum meritò requirat vel presbyterium solum, vel totius Ecclesiæ cœtus, (quoniam de occultis statuere nec potest, nec debet:) absit tamen vt legem vllam vel Deo intus pro suo iure agenti, cuius infinita est bonitas, & in cuius denique manu & potestate sunt omnia, vel ipsi pœnitenti simpliciter & necessariò præscribat. Imò quid aliud potiùs cupiamus, quàm vt eos etiam qui sese ad extremum vsque contumaces præbuerunt, Dominus in extremo vitæ momento clementer donet resipiscentiæ spiritu? Imò, id nos etiam sperare & existimare charitas iubet, potiùs quàm de iis qui obdormierunt malè sentire. Sed istud certè neque legitima Ecclesiastica iudicia infirmat, neque prohibet quominus certus aliquis ordo in Ecclesia, Deo ipso è cœlis eum confirmante, & instituatur & conseruetur, quem ordinem si quis sciens volens aspernetur, non videmus quînam verè resipuisse videri possit.

Arg.7. D.Erasti,aduersus excommunicationis vim in cœlis. Refutatio.

Quum ab oratione (inquit D.Erastus) *lectione, verbique auditione, remoueri nullus possit, reliquum est vt à sacramentis tantùm arceatur.*

An possit quispiam ab iis semel omnibus quæ in publico piorum cœtu geruntur prohiberi, mox viderimus. Quod autem eo concesso colligitur superesse, vt excommunicatio à sacramentis duntaxat arceat, id est, à Cœna Domini (excludi enim à Baptismo dici non potest, qui nunquam est per Baptismum in numerum fidelium accitus, & sola duo Christianæ Ecclesię sacramenta agnoscimus) id ita accipimus, vt qui à sacramentis prohibetur, simul à re Sacramenti, id est, Christi communione

ratione prohibitus, ſub conditione tamen, & tantiſper dum reſipuerit, intelligatur.

De Cenſura Eccleſiaſticæ ſpeciebus.

Et de definitione quidem propriè ſic appellatæ Excommunicationis hactenus. Nunc ad ea venimus quæ de cenſura Eccleſiaſticæ, ſiue in ſpecies, ſiue in gradus diſtributione tum ex noſtra, tum ex Scholaſticorum ſententia tradere ſe dicit D. Eraſtus: duos nimirum à nobis excommunicationis gradus conſtitui, vt alij aliis aſperiùs puniantur, priuatam videlicet excluſionem, quæ in ſolo presbyterio fiat ad tempus, intra quod quiſpiam vitam & mores ſuos presbyteris probet: & publicam interdictionem, quæ in iis locum habeat, qui priorem illam cenſuram aſpernati, ſuam pœnitentiam ſenioribus non probarint.

Reſpondeo noſtrum in his rebus morem, vel non ſatis rectè ab illo intelligi, vel non ſatis planè explicari. Primùm enim, Excommunicationem cum Cenſura Eccleſiaſtica, id eſt, ſpeciem cum genere, permiſcet: deinde non omnes eius ſpecies enumerat. Tres igitur potiùs conſtituimus huius diſciplinæ & correctionum Eccleſiaſticarum gradus, tum rationem ipſam, cum vniuerſæ veteris Eccleſiæ morem ſequuti. Quoſdam enim pro delicti ratione, officij duntaxat admonuiſſe contenti, vltrius non progredimur: quia vel offendiculum non eſt ita graue, vel quia dociles & vltro reſipiſcentes ſeſe produnt, de quibus agitur: alios, vel quia non ſatis noſſe religionem Chriſtianam videntur (cathecheſis enim hodie Baptiſmum ſequitur) vel quòd non ſatis liquidum, aut meritò ſuſpectum ſit ipſorum reſipiſcentiæ teſtimonium, vel quòd ipſorum, aut totius Eccleſiæ interſit, eos aliquo modo mulctari, non excommunicamus quidem eouſque vt Chriſti membra eſſe deſiiſſe pronuntiemus, verùm officij commonefactos, iubemus tamen, quòd nondum ſatis ſerio tangantur peccatorum ſuorum ſenſu, tùm etiam vt alij metuant, à menſa Domini ad tempus abſtinere, tantiſper videlicet dum, ſiquidem non ſatis periti ſunt myſteriorum, erudiantur: aut ſi ſunt meritò ſuſpecti, eorum pœnitentia probetur: publico denique offendiculo remedium allatum videatur. Et hi ſunt quos vetus Eccleſia Abſtētos vocabat, & quales habitos plurimos, etiam aſperiore conditione, ſub legis pædagogia fuiſſe ſuo loco oſtendemus. Denique grauiſſimorum facinorum, ac præſertim indomitæ contumaciæ conuictos, quíque alia nulla ratione ſanari potuerunt, palàm

in

in Dei nomine excommunicamus, id est, ex Ecclesiæ communione, tantisper dum idoneo veræ pœnitentiæ testimonio, cœtui satisfaciant, in cœlis quidem propter sua peccata, cum animo rebelli coniuncta: in terris verò per Dei seruos in eius nomine, eiectos esse, quum non possint simul esse membra Christi & Belial, pronuntiamus: idque non ea, cuius nos immeritò nonnulli insimulant, asperitate, sed ea adhibita moderatione, vt in hac Ecclesia toto decennio non plures duobus sic, id est, propriè excommunicatos, meminerimus. Anathemate verò perpetuo, nec etiam omni secluſione à publicis Ecclesiæ cœtibus vtimur. Hic igitur ordo in Ecclesiis nostris seruatur, eo quidem cum successu (Deo sit laus) vt nos eius minimè pœniteat.

Excommunicationem quoque maiorem quam vocant habere præceptũ & exemplum in Dei verbo.

Venio ad Scholasticos, quorum etsi corruptelas defendere minimè constituimus, tamen ne hîc quidem arbitramur prodendam veritatem. D. Erasto non placet excommunicationis diuisio, in minorem, quæ sola Sacramenti Cœnæ Domini exclusione definitur, & maiorem, quæ ab omni sacro publico actu excludit. Nobis vero minimè in animo est veterum canonum seueritatem in omnibus tueri, ac multò minùs Pontificiam tyrannidem, qua nihil execrabilius est, vllo modo defendere: nec etiam intricatissimas illorum super hoc negotio cõtrouersias persequi. Sed hoc dicimus, maiorem illam, quam vocant, excommunicationem (quamuis ea non vtamur) non simpliciter damnandam esse, quum expresso Dei verbo nitatur. Immundos enim, ab ipso etiam templi aditu, donec purificarentur, prohibitos fuisse sub lege constat. Excipiens autem D. Erastus illam immunditiem externum tantùm quiddam fuisse, nihil nobis quidem dicere videtur, quod contra ipsum non faciat, vt copiosiùs alibi nos ostensuros speramus.

Obiectio.

Alterutrum certè fatendum videtur: nempe, vel detestabiliorem fuisse coram Deo externam, quàm intrinsecam pollutionem, de qua constaret (quod absurdum est cogitare) vel hac quàm illa pollutos, fuisse etiam (si iudicium interueniſſet) habitos impuriores.

Respons. 1.

Et quorsum, obsecro, sacrificia illa pro peccatis, tum voluntariis, tum inuoluntariis, nisi vt publica essent resipiscentiæ testimonia? Ob schismata verò & contumaciam, ac proinde ob grauia offendicula fuisse pronuntiatos homines ἀποσυναγώγους, id est, à sacris omnibus conuentibus prohibitos, ex Euangeli-

Resp. 2.

stæ

tis verbis expressis liquet, quem morem à Christo minimè reprehendi, sed eius duntaxat abusum, manifestè probari potest. Ioh.9.22.& 12.42.& 16.2.

Et quum in priuatis etiam, nec alioqui manifestis delictis, Resp.3. Christus iubet eum haberi velut Ethnicum & Publicanum qui Ecclesiæ iudicio rebellis est, multò magis id eum fieri velle in publicis,& cum manifesta improbitate coniunctis sceleribus, res ipsa videtur requirere. Ethnicis porrò, id est ἀπειτμήτοις, nefas fuisse in templum Dei ingredi, nedum precibus & sacrificiis interesse, negari non potest. Sed ne priuatam quidem vitæ consuetudinem, Iudæis licitam fuisse cum incircunciso nemo nescit: quod si vel tyrannicum vel superstitiosum fuisset, Petrus vel ea de re ab Ecclesia Hierosolymitana nunquam fuisset accusatus, vel reus factus, respondisset vno verbo se nihil fecisse, quod fas non esset. Et certè, si Christus, qui alioqui à Pharisaicis traditionibus studio abstinuit, cum incircunciſis commercium vnquam habuisset, dubium non est, quin Petro eiusque Ecclesiæ Hierosolymitanæ, nulla postea religio fuisset, idem factitare. Ex his autem conficitur, contumaces ab Ecclesia legitimè pronuntiatos, quum pro Ethnicis haberi iubentur à Christo, maiore quoque excommunicatione (quam vocant) fuisse ligatos. Nec enim querendus est melior Christi interpres, quàm Paulus, qui de publicorum in Ecclesia offendiculorum authoribus peruicacibus loquens, prohibet cum eiusmodi nomine tenus fratribus, vel cibum capere. Vt autem quispiam sese in omnes formas conuertat, nunquam probabiliter, nedum necessariò euicerit dignos agapis, & sacris epulis, nisi denique conuentibus, quæ ad fidei ὁμολογίαν propriè spectabant, habitos fuisse, quibuscum priuatæ vitę vsus nefarius censeretur: nisi fortè existimamus Apostolum, quum reiiciendum hæreticum (αὐτοκατάκριτον videlicet) præcepit, publicos sacros conuentus excepisse. Quoniam tamen aduersus superiora ferè omnia quædam non parui momenti producuntur, tantisper ista sanè valeant, dum ad illorum refutationes respondemus. Interim dico, ex his effici, tantùm abesse vt Maior quoque excommunicatio rectè vsurpata censeri temerè possit præter Dei verbum tyrannicè vel superstitiosè inuecta, vt contrà rara sint in ipso verbo Dei expressa minoris excommunicationis exempla, maioris autem multa.

Non debere (inquit D. Erastus) *à publicis lectionibus & precibus quenquam arceri, sed omnes etiam infideles admitti, manifestè patere.* Refutatio argumentorum

ex

aduersus maiorem excómunic.

Arg.1. D. Erasti.

Refutatio.1.

ex 1.Cor.14. Nos autem, ipsos etiam ἀπίστους admissos fuisse ad verbi auditionem in Christianorum cœtu fatemur, ex illo Pauli loco: imò etiam apud ipsas Iudæorum synagogas, ex aliquot Lucæ testimoniis coniicimus. Sed si quos vel ἀποσυνάγωγους Synedrium declarasset, vel presbyterium tradidisset Satanæ, negamus eos fuisse, nisi adiuncto resipiscentiæ testimonio, admissos ad cœtus non discendi, sed profitendi & celebrandi Christianismi causa institutos. Caussa verò cur ἀπίστους quidem admittantur: hi verò non item, manifesta est: quoniã videlicet, illi quidem ignorantiâ, isti improbitate peccant: illi doctoribus, isti correctoribus indigent: in illis scientia, in istis cõscientia desideratur. Itaq; illis cibus verbi cœlestis præbendus fuit quem appeterent, nedum vt appetentibus denegaretur: istis verò pabulum quod præ copia fastidiunt, subducetur, donec ablatum requirant, quod præsens aspernantur. Docet autem nos istam distinctionem Apostolus ipse, cum infidelibus concedens conuictum: cum fratribus ex Ecclesia ob vitę morúmque prauitatem eiectis, non item. Expresse verò diximus, hoc intelligendum esse de iis demum cœtibus, qui ad communem fidei ὁμολόγιαν pertinebant, cuiusmodi erant in vetere Ecclesia non tantùm agapæ, quibuscum coniuncta erat Eucharistiæ sumptio, verùm etiam quotidianæ preces, statis horis haberi solitæ, sicut non tantùm Hierosolymis, ad horam matutini & vespertini sacrificij, conueniri solebat, verùm etiam aliis locis dispersi Iudæi statas precationis horas habebant. Ab his igitur publicis conuentibus olim excludi meritò consueuisse, cur non existimem, quos Ecclesia è medio sui (vt loquitur Paulus) sustulisset? Obsecro enim quum ista publica Dei inuocatio, non minima sit pars communis in vna fide consensionis quînam ad communem cum Ecclesia fidei professionem nisi simulatè, & in suam ipsorum perniciem admitterentur, siue qui vel in ipsa fide palàm dissentiunt, vel etiamsi verbis Christum confitentur, re tamen ipsa, prout presbyterium legitimè iudicauerit, Christi contemptores esse comperti sint, ideóque Satanæ traditi? Huius autem exclusionis ab Agapis (nedum vt ad communes concipiendas preces, aut sacram cœnam eiusmodi ἀνάξιους homines admitterentur) auctores fuisse Apostolos, ex Iudæ epistola manifestè liquet, vt alibi dicemus. At de simplici verbi auditione aliter censeo. Quum enim hoc organo Dominus & extrancos colli-

1.Cor.10.27.

1.Cor.5.11.

Act.16.13.

Iudę 12.& 23.

2.Tim.2.25.

gi,

aberrantes in viam reuocari velle constet, officitur quoſ-
id audire paratos, ad audiendum admittendos, vt etiam ij
qui capti à Satana detinentur, eius laqueos euadant.

Excluſio verò à publica vnius eiuſdémque fidei profeſſio-
ne, itémque interdictio communis conuictus in ciuili vita &
commercij, certè vel ipſo Apoſtolo teſte, non dirimit coniu-
gia, nec humanæ ſocietatis ſemel abrumpit vincula: immò
docet nos Apoſtolus non eouſque porrigi, vt propterea non
oporteat nos eſſe de peccatore in viam reuocando ſollicitos,
& in occaſiones omnes intentos ipſius admonendi, vt & ſui ip-
ſius & Eccleſiæ rationem habeat: atque adeò, quin eum ip-
ſum quęramus, cuius conſuetudinem non modò nullo homi-
nis odio, verùm etiam ſalutis ipſius deſiderio vitamus: tantiſ-
per dũ pudore ſaltem victus, ſeſe agnoſcere, & Deo atq; fratri-
bus ſtudeat reconciliare. Ita fit vt hęc cenſura ſit ſaluberrima
medicina, acris quidem illa, ſed cuiuſmodi demum remedio
ſanari indomitæ alioqui contumacię morbũ poſſe conſtiterit.

1. Cor. 12. & 13.

2. Theſ. 3. 13.

Ipſimet pontificij (inquit D. Eraſtus) *conceſſerunt à communione*
mutua ſeu Spiritus arceri neminem poſſe, ſed ab externa ſolùm eccleſiæ
ſocietate prohiberi, qui cenſura eccleſiaſtica notatur. Si hoc verum
eſt, certè hîc quoque plurimùm inter ſe diſſident matæologi,
vt qui excommunicatis, ſi ante ſatisfactionem moriantur, vix
vllam ſpem ſalutis relinquant. Sed iſtos mittamus. Quòd ad
rem ipſam attinet, quum iudicium Eccleſiæ nihil ſit aliud,
quàm promulgatio in terris ſententiæ in cœlis decretæ, cuius
theſin (vt antea docuimus) ſubminiſtrat Dei verbum, hypo-
theſin autem res ipſa confirmat: eáque in terris facta promul-
gatio, ſit in cœlis rata: efficitur alienos à Dei gratiæ ſenſu de-
cerni, qui ritè in terris ex communione Eccleſiæ eiiciuntur.
Quoniam autem iſta eiectio non niſi ſub conditione ſit, cuius
exitus eſt in Dei manu (putà niſi reſipuerint) & ad tempus
(putà tantiſper dum reſipuerint.) idcirco certum eſt quòd ad
æternam & immotam electionis firmitatem, ſiue Dei bene-
placitum attinet, excommunicatos externa eccleſiæ voce, qui
ex electorum numero ſunt, non deſinere eſſe Chriſti membra,
ſiamuis ad tempus non virentia, nedum fructifera: ſuo nimi-
rum tandem tempore rurſus ipſos viuificaturo Chriſti ſucco,
cui ſemper adhæſerunt. Apertiùs loquar. Ritè excommunica-
tos dico, ſi ex numero electorum fuerint (id quod declaratur
tandem ex veræ reſipiſcentiæ ſpiritu) manere nihilominus
veræ

Arg. 1. D. Eraſti.

Refutatio 1.

Refutatio 2.

veræ illi viti insitos, ac proinde non esse coram Deo damnatos, quòd ad ipsius ἀϊδιότητα attinet: esse tamen, quandiu non resipiscunt, instar palmitum qui ad tempus perinde se habeant ac si viti non inhærerent, eos videlicet (suo ipsorum vitio) non alente ad tempus illo Christi succo, qui tamen non sunt amputandi, nec exurendi: aut, si mauis, esse quidem Christi membra, sed propter ἀπεργίαν ad tabem inclinantia, consequuturo mox sphacelo, nisi rursum illa suo tempore vitificus ille Christi spiritus vegetaret. Neque mirum videri debet à Christo dici, quòd ad effectum & præsentem statum attinet, exclusos, qui tamen non sint amputati, vt palmites qui nunquam nisi externa quadam specie cum vite coaluerant: quum qui electi sunt, dicantur & sint apud Deum ab æterno electi, qui tamen reipsa non priùs sunt electi quàm vocati & iustificati. Sic ebriosus non est ἐνεργείᾳ animal rationis particeps, sed duntaxat ἀφαιρέσει ad tempus intercluſa.

Arg. 3. D. Erasti. *Torquent se miserè Scholastici* (inquit D. Erastus) *vt doceant aliquid facere sacerdotem qui absoluit à Deo iam absolutum, hoc est eum quem verè pœnituit, nec audent doctores plus tribuere clauibus, quàm potestatem ab externa societate Ecclesiæ & sacramentorum perceptione cohibendi, & rursus ad eandem admittendi.*

Refutatio 1. Vt verò sese tum hac in re tum etiam in aliis multis scholastici torqueant, quid ad nos, quibus ex Dei verbo sapiendum

Refutatio 2. est? Cæcos igitur cęcorum duces sinamus. De re autem ipsa quid statuamus, ex pręcedentibus intelligi potest. Quod enim in terris ex mandato Dei decernitur, ratum esse in cœlis, in vtramque partem omnino accipiendum esse, id est tum de iis qui ligantur, tum de iis qui absoluuntur, & res ipsa docet, & Christus ipsemet disertis verbis declarat. Quemadmodum ergo quum ad conscientiæ interius iudicium, accedit externa quoque Ecclesiæ in Christi nomine congregatæ sententia, aures ipsas corporis feriens, crescere necesse est vulnus in iis quidem qui non sunt prorsus ἀναίδητοι: ita quum illud vulnus obligat atque adeò persanat Deus, non tantùm interiore spiritus Sancti testimonio, quod facit vt spiritus noster consolationem & pacem in Christo recipiat, verùm etiam publica illa & sonora Ecclesiæ totius, congratulantibus ipsis Angelis, acclamatione: quantopere recreari putas conscientiam, paulò ante sub onere tristitiæ fatiscentem? Ψυχὴ νοσοῦσα ἰατρὸν σοφὸν λέγει, inquit ille. Ego verò etiam dixerim Ψυχὴ ὑγιαίνουσα, quod &

in

de corporis morbis vsuuenit, vt qui se sentit iam conualescere, magnopere præterea audito peritorum medicorum iudicio confirmetur, & nouas inde vires aduersus morbi reliquias concipiat.

Præterea an publicam Ecclesiæ, pro reductæ ad gregem ouis salute, εὐχαριστίαν (id est, quæ absolutionem consequitur, éstque illius veluti appendix) nihil apud Deum ponderis habere existimabimus? Refut. 3.

Si tradi Satanæ (inquit D. Erastus) *fuisset eiici ex Ecclesia, extra quam nulla est salus, non dixisset Apostolus, se tradere velle Corinthium Satanæ, vt spiritus maneret saluus in die Domini.* Arg. 4. D. Erasti.

Nos verò agnoscimus Ecclesiæ nomine interdum solos electos significari, interdum quosuis veri Dei nomen exteriùs profitentes. Agnoscimus etiam posse iniquo iudicio, vel per ignorantiam, vel malitiosè, tum recipi in credentium cœtum qui ad eum minimè pertineant, de quibus dicit Ioh. Si ex nobis fuissent, mansissent vtique nobiscum: tum etiam ex eodem uiti, qui tamen viua esse Christi membra non desierint, quod hodie quoque plurimis si vnquam aliàs vsuuenit. Sed vtrouis sensu accipiatur Ecclesię nomen, negamus id quod D. Erastus dicit consequi. Potest enim quispiam ex ipso ciuium cœtu expelli, adeóque ad tempus non in speciem duntaxat sed re ipsa, priuari ciuitatis iure, qui tamen postea restituitur, quoniam veniam petit: nec etiam alio consilio eiectus est, quàm vt hac multatione ad peccati agnitionem adductus, veniam flagitet. Refutatio.

Et de his quidem hactenus, id est de excommunicationis tum definitione tum diuisione, ita quidem vt à D. Erasto sunt partim traditæ, partim reprehensæ. Nec enim ampliùs de his rebus dicere nunc constitui, quàm vt illa cum nostris non congruentia refellam. Accedo ad alteram illarum ipsius thesem partem, in qua probandum suscepit, morem istum eos à participatione Cœnæ Domini excludendi qui fidem eandem alioqui nobiscum retinentes, tamen in vita & moribus lapsi sunt, nec præcepti, nec exempli diuini esse, quod probaturus conspicatur à veteris fœderis libris, vt factum oportuit, & hoc primum argumentum in nos torquet. Refutatio argumentorum contra D. Erasti exclusionem à Cœna Domini.

Scripturæ neque à sacrificiis siue ἱλαστικοῖς siue εὐχαριστικοῖς, neque à circuncisione, neq; ab agni paschatis esu, quenquam propter peccatum aliquod patratum excludunt, imò monent & hortantur peccantes, vt ad 1. Arg. D. Erasti, aduersus excommunicationem.

ſacrificia ſæpius accedant, ſæpiuſque ſe Deo reconcilient: vniuerſum cœtum iubent celebrare Paſcha, & ter ſingulis annis omnes mares coram Deo apparere, adeóque peregrinos inter Iſraelitas habitantes, ad Paſcha inuitant, ab ipſis denique immundis iubent omnino alterò menſe, nempe ſecundi menſis 14. die, Paſcha celebrari. Quòd ſi lex diuina neminem ſacris illis intereſſe vetat, ſed potiùs vt adſint cogit, quis ſynedrium Iudaicum aliter de iis ſtatuiſſe credat?

Refutatio. Ab vno extremo ad alterum progredi prĕterito medio, non eſt deſcendere, ſed in præceps ruere. Vocauit igitur ſub lege, & nunc quoq; ſacro miniſterio vocat quoſuis peccatoris Dominus ad regnum cœlorum, & tum ad audiendum verbum ſuum, tum ad ſacramentorum vſum inuitat, imò etiam teſtatur publicanos & meretrices cæteris prĕire. Alibi tamen dicuntur peccatores à Deo non exaudiri: & Paulus clamat ſceleratos non habere partem in regno Dei. Iſta verò quînam inter ſe non repugnent, ipſe Chriſtus calumniantibus ludĕis oſtendit, quum diceret à ſe vocari peccatores ad reſipiſcentiam. Vocantur ergo peccatores ad regnum cœlorum, ſed ea conditione vt priùs reſipiſcant, & peccatores eſſe deſinant. Sic igitur & nos reſpondemus, peccatores iudicatos ad ſacrificia ſacróſq; conuentus compellebat Dominus, nedum vt ipſos ab iis arceret, ſed ea lege vt teſtata eſſet ipſorum pœnitentia. Atenim, inquiet aliquis, ad hanc teſtandam pœnitentiam illos non iuſſit Chriſtus Iudæorum ſynedrium adire. Certè non magis quàm ſuos Apoſtolos ad illorum ſynagogas. Nos autem de bene conſtituta Eccleſia loquimur, de qua dixit Chriſtus, Dicat Eccleſiĕ. Et tamen non repudiauit penitus Chriſtus Iudæorum presbyterium, quum de lepræ diiudicatione ageretur, oſtende te, inquiens, Sacerdoti. Iſta verò diſciplina, quam nunc tuemur, quid tandem non habet cum illa Dei ordinatione prorſus conſentaneum? Ecquem enim non inuitamus ad pœnitentiam, ecquem de cuius pœnitentia conſtet obuiis vlnis non recipimus, nedum vt à menſa Domini repellamus? Iſtud autem publicĕ pœnitentiĕ teſtimonium quod requirimus, annon illud ipſum eſt quod verbo Dei continetur? Quî enim potuit quiſpiam offerre oblationem pro peccato, qui ſeſe peccaſſe palàm non fateretur? neque id verò duntaxat in genere accipi poteſt de confeſſione qua tenetur tota Eccleſia, atq; adeò ſinguli in genere tenentur reatum ſuum coram Deo profiteri: ſed eos qui peculiariter offerebant pro peccato,

peculiariter

culiariter quoque eius peccati, de quo agebatur, sese reos agnoscere necesse fuit.

Obiicietur autem hîc nobis fortassis illud quod ante dixi à nobis factitari, quòd videlicet interdum etiam eos qui se resipiscere profitentur, tamen quia vel meritò suspecta, vel non satis expressa sit eorum ἐξομολόγησις, vt longiore probatione sit opus, vel quia publicum exemplum ad ædificationem Ecclesiæ requiri videtur, non excommunicamus quidem, verùm ab externo tamen vsu cœnæ ad certum tempus excludimus. Sed optimum aduersus hanc obiectionem responsum, ipsemet D. Paulus nobis suppeditat, quum fatetur fuisse iis qui immundi fuerint menstruum spatium præscriptum, ad paschæ celebrationem, publici videlicet exempli causa: quorum tamen pluribus probabile est paratos alioqui fuisse resipiscentiam multò citiùs testari. Sed de hac re pluribus suo loco, fauente Deo, differemus. Obiectio 1.

Obiicietur autem nobis istud quoque fortassis, nec immundos illos omnes externa impuritate, nec etiam peccatores, quod attinet ad Dei cultum, fuisse ad sacerdotes vel synedrium relegatos, vt ibi iudicati, à templo & sacris arcerentur. Fateor ego verò non omnes eiusmodi homines fuisse ad synedrium vocatos, nempe quoniam non tantùm negligentissimi fuerunt plerumque sacerdotes: verùm etiam partim quòd a-lia peccata sua facilè tegerent, vt nimiùm sæpe factitari solet: alij contrà vltro sese peccasse vel aliter pollutos esse agnoscentes, sponte ad expiationes accederent, seipsos iudicantes. Denique non quæuis inter priuatos præter officium dicta vel facta, patefieri, & à Senioribus diiudicari oportuit. Sed alio pastores, præterquàm quòd tenebantur pro viribus singulas oues vel leuissimè aberrantes commonefacere, vt disertè præcipitur apud Ezechielem, debuisse tum de occultis primùm inter priuatos, postea verò non conciliatis, sed ad ipsos delatis offensis; ac multò magis de offendiculis publicis, ex verbo Dei cognoscere & decernere: id est immundos quidem legali impuritate, conuictos & obsequentes aqua lustrali aspergere, peccatoribus autem (ne illis quidem exceptis qui per ignorantiam iuris aut facti cum offendiculo indicato & probato peccarent) sacrificia pro peccato qualia legibus describuntur, prohibita expressa confessione indicere: qui si paruissent, reconciliabantur, sin minùs vt impuri à limine quoque templi Obiectio 2. Ezech. 33. 7. Matth. 18. 15. 1. Cor. 5. 13.

arcebantur. Hoc ita constitutum fuisse liquet ex iis quæ de peccatoribus scribuntur Deuter.27.18. & deinceps: Itidémque Leuit.4. & 5. & 6. & Num.15. & plurimis aliis locis, de immundiciis legalibus & expiationis aqua. Sed & pro ratione delictorum in proximum leuiorum vel grauiorum, diuersos sedisse sacros iudices apparet ex Christi sermone Matth.5,22. minimè profectò (vt æquos omnes iudices mihi concessuros spero) politicas leges scribentis, sed de iis agentis quę ad conscientiam propriè & directè spectant: sermone tamen ad eum ordinem accommodato, qui diuinitus fuerat sub lege constitutus. Nec certè accipi potest aliter nomen Ecclesiæ, in his Christi verbis Matth.18.17. DIC ECCLESIAE, nisi fortè somniare velimus toties congregari oportuisse vel totum Ecclesiæ cœtum, vel Magistratus, quoties aliquæ eiusmodi per se occultæ, & absque publico offendiculo grauiore exortæ offensæ inciderant. Denique nequis obiiciat totam illam actionem fuisse ciuilem, & ciuilibus pœnis, nihil ad id de quo hîc disceptamus pertinentibus definitam: tam falsum istud est, vt contrà ciuilibus quoque iudiciis & mulctis à ciuili Magistratu impositis, adiecta fuerit, vbi læsa fuerat conscientia, Ecclesiastica expiatio publica, cum peccati apud sacerdotes confessione.

Leuit.6.2. & deinceps. Num.5.6. & deinceps.

Summa autem nostræ responsionis est, vocatos quidem fuisse, ac penè coactos omnes ad Dei cultum & sacras ceremonias, sed ita vt prę ire oporteret impurorum resipiscentiam, cuius etiam peculiare & publicum simul testimonium ab iis requirebatur, quos peccato vel legali immunditia pollutos fuisse constaret: ideóque non modò nihil contra nos ex hoc argumento consequi, verùm etiam eo vehementer nostram sententiam confirmari.

Arg.2. D. Erasti, aduersus excommunicationem.

Sacerdotes (inquit) *ne potuerunt quidem à Paschate quemquam arcere, quia Pascha celebrarunt certi quidam numero soli per familias, & si tot in vna domo seu familia non essent, quot peredendo agni sufficerent, alios sibi adiungebant, quot satis esse viderentur. Alioqui* (inquit) *oportuisset singulas familias per totam Iudæam inspici, quod vix ac ne vix quidem fieri potuit.* Refutatio 1. Respondeo, primùm agnos illos non fuisse à quibusuis, sed à Leuitis, ídque non per totam Iudæam, sed in æde Domini mactatos & præparatos vt liquet ex Iosiæ historia 2.paralip.35.11. Refutatio 2. Quis autem existimarit Leuitas sese fuisse immundis immixturos? Præterea oportuit quidem,

lem, fateor, pastores in genere de singulis etiam ouibus suum gregibus esse solicitos, vt ait Ezechieli Dominus. Sed tamen hæc peculiaris cura necessaria non fuit in Paschatis celebratione. Primùm enim solennis sanctificatio indicebatur: deinde pro mundis iure habebantur: de quorum mundicie nulla esset cõtrouersia. Solos autem mundos ad celebrandum Paschæ conuiuium fuisse receptos, ex Esdræ libro manifestè liquet, & immundos iudicatos ex ipso templo à ianitoribus exclusos fuisse, apertè scribitur, in quacunque re, inquit, immundi essent. Esd. 6. 21. 2. 2. Paral. 23. 19

Prophetas (inquit D. Erastus) *nusquam legimus malos ætatis suæ sacrificiis & sacrificiis excluisse.* Nempe quoniam rerum gubernacula non tenebant: nec vllos habuerunt magis sibi infestos quàm sacerdotes & seniores populi. Arg. 3. D. Erasti aduersus excommunicationem.

Quoties verò iidem ipsis sacerdotibus exprobrant, quòd sibi minùs quàm suum munus curarent, quoties etiam populo grauissima scelera obiiciunt, quibus & sese, & templum pollutum, annon palàm indicant quid facturi fuerint ipsi, si Ecclesiæ administrationi præfuissent? Nominatim autem Esaias manus impiorum dicens plenas esse sanguine (quo nomine quodlibet scelus in proximos commissum significat) & adiiciens propterea esse abominationi omnia ipsorum sacra, palàm id quod de immunditia externa sancitum erat, ad interiorem applicat: & quid facere sacerdotes in eiusmodi negotio oportuerit manifestè demonstrat. Quin etiam Dauid mundari sese, & lauari postulans, & liberari à sanguine antequam vitulos altari imponat: satis probat ab altari exclusos fuisse quos aliquo scelere pollutos esse constaret, nisi publicè resipiscentiam testati, (quod eo Psalmo præstitit Dauid) veniam ex legis præscripto postularent. Nam obsecro, qui tam solenni ritu tenebantur culpam homicidij, cuius auctorem ignorabant, deprecari, an manifestum aliud crimen, licet non capitale, fatentem absque resipiscentiæ testimonio admisissent? & quum non admittatur ad templum qui inconsideratè iurauit, nisi cum oblatione pro peccato, quid scienter peieranti factum Refutatio 1. Refutatio 2. Refutatio 3. Deut. 21. vsq; ad vers. 9. Leuit. 25. 6. 2. & 3.

demus?

Pharisæi (inquit ille) *Sadducæis pessimis hæreticis numquam vel templo vel ceremoniarum vsu interdixerunt aut interdicere conati sunt.* Si hoc negemus, quomodo probabitur? an quia non est scriptum? atqui si valet hæc ratio quàm multa negabimus? Arg. 4. D. Erasti aduersus excomunicationem. Refutatio 1.

Refutatio 2. Demus tamen ita esse, quod etiam probabile est. Quid mirum est sese mutuò fouisse hypocritas, alioqui in rebus grauissimis dissidentes, quum hoc ipsum hodie aduersus nos facti-

Refutatio 3. tent rediuiuæ eorundem sectæ? Imò vt vel Sadducæos Pharisæi, vel istos illi ex Ecclesia maximè eiicere voluissent, quo iuris prætextu potuissent? Pharisæus enim & Sadducæus non sunt alicuius potestatis, aut ciuilis aut Ecclesiasticæ, sed sectarum nomina, penes quas, at non solas, erat sæpe ipsa rerum ecclesiasticarum summa. Denique demus hodie à quopiam in Ec-

Refutatio 4. clesia Christiana palàm animarum substantiam (nedum vt immortales fateatur) & corporum resurrectionem cum Sadducæis apertè negari, suáque adeò dogmata defendi: an eiusmodi hominem in presbyterio legitimè conuictum, neque resipiscentem, censeremus Christianum? Minimè, opinor. Num tamen illum ad cœnam Domini citra testimonia resipiscentiæ admitteret D. Erastus? Ne hoc quidem, opinor, vt qui potiùs censeret gladio magistratus occidendum, sicut extra ordinem factum esse vult Alexandro & Hymenæo. Verùm quid si magistratus ipse, vel Sadducæus esset, vel officium non faceret? an aliter de isto impio (cuiusmodi vtinam hodie nulli viquam sint) quàm de incestuoso Corinthio statueret presbyterium?

Arg. 5. D. Erasti, aduersus excommunicationem. *Collegium sacerdotum & primores Iudæorum censuerunt Christum & Apostolos dignissimos esse qui ex ipsa etiam vita tollerentur. Itaque si quod mandatum habuissent tales à suis ceremoniis arcendi, procul dubio eos non admisissent. At nunquam vel Christum vel Apostolos, vt Matthæum publicanum, aut Paulum ipsum quem pessimè oderant, excluserunt: qui tamen Christum reprehenderunt, quòd cum Publicanis cibum caperet. Non ergo excommunicabantur, quibuscum communia cibus non capiebatur.*

Refutatio 1. Imò verò disertissimè testatur Ioannes duobus locis conuenisse inter Iudæos, vt qui Christum confiteretur, synagogâ moueretur, nedum vt Christo ipsi parcerent. Synagoga autem eiici, hoc ipsum fuisse quod excommunicari dicimus, negat quidem D. Erastus, sed quo iure id faciat suo

Refutatio 2. loco discipiemus. Age tamen vt nunc largiamur istud nihil ad excommunicationem pertinere, certum est tamen præterquàm quòd Christus, & Apostoli, ista Iudæorum iniquissima iudicia meritò contempserunt, cohibitos illos fuisse mirabiliter tum arcana Dei virtute, tum etiam metu populi, quominus quod decreuerant re ipsa exequerentur.

Ad

Ad Matthæum autem Publicanum quòd attinet, dico non Refutatio 1.
fuisse in Iudæa Publicanorum genus. Vni enim gentiles erant, & equites plerunq; Romani, vt in reliquis Imperij Romani prouinciis, alii verò circuncisi, & ex ipsa Iudæa. Vtrósque pessimè oderant Iudæi, tum quòd sæuissimi essent exactores simul & fœneratores, maxima saltem ex parte: tùm quòd iniquissimè ferentes Romanorum iugum, pro adulterinis Iudæis haberent eos qui lucrum ex fratrum seruitute captarent, vnde illa Iudæ Gaulonitæ sedirio, & illa etiam quęstio, liceret ne Cæsari censum persoluere. Sed gentiles quidem vt incircunciſos penitus auersabantur, aliorum verò congressum magis interdum odio, vel superstitione Pharisaica, quàm lex fugiebant, quum lex neque tributa, neque tributorum exactores, per se damnet: sed vlterius progredi Romanorum metus prohibebat. Itaque à templo vel sacris conuentibus, arcere ob eam causam nec Matthæum, nec quenquam alium Iudæorum Publicanum audebant. Idcóque etiam orans (ac non sacrificans) Publicanus Iudæus apud Lucam introducitur, sed procul stans: ac fortassis in ea remotissima atrij parte quam licuisse quoque incircunciſis aduentantibus cum aliqua veri numinis reuerentia ad concipiendas preces accedere constat ex 2. Reg. 8. 41. Luc. 18. 10.

Hæc sunt D. Erasti argumenta ex vetere testamento deprompta, quæ nobis quidem (quod eius pace dictum sit) eiusmodi esse videntur vt vix refutatione indigeant. Nunc videamus etiam alia ex nouo fœdere petita.

Ioannes Baptista (inquit D. Erastus) *Sadducæos & Phariſæos, quorum mores adeò non ignorabat, vt etiam progeniem viperarum eos nominaret, à suo baptismo minimè reiecit. Ergo ne à nostris quidem sacramentis, præsertim à Cœna Domini, arceri debet aliquis, nisi Christum constiterit hoc adiecisse ad veterem institutionem.* Respondeo causam nullam fuisse cur Ioan. Baptista istos accedentes reiiceret, vt qui ad eius baptismum venitent cum peccatorum agnitione, vt disertè exprimitur Matth. 3. 6. nec essent ab aliis excommunicati: quum nec ipse potestatem haberet eos excommunicandi, etiamsi fuissent excommunicatione digni. Fecit autem Ioannes illud ipsum quod sui muneris fuit (vt nos quoque pro nostrę vocationis ratione facimus) quum accedentes ad se iuis hortaretur ad resipiscentiam, proposito acerrimo Dei iudicio ex Lege: & simul in Christo iam præsente oblata peccatorum

Arg. 6. D. Erasti, aduersus excommunicationem.

Refutatio 2.

catorum gratuita remissione. Fecerunt & illi quod decuit, quum peccata sua in primis confiterentur, & peterent gratuitę remissionis peccatorum tesseram. Quorsum hæc igitur ad id de quo agimus?

Arg.7. D. Erasti, aduersus excommunicationem.

Istud ipsum autem arripiens D. Erastus, *Sicut* (inquit) *à circumcisione ad Baptismum argumentamur, vt probemus infantes esse baptizandos, ita etiam licet ab agno Paschatis ad Cœnam Domini argumentari. Ergo quum in Cœnæ suæ institutione, Christus nullius exclusionis meminerit, consequens est, nullum esse ab ea prohibendum.* Ego verò non nego licere, & quidem Apostoli exemplo tum à circuncisione ad Baptismum, tum à Paschate ad Cœnam Domini argumentari: at non temerè & vniuersaliter, nisi die demum octauo baptizari velimus infantes, vel ad Cœnam admitti. Deinde aio non tantùm Paschæ, sed toti azymorum festo, atque adeò omnibus veteribus sacrificiis Cœnam Domini successisse. Videamus ergo an in eo quod hîc ponit D. Erastus valeat comparatio. Paschatis, inquit, negatione vitia non puniebantur: Ergo nec Cœnæ Domini negatione punienda sunt. Nego antecedens. Constat enim immundos à Paschate prohibetos, & menstruum illis præscriptũ spatium quo expiati censerentur: vnde necessariò consequitur argumentum ab hac comparatione sumptum, prorsus illi repugnans: nempe, sicut à Paschate, sic à Cœna repudiandos immundos. Si immunditia legali externa, & quę vel inuito accedere potuit, cuiusmodi fuit pollutio super cadauere, multò certè magis super contracta per peccatum pollutione, prohibitos fuisse à sacris immundos: qua de re alius erit dicendi locus. Mosen verò id circo specialem ibi cõmemorasse immundiciem super cadauer, quòd hac occasione percontatus erat os Domini, non autem vt alias grauiores pollutiones excluderet (quod absurdissimum fuisset, quum alibi legales illæ pollutiones sola lustralis aquæ aspersione expiarentur: in peccatis verò confessio & sacrificium solenne requireretur) constat ex huius legis praxi quæ sub Ezechia fuit obseruata, vbi generaliter de quauis pollutione agitur. Christum autem, quum Cœnam instituere, nihil de pollutis præcepisse mirum non est: neque magis inde colligi potest quod vrget D. Erastus, quàm nullas esse pœnas constituendas in idololatras, periuros, Sabbati violatores, & reliquos transgressores, quoniam legem in duabus tabulis scriptã tradens Dominus, nullas ibi decernit. Sed & Christus

Refutatio 1.

Refutatio 2.

Refutatio 3.

Num. 9. 10.

Refutatio 4.

2. Paralip. 30. 17.

Refutatio 5.

Refutatio 6.

non

nisi inter suos discipulos Cœnam instituens, satis manifestè ostendit solis illis Cœnæ celebrationem conuenire, qui Christi se discipulos profiteantur: quales fateor quidem generaliter omnes censeri qui se tales esse testentur, etiamsi reuera nihil minùs sint quàm Christiani. Hoc, inquam, fateor, sed addo, primùm de iis hoc intelligendum, quorum hypocrisis adhuc est omnibus tecta: deinde pro non detectis haberi, qui tales esse non fuerint eo, quem Deus in Ecclesia constituit, ordine conuicti, & pro rebellibus damnati: sicut olim à sacris, quibus alioqui generaliter omnes circuncisi obeundis adstringebantur, tum externa immunditia polluti, tum alicuius peccati accusati, & in synedrio damnati, excludebantur, nisi confessione præcedente admittendi.

Arg. 8. D. Erasti, aduersus excommunicationem.

Quæ rationes (inquit ille) *valuerunt olim, & nunc adhuc valent aduersus hæreticos seſe ab aliis propter eorum vitia separantes, eadem nunc valent contra eos qui alios excludunt à communionum in Cœna Domini communione.* Vtrumque sanè concedimus, quum vnum ex altero consequatur. Itaque si perperam olim fecerunt Cathari, & Donatistæ, (vel hoc nostro tempore Anabaptistæ) quum se ab aliis, ob vitia quædam segregantes, Ecclesiam lacerarent: malè quoque fecerunt, quòd alios à suis cœtibus prohiberent, quoniam ista inter se prorsus cohærebant. Sed quid hoc aduersum nos, qui non minùs hodie quàm olim veterum hoc factum damnamus? Quid autem excommunicationi, id est iusto & legitimo presbyterij iudicio, apud Ecclesiam promulgato, quo quispiam, alioqui insanabilis, & totam massam contaminaturus, in hunc finem ab illa sacræ inter Christum & Ecclesiam coniunctionis tessera exploditur, vt verè postea restituatur: quid inquam, huic iudicio, quo repurgatur Ecclesia, & putre membrum (nisi per ipsum steterit) sanatur, commune est cum voluntaria ac proinde seditiosa secessione, quæ charitati repugnat, & Ecclesiam, id est Christi corpus, lacerat? Itaque in hoc argumento res dissimillimæ comparantur, & quæ rectè dicuntur contra tenebras, non recte aduersus lucem dicuntur. Alioqui necesse est, vniuersam veterem Ecclesiam insaniæ coargui, quæ simul & Donatistas damnarit, & excommunicationem legitimam vsurparit.

Refutatio 2.

Denique quid pluribus opus est? Etsi nemo se ab alio separat, quin alter ab altero separetur: tamen magnum est sæpe inter ista discrimen. Interdum enim vtrinque, interdum ex altera

tera tantùm parte peccatur. Sic in cõiugio, si tam fidelis ab infideli, quàm infidelis ab infideli sese volens seiungit, vtrioque peccatur, & neuter erit liber. Sin verò infidelis inuitũ deserat
1.Cor.7.15. fidelem, malentem potiùs & studentem Christo cum ipsum lucrifacere à quo deseritur, non erit habendus desertor, sed desertus, &, quoniam extra culpam est, liber erit ex Apostoli doctrina. Sic qui malorum consuetudinem refugit quos mallet esse bonos, vt cum illis versaretur, non est arguendus: vt qui alios à se non arceat, sed contagionem veritus, ideò sese aliis non adiungat, quoniam illi sese sua improbitate ab ipso priores segregarunt, & tollere separationis istius causam recusarunt. Sic diuisionem constituunt peccata inter Deum & nos: sed desertores sumus priùs quàm deserti. Sic de presbyterij iudicio non est quòd conquerantur contumaces excommunicati, qui sese priores suis peccatis ab Ecclesia segregarunt, & illos eò reuocare studentibus obsequi recusant. Sic
Act.19.8. Paulus discipulos obsequentes à contumaciter resistentibus segregauit. Sic optat exscindi, gladio sanè spiritus ad salutem,
Gal.5.13. nisi per ipsos steterit, Galatarum Ecclesiarum turbatores. Num verò illum peccasse dicemus: vt Ecclesiam lacerantes A...abaptistæ?

Arg.9.D.Erasti, aduersus excommunicationem. *Christus* (inquit D.Erastus) *cum suis discipulis in idem templum ingressus est, eadémque cum Pharisæis & summis nebulonibus sacramenta vsurpauit, eodem cum ipsis baptismate à Ioanne baptizatus est, nec eos vnquam à sacramentis exclusit.* Rectè sanè. Quis enim illos
Refutatio 1. à sacris prohibuerat? Cæterùm diuersa est hæc separatio à
Refutatio 2. superiore. Nam illa quidem recta est, qua sese non sine gemitu seiungunt pij ab iis quos sese priores à Deo & fratribus disiungentes, alia ratione sibi rursum adiungere nequeunt. Ista verò qua nonnulli à sacris cœtibus, & recto sacramentorum vsu propter aliquorum vitia vltrò abstinent, id est seipsos excommunicant, magnam reprehensionem meretur.

Refutatio 3. Primùm enim sæpe vsuenit quod illi Pharisæo, nempe vt fit deterior qui iudicat eo ipso de quo iudicat. Et vt sit tam sceleratus quispiam, quàm esse existimatur: tamen si tale iudicium sibi quisque sumat, quæ mox fuerit Ecclesiæ facies? Sed
Refutatio 4. præterea tenendum istud est in hoc negotio, mala cuiuspiam conscientia non pollui rectam alterius conscientiam. Sed & quamuis nunquam facienda sint mala vt bona eueniant, tamen interdum iubet Charitas, vt, quatenus malo non indulgetur,

[illegible], multa tolerentur, qua de re, copiosè Augustinus præsertim, cùm aliis in locis, tum verò vel maximè eo ipso libro quē [illegible] ille, lib. videlicet aduersus Parmenianum tertio, contra Donatistas disputauit Nihil hoc autem aduersum nos, vt modò dixi. Et hic meminisse oportuit eundem Christum, sua illa summa potestate extra ordinem vtentem, quum vendentes & ementes è templo eiiceret, manifestè indicasse quid & ipse fuisset facturus, si Leuitico munere fungi pater cœlestis eum voluisset, & quid à sacerdotibus oportuerit ex Legis præscripto fieri. Refutatio 5.

Christum excipit (D. Erastus) *in suos saltem potestatem habuisse, [illegible] tamen Iudam manifestum furem & proditorem cum sacerdotibus [illegible], cuius etiam proditionem discipulis interrogantibus aperuit, à [illegible] Cœna prohibuisse, vt multi arbitrantur. Quòd si etiam Cœnæ non [illegible], vt nonnulli volunt, saltem constat ab agni esu non fuisse prohibitum. Immò etiam constat Iudam quoque à Christo fuisse missum ad [illegible]ntiandam salutem, data etiam illi aduersus immundos Spiritus potestate, & ad consilia actionésque eius omnes admissum, tametsi quis esset & quid ageret, Christum minimè lateret. Et quis neget, inquit, minus esse hominem malum ad Cœnam admittere, quàm ministerium ei committere?* Nos verò in huius argumenti serie multa cogimur reprehendere. Primùm enim ambigitur à doctissimis quoque de huius argumenti fundamento, an videlicet Iudas interfuerit Cœnæ illi, quæ fuit eiusdem institutio. Et quòd ad me attinet, quum scribat Ioannes, Iudam ante absolutum epulum discessisse, assentior iis qui ante Cœnæ institutionem Iudam discessisse sentiunt. Deinde quòd crimen proditionis fuisse occultum idcircò negatur, quia iam pactus erat Iudas de proditione cum sacerdotibus, nullius est momenti, quum vel ipsum proditionis nomen ostendat fuisse coniurationem paucis quibusdam notam, ac præsertim ipsi familiæ Christi prorsus incognitam, vt ex historiæ narratione liquet. Argu. 10. D. Erasti, aduersus excommunicationē. Refutatio 1. Ioan. 13. 30. Refut. 2. Ioan. 13. 28.

Nihilo firmius est quod additur, Christum id in Cœna patefecisse. Nam vni Ioanni id patefecit, à quo nec Petro nec alij cuiquam tunc quidem fuisse indicatum, ex eo liquet quòd disertè scribitur, accumbentium aliorum neminem cognouisse [illegible]ur ei discedenti, dixisset Iesus, Quod facis, fac citiùs, Et quid [illegible] postolis Christus patefecit? non sanè quidquam factum, sed [illegible] quod futurum erat, Vnus, inquit, vestrûm me proditurus est. Et quorsum patefecit? non vt Iudæ crimen tunc innotesceret, Refut. 3.

ceret, sed vt posteaquam res esset peracta, discipulorum fidem horum verborum memoria confirmaret. Iam nunc, inquit, dico vobis, priusquàm fiat, vt quum factum fuerit, credatis me eum esse. Deinde quòd attinet ad furtum, & alia fortassis Iudæ flagitia, fuisse illa discipulis perspecta, vnde tandem colligitur? Nec enim quòd Ioannes furem illum appellat, ita accipiendum est, ac si tunc temporis id discipulis constitisset: sed quia res ipsa postea docuit, quo animo Iudas de hoc vnguento effuso, & de pauperum cura loquutus esset. Matthæus autem alios etiam discipulos indignatos fuisse dicit, sed alio proculdubio quàm Iudas affectu, quamuis præposteró. Fuerunt hæc igitur sanè Christo probè cognita, sed tum vt Deo & προφητικῶς, tum, vt sibi, quatenus homo erat, reuelata. Quorsum hoc autem ad ministerium Ecclesiasticum, quod non nisi de rebus humana ratione non autem extraordinaria reuelatione compertis, & cum Ecclesiæ offendiculo coniunctis, tale quicquam decernit, quale illud est de quo nunc agimus? adeò quidem vt etiamsi suis oculis minister quempiam viderit aliquid agentem, quod Cœnæ Exclusionem mereatur, iure tamen, nec debeat, nec possit nisi vocatum, convictum, legitimè denique secundùm constitutum in Ecclesia ordinem damnatum, à mensa Domini cum auctoritate prohibere. Et hoc miramur Christum in crimine adhuc hominibus occulto, nec dum etiam patrato, Christum, inquam, officium disciplinæ Mosaicæ adhuc vigentis minimè vsurpantem, facere noluisse? Præterea quum manifestos etiam peccatores, priùs erudire, monere, increpare, patientissimè denique expectare, quàm excommunicare, charitas iubeat, etiam si largiremur publica fuisse Iudæ crimina, & Christo impositum quoque fuisse Leuitarum munus, quid aliud fecerit tamen Christus, Iudam adeò patienter ad resipiscentiam alliciens, quàm quod ipsi hodie, salua nihilominus Ecclesiastica potestate, faceremus, donec insanabilem sese quispiam re ipsa ostenderet? Sed & alterum illud quod D. Erastus vrget, nempe *quòd maius sit quempiam malum ad ministerium quàm ad Cœnam admittere*, ad rem non facit. An enim ipsemet quempiam quem constaret Iudæ similem esse, ad ministerium admittendum censeret, repugnante Apostolo, qui ministros vult esse ἀνεπιλήμπτους? an vel re ipsa, vel suspicione iusta, furem domi habere œconomum sustineremus? Vtrumque igitur fecit Christus, non vt minister præscriptam electionis

Ioh. 13. 19.

Refut. 4.

Refut. 5.

Refut. 6.

regulam sequens, sed vt filius voluntati patris obsecundans, vt implerentur quæ de ipso prædixerant Prophetæ. Ista verò quorsum ad ordinem Ecclesiæ subuertendum?

Christus (inquit D.Erastus) *iussit omnes edere illum panem, & ex illo poculo bibere: ergo neminem vult excludi qui se suum discipulum profitetur.* Id verò nos concedimus, adeò quidem vt ipsos etiam hypocritas (sicut antea dixi) quandiu vel penitus sunt tecti, vel neque auctoritate publica conuicti & damnati, inter discipulos numeremus. Verùm qui factis Christum negare legitimo iudicio conuictus, Ecclesiam audire non vult, & damnatis ipsum deprauare, & Ecclesiam pergens offendere, edere nihilominus panem Domini citra resipiscentiæ testimonium non veretur, quo iure inter discipulos censebitur? Nam postulare Cœnam Domini, & sola voce mortem Christi, quam ille reipsa profanare pergat, profiteri, negamus satis idoneum esse resipiscentiæ testimonium, in iis qui Ecclesiam non audiendo, quam etiam fortasse non semel fefellerint, verbo Christum fatentur, factis autem abnegent. Deinde quis putarit Christum quum Cœnam institueret, quæ est nostræ cum ipso mysticæ concorporationis tessera, voluisse quéquam aliter quam digne ad suam mensam accedere? Dignè igitur accedentes admittens, & omnes tamen edere præcipiens, non præcepit certè indignis vt quales erant accederent: sed ita hortatus est, vt resipiscendo sese ad illud epulum compararent, satis, interpretante postea Apostolo, monés ne aliter affecti accederent. Et quid aliud agit presbyterium, contumaces prohibitione arcens, ne seipsos perdant & alios corrumpant, ad dignum accessum eos ipsos quos excommunicat præparans?

Argu. 12. D. Erasti, aduersus excõmunicationem.

Refutatio 1.

Refut. 2.

Apostolus tamen (inquit D.Erastus) *agens de iis quibus religio non erat in Idolæo vesci idolothytis, non arcet eos à Cœna, sed primum reprehendit quòd maiorem haberent libertatis, quàm charitatis erga proximos rationem: deinde etiam magis urget, socios illos dæmoniorum esse demonstrans, qui ad dæmoniorum mensam accederent.* Imò verò, quid apertiùs dici potuit ab Apostolo? Non potestis, inquit, poculum Domini bibere & poculum dæmoniorum: non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ dæmoniorum. Quæsecro enim, cur poculum potiùs quàm sanguinem, cur mensam Domini, potiùs quàm corpus nominauit, nisi vt symbola cum rebus ipsis, id est, externam Cœnæ actionem, cum suis fructu coniungeret? Potuisset enim hîc quoque scribere

Argu. 12. D. Erasti, aduersus excõmunicationem.

Refutatio 2.

vt

vt alibi, Quæ enim societas est Christo, cum Belial? luci cum tenebris? fideli cum infideli? Manifestè igitur significat Paulus non posse ad Cœnam Domini accedere, qui idolorum sacris communicent. Quòd si quis excipiat posse tamen externæ actioni idololatras interesse, at non intus Christum participare. Respondemus Apostolum de eo non agere quod possit aliquis contra ius & fas, sed de eo demum quod iure & bona conscientia fieri potest. Itaq; illud, Non potestis, idem prorsus declarat atque, Absque Dei offensa non potestis, siue, vobis nefas est. Et quis miretur Apostolum ista scribere, qui cum falsò nominatis fratribus, non tantùm idololatriæ, verùm etiam multò leuiorum criminum damnatis, ideóque ex Ecclesia eiectis, ne cibum quidem priuatim sumendum dica?

Refut. 2.

Refut. 3.

Arg. 13. D. Erasti, aduersus excómunicationem.

Idem Apostolus (inquit D. Erastus) *de patribus loquens, inquit eos omnes de eâdem esca spirituali edisse, & eôdem potu spirituali bibisse. At inter eos fuerunt idololatræ, scortatores, tentatores, murmuratores, quos postea Dominus prostrauit in deserto. Isti igitur non arcebantur à sacramentis, sed corporalibus panis coercitis sunt.* Applicat autem D. Erastus eadem illa nobis Apostoli verba, *qui omnes de vno pane edimus, & de eôdem poculo bibimus. Ergo ne tales quidem à sacramentis arcendi sunt, sed à magistratu potiùs castigandi, quo cessante, significat Apostolus multos Corinthi dormiuisse, id est fuisse à Domino ex hac luce sublatos, quòd indignè ad Cœnam accederent: exclusos autem à Cœna nullos commemorat, nec etiam excludendos fuisse monet.*

Refutatio 1. Respondeo primùm, quòd omnes etiam indignissimi Mannam ederint, & ex aqua rupis biberint, peculiari ratione factum fuisse, quæ neq; in veterum sacrificiis, neque in nostris sacramentis locum vllum habet. Sic enim erant res illæ spirituales, id est rerum spiritualium, ipsiúsque adeò Christi typi, vt interea corporalia essent beneficia, toti populo corporaliter pascendo destinata: ac proinde inter illa non recensenda quæ fuerunt tantum sacramenta. Nullum igitur hic discrimen seruari potuit, aut debuit, inter bonos vel malos: mundos, vel immundos: quod in sacrificiis factum fuisse constat, quæ (ne iis quidem exceptis in quibus pars maxima offerentibus ad sacrum epulum cedebat) non alendorum corporum propriè, sed fidei fouendæ & communis confessionis edendæ causa, erant instituta, vt de holocaustis taceam. Itaque dissentanea est ista comparatio, nedum vt cum illis oportuerit nostra conferri.

Refut. 2. Deinde vt istud discrimen, quod tamen est maximi momenti omittam,

omittam, etiamsi plerique olim fuerunt scelerati inter eos qui sacramentis illis pasti sunt, vt sunt etiamnum hodie nimiùm multi inter eos qui ad Domini mensam accedunt: an idcircò rectè colligitur nullum fuisse excommunicationis vsum? nihilo certè rectiùs, quàm si diceremus nullum esse gladij ciuilis sanctum vsum, quoniam plurimi passim impunè in vrbibus viuunt, quouis scelerum genere cooperti: aut sub lege nullam fuisse oblationem pro peccato requisitam, quoniam plurimi ad aram accedebant, manibus sanguine oppletis. Præterea Refut. 3.
non omnes certè mali noti sunt: multi sunt hypocritæ: magna est pastorum socordia, nec quicunque malus est, ideò ex Ecclesia statim est eiiciendus, quum à mitioribus remediis sit incipiendum. Interdum quoque (vt arbitratur quidem Augustinus) cogit necessitas malum tolerare, quod seueriùs corrigere non possis, quin deterius sit ipso malo remedium. Denique vt Refut. 4.
agrum Domini repurges quam diligentissimè, crescit tamen in dies lolium, & maior pars meliorem sæpenumero in ipsis etiam iudiciis superat. Sed propterea cessandũ ab officio quis meritò collegerit? *At illos* (inquit) *corporali supplicio castigauit Dominus*. Concedimus, sed quoniam corporali pœna Dominus Refut. 5.
sui contemptum, vel per se, vel per magistratus, quoties libuit coercuit & coercet, an propterea efficitur, nullum iam tum fuisse, & nunc esse spiritualibus ἐπιτιμίαις locum, quibus peccatores ad tristitiam secundùm Deum, ad resipiscentiam, ad saluum denique, siue cessantibus, siue adhibitis corporalibus, aut merè diuinitus, aut per Magistratum pœnis, adducantur? *At nullos dicit Apostolus coercitos fuisse exclusione à sacramentis, nec etiam coercendos monet*. Quasi verò omnia omnibus locis a- Refut. 6.
gere oporteat: quasi non in eâdem epistola, quomodo cum fratribus, qui factis negare conuicti essent quod ore confiterentur, agendum sit verè Christianis, & quę sit in grauiorum scelerum reos Ecclesiæ potestas, expressis verbis non docueris. Postremò & illud animaduertẽdum est, Paulum nullos illic ex Refut. 7.
Corinthiis vt illorum criminum reos arguere, sed tantùm ne tales euadant, proposito veterum exemplo, commone facere, quod vel vnum, si D. Erastus attendisset, fortassis hoc argumentum præteriisset.

Erant tamen (inquit D. Erastus) *Corinthi sectarij: erant ebriosi, quorum exclusionis, Paulus non meminit*. Nempe, quòd absens Refut. 8.
exhortationibus ad officium illos reuocari posse, consideret. Refut. 9.

Interea

Interea verò, num dissimulat, quid sit acturus, nisi resipuerint? 1.Cor.5.1. Quid vultis, inquit? cum virga veniam ad vos, an cum charitate & spiritu lenitatis? Quæ sit autem hæc virga, nullus meliùs quàm ipsemet declarat, Romanis præcipiens vt ab iis declinent qui dissidiorum & offendiculorum sunt auctores: & pertinaces: ἀπέκλινε, alibi disertè à communi etiam consortio excludens. Rom.16.17. 2.Thess.3.14.

Arg. 14. D. Erasti aduersus excõmunicationem. *Iubet Apostolus, vt vnusquisque seipsum probet, & ita de pane illo comedat. Ergo quia qui indignè edit, non aliis sed sibi iudicium edit, idcirco debet suam quisque fidem ac vitam scrutari, non autem alieno iudicio à Cœna abstinere.* Enimuerò, quia præcipitur vnicuique vt sese probet, an consequitur probationem ab altero, quum eius exigendæ ratio subest, faciendam excludi? Nam si ita est, quid tandem vel in ciuilibus rebus, vel in Ecclesiæ statu saluum erit? Vnumquenque bonum ciuem diligenter apud se explorare oportet, quis suus sit animus, & quæ suæ vires, si ad dignitatem aut functionem aliquam vocetur: an idcirco δοκιμασία reücienda est? Consulere vnumquemque suam conscientiam oportet an rectè vixerit: an ideò non tenentur iudices in facinorosorum mores inquirere? De nulla re magis laborandum est vnicuique, quàm vt seipsum tentet & exploret, an sit in fide: an propterea vel in Catechumenis probandis, vel in erudiendis rudibus: addo etiam, quod ad rem maximè pertinet, an propterea in probanda eorum qui Ecclesiam non audiunt resipiscentia, nullę sunt pastorum & presbyterorum partes? Certè longè aliter docet Apostolus, exhortans quidem Corinthios vt seipsos probent, sed nihilominus denuntians, fore vt aduersus eos præsens seueritate & potestate à Domino accepta vtatur, nisi videlicet resipiscentes inueniret: quod certè fieri absque reorum exploratione non potuit. Imò verò quînam magis egent sedula & accurata sui exploratione, quàm ij quibus de reditu in Ecclesiam Dei, suáque resipiscentia cœtui fratrum, ipsisque adeò Angelis probanda seriò cogitandum est? tantùm abest vt priuata exploratio prohibeat quominus de conuictorum resipiscentia presbyterio, vel interdum toti quoque Ecclesiæ constet, vt etiam apud sacerdotes confessio peccati & oblatio ad absolutionem requirebatur. Omnes autem ad sui ipsius probationem, nulla alterius explorationis mentione facta, ab Apostolo remitti nemo mirabitur, qui non certis quibusdam excommunicatis, non Cate- 1.Cor.13.6. 2.Cor.13.10. Refutatio 1. Refut. 2.

Catechumenis, sed Ecclesię ipsi Corinthiacæ, hanc epistolam inscribi considerarit: ideóque generali & ad omnes in vniuersum pertinente commonefactione, hoc quidem loco Apostolum fuisse contentum, quum (nisi quis alius esse quàm videri velit, delatus & conuictus fuerit) quicunque Christianismum profitentur, veri esse Christiani meritò præsumantur. Quid plura? si sua ipsius cuique exploratio præcepta sufficit: quo iure in Germanicis Ecclesiis pridie Cœnæ Domini, omnes qui ad Cœnam accedere cogitant ad pastorem suum accedere iubenter, & tum de fide, tum de resipiscentia rogati respondere? Et quinam possint qui hoc agunt de nostra seueritate conqueri, quum ipsi quidem ab omnibus ad Cœnam Domini necessuris, nos autem à solis delatis & legitimè conuictis, resipiscentiæ testimonium exigamus? Refutatio 3.

Prætereundum non est (inquit) *Apostolum non scripsisse, vt si quis sese indignum cognouerit, à Cœna abstineat, sed hoc posito, quòd accedere debeat, iubere etiam atque etiam, vt caueat ne iudicium sibi manducet. Voluit enim omnes participare, sed interim optauit vt omnes dignè participarent.* Immò non tantùm optauit, sed etiam horrendo proposito Dei iudicio cauit Apostolus nequis vltrò sibi iudicium accerseret. Istud verò haud satis scio an ita vt oportuit obseruent, qui Cœnæ quidem Domini interesse cogitantes, etiam nec suspectos nec delatos, ad fidei & resipiscentiæ suæ rationem coram pastore reddendam, maiore certè quàm nos seueritate, adigunt, cæteros autem patiuntur arbitrio suo seipsos excommunicare. Nos verò hæc verba Christi, Hoc facite, sanè expressum mandatum continere minimè negamus, ac proinde hanc fuisse Apostoli mentem, vt si qui se indignos sentirent, non putarent se reos non esse coram Deo si à Cœna abstinerent, quum eos potiùs laborare oportuerit vt dignè accederent. Tantùm autem ab eo absumus, vt quoad eius fieri potest, quenquam à pręcepto Cœnę Domini celebrandę absoluere seipsum patiamur, vt è contrario contumaces presbyterium indignos esse qui ad mensam Domini accedant, idcircò pronuntiet vt studium dignè ad illam testata pœnitentia accedendi in ipsis excitet: & ne excommunicatis quidem sed solis absentibus, vel morbum vel aliud necessarium impedimentum causantibus exceptis, quoties Cœna Domini celebratur, si Cœnæ Domini non interfuisse comperiantur, ad presbyterium vocentur; vbi qui excommunicati fuerant seuerè increpantur,

Arg. 15. D. Erasti aduersus excommunicationē.

Refutatio 1.

Refut. 2.

pantur, quòd suam ipsorum salutem aspernati edere distulerunt suæ resipiscentiæ testimonium, & sedulò commonefiunt vt oblatam tantam gratiam, primo quoque tempore amplectantur: cæteri verò, nisi iustam excusationem attulerint, pro delicti ratione redarguuntur. Illud autem nunquam concesserimus, præcepisse Paulum, vt etiam qui se indignos esse sentirent, indignè potiùs ad Cœnam accederent, quàm ab ea abstinerent. Nam certè nihil hoc esset aliud, quàm obedientiæ prætextu, ad mandati transgressionem homines impellere, quum grauiùs etiam peccet qui indignè ad Cœnam accedit, quàm qui suæ indignitatis sibi conscius, nec dum ad tentationem vincendam satis potens, à mensa Domini mauult abstinere, quàm grauius iudicium sibi accersere.

Refutatio 3.

Arg. 16. D. Erasti, aduersus excommunicationē.

Non vult regnum suum externum, Christus, in his terris, circumscribi angustioribus finibus inter Christianos, quàm voluerit olim Deus inter Iudæos Ecclesiam concludi. Voluit autem omnes, tum Iudæos & exteros quoque circumcisos earundem ceremoniarum, fieri participes, & sceleratos gladio plecti mandauit. Ergo hic etiam vult Christus omnes baptizatos seu Christianos rectè de religione sentientes ijsdem ceremoniis externis vti, flagitiosos autem à Magistratu coerceri. Propositionem concedimus, assumptionem distinguimus. Sic enim omnes Iudæos voluit Deus eadem sacra participare, vt tamen nonnullos, nisi resipiscentiam aperta confessione & detestatione testarentur, excluderet: quem ordinem & nos sequendum

Refutatio 1.

dicimus, quum excommunicationem tuemur. Deinde quod dicitur de sceleratis gladio plectendis, in omnibus locum non haber, quum omnia scelera capitalia nunquam fuerint: imò etiam ob multa facta excluderentur homines à templi aditu,

Refut. 2.

quibus nulla pœna ciuilis erat constituta. Denique respondeo vt huius argumenti membra cohærerent, sic potiùs colligenda fuisse. Non vult angustius regnũ suum Christus sub Euangelio quàm sub Lege fieri. At fieret angustius si excommunicationi locus esset inter Christianos, cui locus inter Iudæos

Refut. 3.

Refut. 4.

non fuit. Ergo, &c. In hoc autem argumento, non ea tantùm, quam modò diximus, ratione assumptionem inficiamur, verùm etiam duabus alijs non minùs apertis. Tantùm enim abest vt excommunicatio imminuat fidelium cœtum, vt contra maximè adaugeat, quum è contrario idcircò exerceatur, tum ne fermentum totam massam vitiet, vt nos docet Apostolus: tum vt ouis quę aberrauit (alioqui peritura, quoniam alia nul-

la

ratione se patitur ad viam reuocari) ouili restituatur. Conciò verò interfectione contumacium, quam etiam in eos qui fermentato pane tempore azymalium vsi essent maluisse, in his thesibus contendit D. Erastus, quis non videt ouium numerum, quòd ad exteriorem saltem cœtum attinet, sine vllo remedio imminui, ac breui tempore, si hæc sententia obtineret, ad perexiguum & penè nullum numerum redigi?

Hæc videntur (inquit D. Erastus) *spectare similitudines retis, impiorum, zizaniæ, quæ nihil adimunt Magistratui suum munus legitimè exercenti, sed monent tantùm in externo Christi regno seu Ecclesia, bonis & malos futuros, qui tamen ex ea non sint eiiciendi, ne pro malis bonos aliquando extirpemus.* Agnoscimus Catholicorum aduersus Donatistas (quibus hodie successerunt Anabaptistæ) argumentum, sed longè alio consilio propositum: nempe partim aduersus voluntarias secessiones, quasi vbi vitiosi sunt, Ecclesia non sit: partim etiam aduersus immodicam quorundam in exercenda excommunicatione seueritatem: quod vtrumque nos quoque damnamus, quum hæc potestas non sit ad destructionem, sed ad ædificationem data. Nam aliqua sunt etiam mala non temerè mouenda, nec impetu, sed sensim medicanda. Sed aliud est rem ipsam tollere, quàm, quod olim Catholici aduersus Donatistas faciebant, & nos quoque pro viribus facimus, abusum damnare. Illę verò similitudines de vniuersali Ecclesiæ repurgatione, nunquam ante vltimum diem futura, loquuntur, quæ particulares euulsiones, siue à Magistratu, sine Ecclesiastico iudicio legitimè factas non prohibet.

Arg. 17. D. Erasti, aduersus excõmunicationem.

Augustt. toto lib. 3. contra epist. Parmeniani.

Et hæc quidem omnino sunt D. Erasti argumenta ex quibus minimè dubitat quin excommunicationem ostenderit, non modò nullo prorsus Prophetarum aut Apostolorum verbo niti, verùm etiam apertè & Dei mandatis, & Prophetarum ac Apostolorum exemplis refutari. Sed quo iure ex his rationibus id colligat, non recusamus quin alij diiudicent. Nunc ad tertiam ipsius scripti partem accedimus, in qua confirmauimus excommunicationem tum expresso Dei verbo, tum etiam & veteris & Apostolicæ Ecclesiæ exemplis, confirmare.

Confirmatio perpetui vsus excommunicationis in Ecclesia.

Arborem illam vitæ, partim sacramentum & tesseram animæ simul & immortalis vitæ, cuius tunc erant compotes Adamus & Heua, partim etiam Christi typum fuisse, à quo me-

Arg. 1. pro excommunicatione.

lior etiam illis erat ſperanda vita, ipſa cognominatio illius arboris oſtendit: itidémque paradiſi appellatio, ad cœleſtem illam ſedem tranſlata: & Ioannes in Apocalypſi. Eiectio igitur illa ex illo paradiſo, aſpectum & vſum huius arboris illis adimens, quid aliud fuit, quàm, vt ab Auguſtino quoque appellatur, excommunicatio, & quidem omnium grauiſſima? vtpote irreuocabilis quòd ad priorem illam immortalem ereptam vitam attinet, non in illis tantùm duobus, ſed in omnibus ipſorum poſteris. Quominus autem, quum illud decretum MORTE MORIERIS vtramque mortem complectatur, Deus non ſit illud vtrinque exequutus, obſtitit immenſa illa ipſius bonitas: peccatum illorum ſic puniens, vt inde ſequuta ſtatim non ſit mors ipſa, ſed mortalitas, poſt aliquam animalis vitæ vſuram: & præterea alteram mortem non modò non infligens, ſed reſipiſcentibus, & beatum illud ſemen naſciturum amplectentibus, pro amiſſa animali immortalitate, ſpiritualem illam infinitè præſtantiorem tribuens: pro typo illo denique nunquam ipſis reſtituto, aliud ſacramentum multò expreſſius, & eorum conditioni in quam per peccatum inciderant conuenientius ſubſtituens: ſacrificia videlicet, quibus noſtram cum Deo reconciliationem, iam tum & in illorum duorum, & in poſterorum credentium animis obſignare cœpit: cæteris fide carentibus, excommunicationi perpetuæ, ac proinde exitio perpetuo obnoxiis. *Atenim*, dicet aliquis, *vbi presbyterium? Nihil igitur iſtud ad hanc de qua diſputamus excommunicationem.* Ego verò quamuis Deus ipſe tum in cœlis apud ſe iudicium illud decreuerit, tum in terris hanc ſententiam extra ordinem tulerit, tamen inde effici nego diuerſam hanc fuiſſe reipſa excommunicationem ab ea quam ſub Lege ſynedrium exercuit, & nunc in Eccleſia Chriſtiana presbyterium in terris exercet: quum eadem fuiſſe fatendum ſit Patriarcharum, & Leuitica ſacrificia, quamuis plurimis circunſtantiis diuerſa.

Luc. 23. 43. 2. Cor. 12. 4. Apoc. 2. 7.

Arg. 2. pro excommunicatione ex veteri teſtamento. Auguſt. lib. de Ciuit. 15. ca. 1.

Alterum excommunicationis, non maioris tantùm, verùm maximæ, adeóque anathematis horrendi exemplum in Caino habemus, quem quum ob fratricidium pronuntiat Dominus maledictum, addita perpetui à ſua facie exilij pœna, ſimul illum ab externo cultu prohibet: vt rectè Auguſtinus dicat, ab eo tempore duas ciuitates cœpiſſe, vnam Dei, quæ eſt Eccleſia, cuius peculiares ſunt ritus ſacri promiſſionibus adiuncti, &

extra

extra quam non est salus: alteram verò huius seculi, ex qua exeat oportet, quisquis non vult interire. Neque causa est iurgium, cur hoc vt à nobis excogitatum repudietur, quum Luthe-rus excommunicatum fuisse Cainum apertè scribat, quod de anathemate est intelligendum: & Aben Ezra, illa verba, A facie Domini, expendens, rectè omnino, vt mihi quidem videtur, moneat, quum alioqui Domini sit terra, id omnino referendum ad locum cultui Dei destinatum, vbi etiam patribus apparere soleret, putà vbi Adamus conuenire cum sua familia consueuerat, à quo videns ille infelix sese nulla spe reditus eiici, rectè statuit sese à Dei quoque conspectu repelli.

Fuit igitur etiam ante Legem Mosis, ipso Deo auctore, vsurpata excommunicatio, quam postea exercuisse Adamum cum suis liquet ex illa filiorum Dei à filiis hominum distinctione, quæ sub Enos, Adami nepote, manifestè in vsu esse cœpit. Sic enim vertendus est & explicandus locus ille Mosis, sub natalitem Enos (natus est autem ab occiso Abele annis circiter centum & sex) cœpisse agnominationem ex Dei nomine: anathemate videlicet quo percussus fuerat Cainus, ad hæredes etiam ipsius, paternam impietatem sequutos (exceptis si qui sese familiis Sethi adiunxerunt) propagato, & perstante harum duarum familiarum separatione, donec tandem corrupta ipsam familiam Sethi, id est Ecclesiam inuaderet, quæ fuit quoque diluuij causa. Quînam igitur fuerit excommunicatio humanum recens commentum, quam ipsemet Deus ab ipso mundi exordio, ante constitutum suæ domus ordinem exercuit?

Iam verò quòd ad Legem Mosis attinet, ciuilibus & Ecclesiasticis iudiciis constitutis, non temerè fuisse quosuis, licet circuncisos, ad sacros cœtus adhibitos negari nõ potest. Quid est autem excommunicari si hoc non est? Primum igitur arcebantur immundi à templi aditu, à sacrificiis, ab esu Paschæ, imò & à communi conuictu, quum quicquid tangerent immundum quoque fieret, quod argumentum, quum tam parui faciat, D. Erastus, vt penè insanire dicat qui ad illud confugit, operæpretium est ipsius rationes sigillatim expendere: quas in re si paulò fuero prolixior, & quædam etiam repetiero quæ superiùs attigi, spero facilè mihi benignum & veritatis amantem lectorem id esse condonaturum. Arg. 3. pro excommunicatione ex vetere testamento.

Non loquitur (inquit D. Erastus) *scriptura de ea immunditia, de*

Refutatio obiectionum aduersus tertium argumentum.

qua nobis ſeruio eſt, nec illa immunditia legalis quicquam ad noſtrum ſcopum pertinet. Legalem hanc immunditiem quo ſenſu appellet, vellemus paulò ſaltem planiùs ab ipſo fuiſſe expoſitum. Obiect. 1. Coniicimus tamen legalem ab eo dici, quæ merè carnalis ſiue externa eſſet, neque aliud quàm corpus attingeret. Vtcumque ſit, magnopere hoc pertinere ad noſtrum inſtitutum arbitramur. Reſponſ. 1. Ponamus enim, prorſus fuiſſe qualem eſſe vult, etiſi tamen perſuaſerit, quod ſæpe inculcat: eos videlicet qui ſcelus, vel peccatum admiſiſſent, pro immundis non habitos: qui verò cadauer aut aliud eiuſmodi vetitum exteriùs attigiſſent, vſque adeò impuros habitos, vt quoſuis alios ſuo contactu inficerent, nedum vt ſacris intereſſe ipſis liceret? Imò quis non potiùs, vel iniquiſſimam fuiſſe Legem Dei (quod vel cogitare nefarium eſt) exiſtimet, vel quantò turpior eſt animi, quam vnius corporis macula, tantò iſtos, quàm illos habitos fuiſſe impuriores?

Reſp. 2. Et certè ita eſſe, mox demonſtrabimus. Præterea vel inanes has ceremonias legalis immunditiæ fuiſſe dicat oportet, vel aliquid adumbraſſe. Quidnam autem illud ſit, ſepoſito contentionis ſtudio, liquidò conſtare poteſt: id ipſum nimirum, quod omnibus ceremoniis commune eſt, vt carnalia κατ' ἀναλογίαν ſint ſpiritualium figuræ: ac proinde corporis ſordibus, pollutio interior, vel ab ipſo hominis exortu, vel aliis poſtea vitiis, vel vtroque modo contracta, ſit deſignata, velútque oculis ipſis ſubiecta, vt quod homines maximè volunt neſcire, vel in oculos inuitorum incurreret.

Obiect. 2. Quum autem ſcriberet D. Eraſtus, non præſentium, ſed futurorum vel præteritorum figuras proponi conſueuiſſe, nimiùm anguſtis finibus profectò circunſcripſit legalium ceremoniarum vſum, quod vel vnica circunciſio docere poteſt, cuius vſus in rem quoque præſentem, nempe pollutionem carnis ſignificatam reſpiciebat. Reſp. 1. Denique nihil planius ea de re dici ab vllo poteſt quàm ab Apoſtolo, vbi rituum chirographum nobis contrarium dicit cruci affixum, & è medio ſublatum fuiſſe per Chriſtum: quoniam ritus illi videlicet non tantùm erant futuræ expiationis, ſed etiam præſentis coram Deo promeritæ condemnationis ſymbola. Reſp. 2. Imò etiam hodie Baptiſmum, & noſtræ natiuæ præſentis corruptionis, & noſtræ ſimul renouationis ſymbolum eſſe conſtat. Itaque quum ab hac externa, & legali impuritate, ad interiorem argumentamur, tan- Coloſſ. 2. 14. Reſp. 3.

quam

quam ad vmbra, ad ipsius rei corpus, non obtrudimus vllas ambiguas aut commentitias allegorias, sed id afferimus, quod res ipsa verum esse coarguit.

Negat D. Erastus animos fuisse illa legali, id est externa impuritate contaminatos. At ego quæro, an non sit peccatum, vel cogitare, vel facere, vel dicere, quod Deus vetuit, quantulumcumque tandem illud sit. Hoc igitur quum ita se habeat, sequitur vt sciamus peccaritne aliquis an secus, non in ipsius rei quæ præcipitur naturam inquirendum, animum ne videlicet an corpus respiciat, sitne externa, an verò ad conscientiam propriè respiciat quod præcipitur, sed quærendum esse deinde an contra factum Dei præceptum, sit quidpiam, vel minus. Itaque Paulus de politicis quibuscunque ordinationibus loquens, parendum esse dicit magistratui, non propter iram duntaxat, verùm etiam propter conscientiam: habita videlicet non ipsius præceptionis, imò ne magistratus quidem ipsius propriè, sed præcipientis Dei ratione: cui quisquis non paret, is peccati reus. Idem ergo multò magis de ciborum discrimine, de huius vel illius rei contactu vitando, denique de re quauis, vel per se, vel probandæ hominum obedientiæ causa, ab ipso Deo constituta statuendum: eius videlicet præcepti voluntaria transgressione, etiamsi nos aërem verberare, clauum pangere, quidquid denique vel leuissimum agere iuberet, conscientiam ipsam peccati ream, ac proinde impuram ac immundam constitui. Alioqui quo iure protoplastos illos, & nos in illis, Deus, propter esum arboris interdictæ, irreuocabili prioris mortis pœna mulctasset?

Obiect. 3.
Resp. 1.
Rom. 13. 5.

Ad hæc obiicit D. Erastus, & quidem peracutè, multas potuisse contrahi eiusmodi immunditias, partim terrore cum nulla culpa coniuncto, vt si quis casu tetigisset immundum aliquid: deinde quòd eiusmodi nonnullæ impuritates essent mere naturales, vt in gonorrhea & menstruis: denique quòd interdum talis etiam immunditia legalis non posset non admitti quin peccaretur, nedum vt conscientiam pollueret, vt quum immundus habebatur qui mortuum sepeliuerat, quum crimen nefas esset mortuum relinquere insepultum. Ad hæc item respondeo, de primo illo immunditiæ legalis genere, quanuis qui sese sciens & prudens pollueret, grauiùs peccaret, crimen quum ignorantia iuris peccantem non excuset, & in iis quæ Deus prohibet vitandis, nunquam satis attenti & circunspecti

Resp. 2.

ſpecti eſſe poſſimus, nullum hic locum peccato penitus excuſando relinqui. Ad reliquas verò duas harum impuritatum ſpecies quòd attinet, fateor iis non fuiſſe polluram conſcientiam, ac proinde qui ſic haberentur immundi, abſtentos duntaxat fuiſſe, non autem propriè excommunicatos: Deo nihilominus ſic volente natiuam noſtram illam labem, & mortis originem ac naturam quaſi in ſpeculo contemplandam cunctis quoque proponere. Neque id mirum videri debet, quum fortuiti quoque & inuoluntarij homicidij reus, excedere ex aſylo vſque ad ſummi ſacerdotis mortem prohibitus, non certè apud Deum excommunicatus, neque (ſicut loqui ſolet Moſes) exciſus ex Iſraele haberetur, & tamen ab aditu templi & ſacrificiis toto illo tempore excluderetur, ſicut & leproſi, (ne excepta quidem Maria Moſis ſorore) donec à lepra eſſent mundati. Nos autem de verè & propriè excommunicatis hîc agimus.

Neq; ſanè ſic inter iſta immunditiarum genera diſtinguendum videtur, quin iſta firmiſſima ſit collectio. Egebant omnes legali immunditia impuri ſacrificiis pro delicto, etiamſi ignoranter fecerant quicquam contra vlla Dei præcepta. Erant ergo rei alicuius peccati: quæ certè conſequutio negari nullo modò poteſt. Num. 5. 6.

Obiect. 4. Reſp. 1. *At enim* (inquit D. Eraſtus) *non tamen arcebantur à ſacrificio, ſed potiùs ad id adigebantur.* Iſta verò concluſio vana eſt, quum duo iſta non ſint contradictoria, ita vt vno poſito alterum tollatur, ſi rectè intelligantur. Nam inuitabantur quidem ad ſacrificia, ſed ad ea primùm omnium ſacrificia, quorum neceſſitas illis imponebatur, in quibus oportuit vt confiterentur peccatum, quod alioqui luerent, ex illo Dei verbo, Portabit iniquitatem ſuam, adeò vt non alia Lege in gratiam cum Deo & ipſius Eccleſia redirent. Erat enim hæc confeſſio particularis quæ conceptis verbis fiebat, ideóque vocabatur, Confeſſio verborum, cuius hanc etiam formulam edunt Iudæorum doctores, fidi proculdubio hac in re teſtes, in hæc verba Moſis, *Et erit quum deliquerit in vno ex illis* (recenſuit autem etiam externam immunditiam initio capitis) *confitebitur quòd ipſe peccauerit in ea re, & adducet oblationem pro delicto.* Hæc confeſſio, inquiunt illi, ita fiebat ad quam etiam Dauid Pſal. 51. & Daniel, 9. 4. & filius ille prodigus, Lucus 18. alludere videntur. *Manus imponebat eiuſmodi reus capiti hoſtiæ immolandæ*, & id quidem inter cornua

eius, deinde sic dicebat, *Obsecro ô Domine, peccaui, iniquè egi, & præuaricatus sum coram te, sic & sic feci. Ecce pœnitet me, & pudet me operum meorum, nunquam reuertar ad rem istam*, Ergo vt ad rem redeam, eos qui non nisi adhibita confessione & expiatione ad sacra inuitabantur, fuisse, nisi id facerent, à sacris prohibitos, ipsa lex sanè ostendit. Nos verò quid tandem aliud agimus, & quò respicimus, quum quempiam excommunicamus? num vt à Domino maneat alienatus? imò vt qui se à Deo alienauit, resipiscentiam testatus, iterum recipiatur: qua in re tantùm absumus à seueritate, vt exceptis grauissimis peccatis & offendiculis, priuatam in presbyterio pœnitẽtiam duntaxat requiramus: & in publica pœnitentia pastor sit peccatoris pœnitentis apud Ecclesiam interpres.

Supereſt fortassis vna exceptio, nempe, *quum omnes iam* tum essent peccatores, oportuisse omnes esse excommunicatos, si valeat quòd diximus. Respondeo, re vera quoties peccamus, si Deus summo iure nobiscum agat, nos toties ab eo alienari, neque in gratiam vnquam, nisi præeunte resipiscentia & fide recipi: sed absit vt quoties peccatum fuit toties excommunicationis sententiam adhibendã fuisse, vel nunc esse dicamus: aut publicum resipiscentiæ testimonium à singulis personis flagitemus. Quàm enim multa nobis solis conscijs, in dies & horas admittimus, quæ priuata coram Deo confessione, adiunctis precibus, condonantur? quàm multa priuatim admittimus in proximum, quæ eliminari minimè necesse est, & quę culpæ coram Deo deprecatione ex fide facta, & mutua recõciliatione deleri possunt inter Christianos, ac etiam debent? Quorsum etiam erant quotidianæ preces, cum sacrificijs matutinis & vespertinis institutæ sub Lege? Quorsum nunc quoque sacros conuentus à reatus nostri cõfessione auspicamur, nisi vt quotidiana peccata, absque alia vlla cognitione, nobis condonentur? De solis igitur grauioribus peccatis, & cum offendiculo Ecclesiæ coniunctis, publicæ satisfactiones intelligendæ sunt, quæ partim vltro fiebant, etiam quum nulla præcessisset excommunicationis sententia, & sub Lege vt diximus, & in prima etiam Ecclesia, vt ex Ioannis Baptistæ histo- Matth. 3. 6.
ria, & Actis Apostolicis intelligi potest, quum adulti ad bap- Act. 19. 19.
tismũ admitterentur: partim verò præeuntem excommunicationis sententiam consequebantur. Quum enim sacerdotij & iudicum munus esset de huiusmodi controuersijs ex Le-

Obiect. 5.

Resp. 1.

ge

ge Domini pronuntiare, siue de iure, siue de facto controuersia erat, satis intelligitur oportuisse iudices, aliquid pronuntiare. Ea verò, ne si voluisset quidem synedrium, clandestina esse poterat, quum in templo fieret peccati confessio & expiatio.

Obiect.8. Denique quod non semel scribit D. Erastus, *eos qui impurè vixissent, aut flagitium admisissent, non fuisse apud Mosen impuros, siue immundos, sed eos qui legali tantùm & externa impuritate sese polluissent, id est funus, aut cadauer, aut rem aliàs vetitam tetigissent, vehementer miramur.* Etenim, vt antea diximus, iniquissimum fuerit tale quippiam de Deo cogitare, quod tam seuerè externum contactum Lege sua puniat, ad flagitia verò manifesta veluti conniueat. Quibus ergo criminibus pœnæ capitales erant constitutæ, vt homicidiis, adulteriis, ea si incidebant, non erat cur de spirituali coercitione magnopere sollicitus esset synedrium, nisi fortasse magistratus officium non faceret: & nunc quoque si fungerentur suo munere magistratus, de istiusmodi excommunicandis hominibus minimè laboraremus. Quibus verò vel nullæ vel ciuiles tantùm mulctæ indicebantur, ea si incidebant, eum quem diximus ordinem seruari debuisse Moses disertis verbis significat, expressis etiam quorundam eiusmodi facinorum speciebus, veluti si quis adiuratus deflexisset à veritate: si casu contigisset vt quispiam iusiurandum transgrederetur, si quid fraude ablatum retinuisset cum periurio, quæ sunt συνεκδοχικῶς intelligenda, sicut & omnia ferè præcepta, vt, quum singularia omnia legibus comprehendi non possint, certis tamen regulis constitutis, idem ius de rebus paribus statuatur. Itaque etiam apud Ezram eiusdem iudicij forma solennis in eos seruatur, qui alienigenas vxores duxerant, decreta etiam in rebelles anathematis sententia.

Resp. Leuit.6. Ezr.9. & 10.

Obiect.7. In hoc autem explicando, probare D. Erasti sententiam non possumus, tradentis in suis illis thesibus totam rem istam nihil ad sacramenta pertinuisse, Cedò verò quamobrem? *quia, inquit, constat non sacerdotem Ezram, sed principes & seniores seu magistratus edictum illud promulgasse.* Atqui si valet hæc ratio vt quicquid à magistratu decernitur, ad sacra non pertineat, quónam res reciderit? Imò si hoc verum esset, quo iure vellet sacra ciuiliáq; omnia, penes eandem potestatem esse, vt olim fuisse contendit? Itaque ex eo quod profert consequi negamus,

Resp.1.

Resp.2.

mus, quod ipse colligit, nempe totum hoc negotium ciuile quiddam fuisse: sed potiùs functos officio suo fuisse magistratus asserimus, qui ab ore Domini per Ezram loquentis, pendentes, auctoritate sua confirmarit, quod ille ex Dei verbo referebat. Fuisse verò ista ad Ezram relata, tanquam ad eum propriè pertinentia, illi ipsi indicant, qui rem totam iudicarunt. *Surge enim*, inquiunt, *negotium enim istud ad te pertinet, & nos tecum sumus, Age igitur fortiter.* Illa igitur ratio prorsus concidit. Publicatio autem bonorum, illud idem non euincit, sed contrarium prorsus confirmat. Quomodo enim anathemate percussis, ac proinde execrabilibus, adeóque à Rep. Israelitica segregatis, licuisset Pascha, vel sacros alias ritus celebrare? Quid plura? illud ipsum quod causam huic iudicio præbuit, adeò planè confirmat. Fuerat enim hæc mens Ezræ & sacerdotum, vt nemo celebraret Pascha, nisi qui ab immunditia indigenarum sese segregasset, quod quum factum non esset, hinc illa apud Ezram conquestio. Oportuit ergo contra legem fecisse, qui retentis prophanis vxoribus, Pascha celebrarant, id quod etiam ipsius Ezræ grauissima & luctuosissima confessio coram Deo declarat. Quod ni veniam isti, peccato palàm agnito, & addita expiatione fuissent deprecati, an obsecro, cessante etiam bonorum publicatione, ad sacra fuissent admissi? Eadem autem factum immeritò à D. Erasto in dubium reuocari, recténe videlicet fecerit an secus, ex superioribus facilè fuerit diiudicare.

Resp. 1.

Obiect. 2.

Resp. 2.

Resp. 3.

Idem de Iosiæ facto dictum volumus, à quo quum D. Erastus dicet, pollutos etiam ipsos fuisse ad Paschæ celebrationem conuocatos, minimè debuit prætermittere, sic fuisse vocatos, vt re & verbis idola quibus seruierant detestarentur, quod etiam sedulo factum fuisse narrat historia. Obiect. 9. 2. Paralip. 35. Respon.

Sed quid si noluisset quispiam illi idolorum & scelerum auctorum execrationi assentiri? nempe vel eiectus fuisset, vel, si errore id accidisset, expiatione fuisset opus, sicut sub Ezechia factum fuerat. Itaque etiam adhibitos fuisse ianitores refert historia, quorum hoc quidem munus vel præcipuum fuisse ex Ioiadæ historia liquet, vt accedentes quoquo modo pollutos à foribus templi repellerent.

Obiectio 10. Respon. 2. Paralip. 30. 2. Paralip. 23.

Arg. 4. pro excommunicatione ex vetere testamento.

Supereſt locus insignis ex cap. Num. 19. vbi de separationis ritu quis differitur. Illis igitur aspergi debere immundos, inquit Moses, & addit. *Vir qui pollutus fuerit, & non expiauerit se, extermi-nabitur anima illa de medio congregationis.* Dixerat autem paulò

Num. 19. 13. 20.

ante,

ante, *exterminabitur anima illa de Israel, eò quòd sanctuarium Domini polluerit, & aqua separationis non fueris sparsa super eum, unde manebit immundus.* Ex istis igitur verbis hæc necessariò effici dicimus, primùm, fuisse separatos, id est à reliquorum commercio exclusos illos immundos, de quibus ibi agitur, sed finito septem dierum spatio, & nisi ritè intra illos expiati fuissent, adhibita separationis aqua (id est illis separatis, cum Ecclesia hoc visibili testimonio reconciliandis destinata) si ausi fuissent nihilominus sese tanquam ritè expiatos immiscere, tum fuisse ex numero Israelitarum expunctos, nec alio loco habitos quàm incircunciſos. Probant autem ista manifestè vtramque, de qua superius egimus, excõmunicationem, nempe voluntariam vnam, quum vltro sese quispiam, quòd se immundum sciret, à reliquis se iungebat, & expiationibus vacabat: alteram per quam, ex sententia proculdubio synedrij, ad quod iudicia de mundis & immundis pertinebant, cuipiam
Leuit. 10. 10. sacris omnibus, adeóque aris & focis interdicebatur: qua de re mox plenius agemus, Et de veteris quidem fœderis testimoniis hactenus.

Arg. 5. pro excommunicatione, ex nouo testamento. Ex nouo testamento, primùm proferimus locum Matthæi, *Si peccauerit in te frater tuus, ito & arguito eum inter te, & ipsum solum: si te audierit, fratrem tuum lucratus es, si verò te non audierit, accipe tecum vnum adhuc vel duos, vt in ore duorum vel trium testium, sit*
Matth. 18. 15. *firmum totum negotium: quòd si neglexerit eos audire, dic Ecclesiæ, quòd si Ecclesiam audire neglexerit, sit tibi tanquam Ethnicus & Publicanus. Amen dico vobis, quicquid ligauerit in terris, erit ligatum in cœlis: & quicquid solueritis in terris, erit solutum in cœlis.* His verbis, cum vniuersa omnium ætatum & locorum Ecclesia, affirmamus disciplinam quæ sub Lege, in vetere populo, Deo authore, viguit, eodem auctore in Christiana Ecclesia constitui: ex qua tum ipsi Iudices, tum ij qui rei sunt, tum etiam cœtus vniuersus, quod suum sit munus intelligant: quam omnem disciplinam his thesibus comprehendi non incommodè posse existimo.

Dei voluntas est vt nemo ne ex minimis quidem pereat, sed potiùs qui aberrarunt, quàm commodissimè fieri potest, in viam reuocentur.

Itaque in offendiculis non manifestis, primùm omnium danda tibi est opera, vt illum priuata inter te & illum commonefactione, peccato suo intellecto, resipiscentem, & Satanæ

ereptum

ceptum lucrifacias.

Quòd si sese contumacem ille præbuerit, tamen ne tunc quidem de illo bene mereri desinito, sed, adhibito vno & altero teste, coge, si potes, illum sui rationem habere.

Si tunc quoque rebellis fuerit, tum demum Ecclesiæ, id est presbyterio, ab Ecclesia ad hoc ipsum diuinitus constituto, rem indicato, à quo commonefiat officij.

Quòd si in presbyterium quoque contumax fuerit, tum planè habeatur ille, non vt frater, sed vt si esset incircuncisus & Publicanus.

Erit autem Ecclesiæ, quæ huiusmodi rebellem hominem tam grauis damnationis vinculis constrinxerit, iudicium in cœlis ratum, vt & eiusdem absolutio, si peccatum agnouerit.

Hunc igitur locum sic explicamus, omnibus certè quos vidimus, tum nouis, tum veteribus interpretibus, sine vlla controuersia, consentientibus. D. Erastus verò his argumentis commotus, aliter sentit. *Agitur*, inquit, *de leuioribus delictis, & quæ alij aliis remittere tenentur, quorum reticendorum facultas penes nos est, non autem de grauibus illis sceleribus quæ volunt nonnulli excommunicatione vindicari.* Obiect. 1.

Nostram autem huius loci interpretationem sic rursum pluribus explico. Christus (non certè ciuilis sed spiritualis Legislator, & regnum illud suum non esse ex hoc mundo, tum voce, tum reipsa testatus quum neque diuidundæ hæreditatis iudex esse, neque in adulteram ferre sententiam vellet) non agit de forensibus controuersiis, quibus damnum nobis factum resarciri cupimus, aut alioqui ius nostrum priuatum coram Magistratibus persequimur: ac multò minùs agit de prouocationis iure, cæteríve eiusmodi: immò ne de priuatis quidem offensis Christianæ condonandis, quod est prorsus diuersum, & distinctè posteà Christus Petro respondet: sed de offendiculis agit, id est, de iis quæ quum incidunt, conscientiæ nostrę statum perturbant, non ob priuatum aliquod damnum: sed quoniam, vel si quid fit quo Dei præceptum violetur, nos animo angi oportet: vel malis exemplis instruimur ad malum, vt alicubi loquitur Apostolus. Denique peccati in aliquem adhibiti nomine quum hîc intelligantur, interprete Luca, offendicula, quæ propriè respiciunt conscientiam, regnum cœlorum, Dei tribunal: non autem quasuis offensiones aduersus proximum conceptas, ista (quanuis sint nimiùm sæpe coniunctissima) Ioan. 18. 36. Luc. 12. 13. Ioan. 8. 10. 1. Cor. 8. 10. Luc. 17. 1. & deinceps.

iunctissima) sunt isto loco tamen accuratè discernenda, & diuersis egent remediis, ciuilia videlicet ciuilibus, spiritualia spiritualibus: quorum illa sunt à legibus humanis & Magistratibus, ista verò à Dei Spiritu petenda, in cordibus nostris vel immediatè per ipsam conscientiam, vel mediatè per fratres, aut publicum ministerium nos admonentis, ac efficaciter etiam immutantis. Christus igitur, verus & vnicus istius mali medicus, in hac concione apud Matthæum diuinissimè descripta, indicat in primis omnium ferè offendiculorum fontem, nempe quòd alij alios, præsertim imbecilliores, despiciant: & tanti mali auctoribus statim ab initio, nempe vers. 6. & 7. & deinceps, iudicium interminatus, tria subiicit remedia. Vnum (vers. 8. & 9.) vt occasiones, quas ex nobis ipsis arripit, turbandis nobis, Satan, cum quouis potiùs ciuili nostro damno fugiamus, quàm vltrò nos demus in ipso offendiculo præcipites: quòd & nostra & proximi nostri salute nihil debeat nobis esse charius. Alterum (à vers. 10. ad 15.) vt alij aliis præsertim infirmis manum porrigamus: quod fiet si eos non despexerimus, vt qui quantò sunt infirmiores, tantò maiori curæ sint Deo Opt. Max. & quantò maius est periculum in quo versantur, tantò cauere nos studiosius oporteat ne prorsus concidant. Huius autem doctrinæ pulcherrimam applicationem videre licet apud Paulum ad Rom. c. 14. & 1. ad Corinth. 8. vbi de Christianæ libertatis vsu disserit. Tertio autem loco docet Christus, admissis iam offendiculis, quem ordinem seruare deceat reuocandis in viam fratribus, qui offendiculum aliis præbuerint. Tractat autem vnicam hac in re hypothesin, nempe si offendiculum non sit publicum, sed, exempli gratia, intra priuatos parietes, nec palàm admissum. Nam si palàm, & quasi omnibus conscijs tale quidpiam sit factum, hinc quoque facilè colligi potest, quæ sit tenenda ratio, quam docet etiam Paulus expressis verbis, & suo ipsius exemplo. Etenim si in eiusmodi priuatim admissis offendiculis isto duplicis admonitionis circuitu idcircò vtendum est, priusquàm ad presbyterium res deferatur, ne temerè spargatur ignis quem potiùs sopire charitas iubet: res ipsa ostendit publicum offendiculũ requirere, vt si publica redargutio, de qua loquitur Apostolus 1. ad Tim. 5. 20. non suffecerit, quòd non sint omnes Petro simiiles, & Gal. 2. 14. vt ei publica auctoritate remedium afferatur, siue de vno quopiam agatur, vt Tit. 3. 10. siue de pluribus: aut

de

le doctrina, aut de moribus quæratur, iubente Apostolo tolli fermentum, ne tota massa inficiatur, non tantùm verbo παραιτοῦ. Tit. 3. 10. sed etiam verbo ἀπίστατε. 1. ad Tim. 6. 5. immò etiamsi verbo, ἀποβίζειν, Act. 19. 9. In occultis igitur offendiculis mandat Christus, vt fratrum pudori simul & saluti consulentes, priuatam primùm fraternámque admonitionem adhibeamus: quæ si ex animi sententia successerit, tum (inquit Christus tanti lucri spe homines ad istud charitatis officium excitans) lucratus es fratrem tuum, id est reuocatum ad agnitionem peccati, seruasti. Sin verò nihil obtinueris, ne tamen desine (inquit Christus) saluti proximi studere, sed tamen prudenter age. Itaque hoc ipsum rursum tenta, sed adhibitis testibus: partim vt admonitio repetita maius habeat pondus, partim nę si deferendus fuerit reus, id est si hanc quoque admonitionem contempserit, & adeundum fuerit presbyterium potiùs quàm sinatur frater contumax perire, testes tibi desint, ex quibus, si sit opus, & de tua charitate constet, & contumax ille redarguatur. Vbi verò iudicium tulerit Ecclesia peccatorem ad resipiscentiam vocans, si perrexerit ille in sua contumacia, tum demum extremo remedio opus est, abscissione videlicet, vt loquitur Apostolus, Mosen imitatus: ac proinde officio tuo defunctus, non alio loco eum habeto quàm incircuncisum, & impudenter peccantem, quicum ne communem quidem cibum velis capere, nedum vt ad communia sacra admittatur. Quisquis autem est eò vsque contumax, sciat iudicium illud Ecclesiæ, quod donec resipiscat pronihilo ducit, non minùs in cœlis ratum esse quàm in terris, quum agat Ecclesia nomine Dei quod agit, siue liget, siue soluat. Hanc autem excisionem, salua, quoad eius fieri potest, charitate intelligendam esse, & ad ipsius peccatoris salutem adhiberi, docet suis locis Apostolus. Christus igitur (quod & D. Erastus agnoscit) hac formula DIC ECCLESIAE vtens, haud aliter habuit & loci in quo tum versabatur, & temporis, quod tunc adhuc vigebat, rationem, quàm quum alibi de fraterna eius qui alterum lęsit reconciliatione loquens, altaris & oblationis meminit. Ideóque cum omnibus & veteribus quos quidem noui, & recentioribus interpretibus, existimo hanc formulam, TANQVAM *ethnicum esse & publicanum* συναγωγὴν *declarari, Tradi Satanæ, abscindi, Arceri à communi conuictu, Excommunicari, siue ex Christi membris non censeri*, vnum & idem prorsus in genere declarare.

Gal. 5. 12.

1. ad Cor. 5. 2. ad Thessal. 3. 15.

Matth. 5. 23.

D.

D. Eraſtus autem totum hunc locum pro excommunicatione nihil facere aduerſus illam receptiſſimam interpretationem ſequentibus obiectionibus contendit, quas ſigillatim conabor refutare.

Obiect. 1. D. Eraſti, aduerſus ſuperiorem noſtrã explicationem.

Primùm igitur diſſentit ille à nobis in eo de quo hîc agitur. Vult enim *Chriſtum hic loquì de leuioribus delictis, & quæ alij aliis mittere tenentur, quorum reticendorum facultas penes nos eſt: nos autem de grauibus illis ſceleribus, quæ nos velimus excommunicatione medicari.* Item, *Chriſtus, inquit, de publicis iniuriis hîc non inſtituit ſuos diſcipulos, ſed quomodo priuatæ iniuriæ ſint inter priuatos tranſigendæ.* Item, *non inſtituit hoc loco Chriſtus diſciplinam ſeu gubernationem ſpiritualem, ſed docet quomodo priuatæ iniuriæ ſint ſine offenſione proximi componendæ.*

Reſp. 1.

Reſpondeo primùm in genere de iniuriis, quas dico dupliciter conſiderari, nempe vel quatenus alter ab altero præter ius & æquum facto vel dicto læditur: ſiue in ſeſe, ſiue in ſua exiſtimatione, quòd Græci βλάβην vocant: ſiue in bonis & facultatibus ſuis, quod eſt Græcis ἀδίκημα: vel quatenus alicuius, etiam propriè ſeu directè non ita læſi, conſcientia offenditur. Sic nemo vir verè bonus quiuis aliquid iniuſtè dictum vel factum æquo animo ferre poteſt: verè autem Chriſtianus longiùs etiam progreſſus offenditur, quoties aduerſus Deum aliquid, ſiue prioris, ſiue poſterioris tabulæ violatione commiſſum, vel ipſe videt, vel aliunde intelligit, vnde illud Pauli, 2. Cor. 11. 29. Quis offenditur, quin ego vrar? Hinc illa animi commotio exoritur, quæ in ſacris præſertim literis, zelus dicitur, interdum quidem iuſta & cum ſancta indignatione, qualis fuit illa Moſis Iſraelitas inter ſe contendentes arguentis, (quę res poſteriorem tabulam reſpiciebat) & quum prior tabula eſſet violata, duas illas tabulas confringentis: itidémque Prophetarum paſſim omnium, ipſiúſque adeò Chriſti in primis: interdum autem cum ignorantia coniunctus, qualis fuit ille ſæpiſſimè Iudæorum, quum Chriſti non ſatis cogniti ſermonibus offenderentur, & Euangelium poſtea in Apoſtolis perſequerentur: quod & ipſi Paulo, quum adhuc Phariſæus eſſet, vſuenit. Huiuſmodi verò dicta vel facta, Dei quidem ipſius reſpectu ἁμαρτήματα vel βλασφημίαι propriè dicuntur: hominum autem, quorum conſcientia ſic offenditur, habita ratione, in ſacris literis generali quidem nomine non ἀδικήματα, ſed ἁμαρτήματα, id eſt peccata, propriè verò & peculiariter σκάνδαλα vocantur,

vocantur, quæ Latini Theologi offendicula interpretati sunt, quòd offensus animus, quasi ad ea impingens, resiliat: vnde verba illa σκανδαλίζειν, & σκανδαλίζεσθαι, tam frequenter in scriptis Apostolicis occurrentia. Perperam igitur tum voces istæ, tum res ipsæ profectò ista D. Erasti expositione confunduntur, quod his rationibus probo. Primùm ex Matth. & Lucæ verbis. Nam ἁμαρτάνειν quidem sæpissimè in sacris literis pro ἀδικεῖν accipitur, scandali verò & scandalizandi voces semper ad conscientiam & Dei tribunal referuntur: & quanquam sæpè τὰ πταίσματα, & ὀλισθήσεις sunt scandalorum initia, tamen id perpetuum non est: & tunc quoque quum id accidit, sunt ista dico distinguenda vt diuersa, quum posterius à priore exoriatur. Deinde Christum vel vt Iurisconsultum ciuiliter, vel vt Philosophum ἠθικῶς de mutuis iniuriis amicè & pacatè transigendis fuisse loquutum, ac non potiùs de eius qui vel in læso proximo vel directè in Deum peccarit, tum pacanda conscientia, tum procuranda salute, nullus vnquam mihi persuaserit: quum illud quidem sit à Christi spirituali regno diuersum: istud verò cum Euangelij ministerio coniunctissimũ. Sed & hoc demonstrant apertissimè verbum ἐκέρδησας lucratus es: Christo videlicet, ex peccato & morte erepto: quod frigidum admodũ fuerit de bona alterius gratia recuperata intelligere: itidémque ECCLESIAE vocabulũ, quod de cognitione apud iudices merè ciuiles accipere perabsurdum est. Nam alioqui totos dies & noctes sedisse iudices oportuerit, si de quibusuis alterius in alterum peccatis, quę amicè componi non potuerunt, interpellandi fuerint: sicut de offendiculis, siue per se publicis, vel inicio quidem priuatis, sed postea per peccatoris præfractam cõtumaciam patefactis, necessariò cognoscere debet Ecclesia, id est presbyterium: ne de pastorum & seniorum manu requiratur peccatoris sanguis. Verba enim ista, DIC ECCLESIAE, non simpliciter quid fieri vel nõ fieri possit declarat, sed quod necessariò & ex Christianæ charitatis officio faciendum est præcipit, vt & priora illa Argue, & Assume.

Resp. 2.

Resp. 3.

Resp. 4.

Ezech. 33. 4.

Accedo ad alterum Erasti dictum, in quo contendit de priuatis delictis siue iniuriis hîc agi, id est quibus vnusquisque tantaxat sit læsus, ad quem etiam pertineant verba ista Argue, Assume, & Dic Ecclesiæ: suam hanc sententiam confirmans istis Christi verbis. IN TE. item INTER TE ET ILLVM SOLVM: item SIT TIBI. Ego verò priuatum offen-

Obiectio 2. D. Erasti.

diculum intelligo, quod priuatim, id est non palàm, nec publicè, audientibus quibusuis, sit admissum, nec tamen vsque adeò priuatum, vt vnus tantùm semper fuerit offensus, nedum vt de
Resp. 1. ciuili vnius alicuius occulta læsione possit accipi. Etenim si res ita se haberet, quinam testes in illa repetita admonitione aduersus inficiantem possint adhiberi? & quibus tandem testimoniis reus præfractè contumax ab Ecclesia posset coargui? Immò ne conuenire quidem propriè videntur ei ipsi in quem ciuiliter esset peccatum istæ Arguendi siue Obiurgandi partes, si prorsus illi soli nota esset ista læsio. Quid si enim aduersarius cõtumax se potiùs læsum esse regereret? aut, vt fieri nimium sæpe consueuit, totum illud factum inficiaretur, quod nullis testibus probari posse intelligeret? nónne qui sic læsus esset vlterius progrediens, vt hîc facere iubet Christus, discordiam augeret, ac etiam ipse sibi malum accerseret? Functus igitur fuerit hominis Christiani minuere talis quispiam, eum à quo læsus esset priuatim officij admonens, &, quum longiùs procedere tutò nequiret, testatus potiùs acceptam iniuriam sese vltrò condonare, contumacem alterum arcano Dei iudi-
Resp. 2. cio relinqueret. Quæ quum ita se habeant, istis quidem vocibus IN TE, INTER TE, SIT TIBI: fateor singularem aliquam personam intelligi, sed neque illas de vnico tantùm conscio accipi posse arbitror: neque ei propriè cui sit facta iniuria, partes istas semel atque iterum arguendi, ac tandem ad Ecclesiam reum deferendi conuenire puto: sed tertio potiùs cuipiam, cuius conscientiam quispiam vel in altero fratre lædendo, vel in Deum ipsum directe peccando, non quidem palam & publice, non tamen sine testibus offenderit, à quibus, si sit opus, coarguatur. Est enim inter id quod publicè fit, & id quod vnico tantùm conscio admittitur medium quiddam, quam demùm hypothesin hîc tractat Christus.

Obiect. 3. D. Erasti. Iam accedo ad tertium illud quod existimat D. Erastus, nempe *de leuioribus tantùm delictis hîc agi, quæ alij aliis remittere tenentur, & quorum reticendorum facultas penes nos est.* Id quod tribus argumentis confirmat, quæ figillatim à nobis excutientur.

Primùm igitur hoc est ipsius argumentum, vt probet de leuiculis tantùm iniuriis hîc agi, *quoniam* (inquit) *de grauibus sceleribus non potuit ita inter priuatos transigi.* Ista verò coniectura,
Resp. 1. quàm multis certissimis argumentis refellitur? Nam de atro-

cissimis

cissimis etiam iniuriis, immò & de criminibus, (excepto in Israelitica politia homicidio voluntario) quòd ad priuatum damnum attinet, transigere inter se priuatis iure conceditur. Immò atrocissimas etiam iniurias condonare tenentur Christiani, neque necessariò apud Magistratum illas persequi coguntur, vt apparet ex Ioſephi exemplo: neque ius suum persequi odio, vel vllo vindicandæ iniuriæ affectu Christianis licet. Christus autem hoc loco, sicut paulò antè ostendimus, non simpliciter quid facere sui causa, vel non facere Christianus aliquis ab altero læsus possit, sed quid facere ex Christiana charitate teneatur, aduersus eum, qui seipsum aduersus Deum, ipsa conscio, obfirmarit. Leuit.21.32. & 24.21. Resp.2. Matth.5.19.

Addit postea D.Erastus alteram sententiæ suæ rationem, *quòd grauia scelera probabile sit reos non fuisse confessuros.* Istud verò cuiusmodi tandem est? Nam leuissima quoque negari possunt, & nimiùm sæpè consueuerunt: nec magis adhiberi testes, vel in Ecclesia conuinci reus quispiam potest in leuibus delictis, quàm in grauissimis, si vno duntaxat conscio fuerit peccatum, quo modo vult D.Erastus has priuatas iniurias intelligi. Resp.3.

Aliud autem eius argumentum nihilo firmius est, nempe *quòd grauiorum scelerum reus non dimitteretur impunitus.* Nam duo præsupponit D.Erastus, quæ ipso contextu refelluntur. Verba enim illa, Si Ecclesiam non audierit, manifestè ostendunt Ecclesiam minimè fuisse mutam, sed sententiam, secundùm allegata & probata, & quidem damnatoriam, tulisse. Quænam autem delato & conuicto reo pœna præscripta fuerit, quòd ad conscientiam attinet, ex legibus oblationum pro peccato intelligitur: nempe confessio, adhibito sacrificio testata, priusquàm ad sacra reus admitteretur. Sublatis autem illis cæremoniis, perspicuè liquet quid presbyterium aduersus eiusmodi peccatores constituerit, nempe vt peccati sui detestatione etiam resipiscentiam testaretur: quod ni faceret, haud alio loco, quamdiu contumax permaneret, haberetur, quàm olim vel incircuncisus, vel circuncisus quidem foris, sed intus indignus qui inter Israelitas censeretur. Quòd si tale id erat de quo detectus & conuictus fuisset reus, vt ciuilem quoque pœnam aliquam ex legibus mereretur, ea quoque à Magistratu non negabatur: quod etiam num hodie in Ecclesiis Christianis obseruatur. Sed existimauit nimirum D.Erastus vel impunitum Obiect.4. D.Erasti. Resp.1. Leuit.6.2. & deinceps.

Num.5.6.& deinceps. dimitti, qui ciuili pœna non puniatur: vel illud SIT TIBI SICVT ETHNICVS ET PVBLICANVS ad vnicum illum accusatorem referri: quæ interpretatio duabus firmissimis rationibus refellitur. Nam, obsecro, quàm rectè cautum fuisset publicæ pacı & concordiæ, si ab vno quidem reus iste pro impio & scelerato, à cæteris verò vir probus & honestus habitus fuisset? Deinde consideraſſe non videtur D. Erastus illa Ecclesiæ sententia non puniri simpliciter & propriè siue priuatam, siue publicam offensam, sed præfractam & nullis aliis remediis cedentem aduersus Ecclesiam contumaciam: quod peccatum est omnium grauissimum, ideóque solo salutari cauterio sanabile. Quòd si quis roget cur igitur additum sit pronomen illud TIBI, ac cur non scriptum sit potiùs: SIT VOBIS, vel SIT ECCLESIAE, vel indefinitè, SIT VT ETHNICVS: respondeo id factum, quoniam quum ageretur de priuato, id est non publico offendiculo, proposita fuit hypothesis in persona singulari delatoris: quod tamen res ipsa clamat non esse semper præcisè de vno quopiam accipiendum. Quid si enim, etsi non publicum, tamen non vni duntaxat, sed pluribus, intra priuatos tamen parietes obiectum esset istud offendiculum? an tunc statim esset deferendus ad Ecclesiam reus, ac non potiùs ea, quam hic præscribit Christus via, & mitioribus remediis consulendum peccatoris conscientiæ & saluti?

Resp.1.

Resp.2.

Resp.3.

Resp.4.

Resp.5. Præterea, quod mox subiicit Christus, & quidem plurali numero, &, in discipulorum persona, legitimum Ecclesiæ nomine consessum congregatum intelligens, annon demonstrat contumacem reum minimè fuisse impunitum dimissum? Immò publico, id est Ecclesiæ iudicio damnatam ipsius, aduersus totam Ecclesiam in presbyterorum persona, contumaciam? Nec enim istud LIGAVERITIS, & SOLVERITIS vni cuipiam & quidem priuato, immò ne pluribus quidem in Ecclesia ἰδιώτας, sed Ecclesiastica demum auctoritate præditis & congregatis conuenire potest: neque de carceribus aut corporali pœna, sed de spiritus siue conscientiæ constrictione vel absolutione in terris quidem legitimè factis, sed in cœlis quoque ratis, hoc intelligi, tota res ipsa, & spirituale Christi regnum manifestè ostendit.

Obiect.5. D. Erasti. Sic quoque refellitur quod ait D. Erastus *hîc agi de priuatis & leuioribus iniuriis, quarum pœnæ sunt arbitrariæ: ac proinde fieri potuisse*

potuisse vt iniuria vel tam leuis videretur, vt nullam mereretur pœnam, vel leui increpatione castigaretur, qua nihilo melior factus pergeret esse iniurius, ac fieri etiam potuisse vt reus fauore vel gratia elaberetur. Præterquam enim quòd antea certis rationibus ostendimus de iniuriis ciuilibus hîc non agi, sed de offendiculis, quibus suam & aliorum conscientiam lædit qui peccat, nec in verbis Christi vlla est vel leuissima istarum rerum mentio: nec vlla grauior pœna infligi potuit, quàm censeri vt Ethnicum & Publicanum, id est extra Ecclesiam Dei, tum in terris, tum in cœlis. Resp.1.

Quid plura? si quod vult D.Erastus verum esset, nempe de priuatis & quidem leuibus iniuriis fraternè conciliandis hîc agi, quas etiam remittere teneamur, quinam ista fuerint inter se consentanea? Num enim remittere videtur iniuriam qui fratrem à quo læsus est, præsertim leuiter, non contentus priuatim arguisse, quasi iudicis partes agens, testes etiam aduersus inficiantem, aut sese non summittentem assumat, ac tandem reum ad Ecclesiæ tribunal, siue ciuile, vt vult Erastus, siue Ecclesiasticum compellat? Verba enim illa Christi sunt non simpliciter ostendentis quid vel fieri vel omitti bona conscientia possit, sed quomodo Christianè sit agendum cum proximo offendiculi alicuius auctore, vt eius conscientiæ & saluti consulatur. Vnde & illud apparet ea demum quæ postea Christus Petro respondit, ad priuatas iniurias, quæ sint remittendæ, pertinere, & à superiore tractatione de offendiculis diuersa, atque adeò, quanuis ex charitate (vt cætera omnia) alio tamen prorsus modo esse tractanda, nisi se sanabilem initiò præstiterit qui peccauit. Et hactenus quidem de prima illa quadruplici obiectione. Resp.2.

Nunc autem ad alia quædam respondeo, in quibus etiam ab illo dissentio in huius loci expositione. Vult enim *ECCLESIAE nomine intelligi synedrium ciuile, siue Magistratum proprium Iudæorum, vt inde colligat hoc loco non institui disciplinam seu gubernationem spiritualem.* Sed huius consequutionis fundamentum eo ipso refellitur quod alibi tuetur D.Erastus, contendens penes vnum & idem synedrium fuisse tum ciuilem, tum Ecclesiasticam siue spiritualem iurisdictionem: qua de re suo loco disseremus, nempe quum ad disputationem de presbyterio ventum erit. Obiect.6. D.Erasti. Resp.1.

In his autem verbis. *Sit tibi vt Ethnicus & Publicanus, notandum* Obiect.7. D.Erasti.

Num.5.6.& deinceps. dimitti, qui ciuili pœna non puniatur; vel illud SIT TIBI SICVT ETHNICVS ET PVBLICANVS ad vnicum illum accusatorem referri: quæ interpretatio duabus firmissimis rationibus refellitur. Nam, obsecro, quàm rectè cautum fuisset publicæ paci & concordiæ, si ab vno quidem reus iste pro impio & scelerato, à cæteris verò vir probus & honestus habitus fuisset? Deinde considerasse non videtur D. Erastus illa Ecclesiæ sententia non puniri simpliciter & propriè siue priuatam, siue publicam offensam, sed præfractam & nullis aliis remediis cedentem aduersus Ecclesiam contumaciam: quod peccatum est omnium grauissimum, ideóque solo salutari cauterio sanabile. Quòd si quis roget cur igitur additum sit pronomen illud TIBI, ac cur non scriptum sit potiùs: SIT VOBIS, vel SIT ECCLESIAE, vel indefinitè, SIT VT ETHNICVS: respondeo id factum, quoniam quum ageretur de priuato, id est non publico offendiculo, proposita fuit hypothesis in persona singulari delatoris: quod tamen res ipsa clamat non esse semper præcisè de vno quopiam accipiendum. Quid si enim, etsi non publicum, tamen non vni duntaxat, sed pluribus, intra priuatos tamen parietes obiectum esset istud offendiculum? an tunc statim esset deferendus ad Ecclesiam reus, ac non potiùs ea, quam hic præscribit Christus via, & mitioribus remediis consulendum peccatoris conscientiæ & saluti?

Resp.1.

Resp.2.

Resp.3.

Resp.4.

Resp.5. Prœterea, quod mox subiicit Christus, & quidem plurali numero, &, in discipulorum persona, legitimum Ecclesiæ nomine consessum congregatum intelligens, annon demonstrat contumacem reum minimè fuisse impunitum dimissum? Immò publico, id est Ecclesiæ iudicio damnatam ipsius, aduersus totam Ecclesiam in presbyterorum persona, contumaciam? Nec enim istud LIGAVERITIS, & SOLVERITIS vni cuipiam & quidem priuato, immò ne pluribus quidem in Ecclesia ἰδιώτως, sed Ecclesiastica demum auctoritate præditis & congregatis conuenire potest: neque de carceribus aut corporali pœna, sed de spiritus siue conscientiæ constrictione vel absolutione in terris quidem legitimè factis, sed in cœlis quoque ratis, hoc intelligi, tota res ipsa, & spirituale Christi regnum manifestè ostendit.

Obiect.5. D. Erasti. Sic quoque refellitur quod ait D. Erastus *hîc agi de priuatis & leuioribus iniuriis, quarum pœnæ sunt arbitrariæ: ac proinde fieri potuisse*

potuisse vt iniuria vel tam leuis videretur, vt nullam mereretur pœnam, vel leui increpatione castigaretur, quæ nihilo melior factus pergeret esse iniurius, ac fieri etiam potuisse vt reus fauore vel gratia elaberetur. Præterquam enim quòd antea certis rationibus ostendimus de iniuriis ciuilibus hîc non agi, sed de offendiculis, quibus suam & aliorum conscientiam lædit qui peccat, nec in verbis Christi vlla est vel leuissima istarum rerum mentio: nec vlla grauior pœna infligi potuit, quàm censeri vt Ethnicum & Publicanum, id est extra Ecclesiam Dei, tum in terris, tum in cœlis. Resp.1.

Quid plura? si quod vult D. Erastus verum esset, nempe de priuatis & quidem leuibus iniuriis fraternè conciliandis hîc agi, quas etiam remittere teneamur, quinam ista fuerint inter se consentanea? Num enim remittere videtur iniuriam qui fratrem à quo læsus est, præsertim leuiter, non contentus priuatim arguisse, quasi iudicis partes agens, testes etiam aduersus inficiantem, aut sese non summittentem assumat, ac tandem reum ad Ecclesiæ tribunal, siue ciuile, vt vult Erastus, siue Ecclesiasticum compellat? Verba enim illa Christi sunt non simpliciter ostendentis quid vel fieri vel omitti bona conscientia possit, sed quomodo Christianè sit agendum cum proximo offendiculi alicuius auctore, vt eius conscientiæ & saluti consulatur. Vnde & illud apparet ea demum quæ postea Christus Petro respondit, ad priuatas iniurias, quæ sint remittendæ, pertinere, & à superiore tractatione de offendiculis diuersa, atque adeò, quanuis ex charitate (vt cætera omnia) alio tamen prorsus modo esse tractanda, nisi se sanabilem initiò præstiterit qui peccauit. Et hactenus quidem de prima illa quadruplici obiectione. Resp.2.

Nunc autem ad alia quædam respondeo, in quibus etiam ab illo dissentio in huius loci expositione. Vult enim *ECCLESIAE nomine intelligi synedrium ciuile, siue Magistratum proprium Iudæorum, vt inde colligat hoc loco non institui disciplinam seu gubernationem spiritualem.* Sed huius consequutionis fundamentum eo ipso refellitur quod alibi tuetur D. Erastus, contendens penes vnum & idem synedrium fuisse tum ciuilem, tum Ecclesiasticam siue spiritualem iurisdictionem: qua de re suo loco disseremus, nempe quum ad disputationem de presbyterio ventum erit. Obiect.6. D. Erasti. Resp.1.

In his autem verbis. *Sit tibi vt Ethnicus & Publicanus, notandum* Obiect.7. D. Erasti.

dum est, inquit, *non dici, sit tibi Ethnicus & Publicanus, sed inseri particulam* ὥσπερ. Sed quorsum hoc? & quid hinc tandem consequi potest aduersus excommunicationem? Nam certè contumacia efficere non potuit vt qui circuncisus erat, fieret incircuncisus: aut euaderet publicanus, qui publicanus non erat: Ideò rectè addidit Christus particulam ὥσπερ, ac si diceret, quantumuis iste sit Iudæus & circuncisus (agebat enim de offendiculo fratris in fratrem) perinde tamen eum habeto vt gentilem & profanum, & eodem loco quo publicani Iudæi à Iudæis haberi solent.

Resp. 1.

Obiect. 3. D. Erasti.

Hac autem formula excommunicationem significari negat D. Erastus, ac de nomine quidem Ethnici mox viderimus: de publicano verò loquens, *non memini*, inquit, *legere, vel Matthæum vel Zachæum, vel alium quempiam publicanum à sacrificiis religionis, & templi cæremoniis ac sacramentis prohibitum fuisse.* Ego verò iam antea respondi publicanos Iudæos eo nomine quòd redemptores essent vectigalium non potuisse haberi prophanos. Itaque dubium non est Iudæos Romanorum odio potiùs quàm ob aliud quicquam fuisse publicanis, magis etiam quàm ipsis Romanis, infensos: vt quũ adiicit Christus, TANQVAM PVBLICANVS non decrescat oratio, sicut D. Erastus existimauit, sed potiùs amplificetur, quemadmodum hodie meritò nobis execrabilior esset Christianus aliquis ad Turcæ religionem deficiens, quàm qui Turca natus esset. *At non agitur*, inquit D. Erastus, *de apostatis publicanis.*

Resp. 1.

Resp. 2.

Ego verò concedo, non omnes publicanos fuisse manifestos apostatas, ac proinde fateor Iudæos in plerisque modum non tenuisse. Fuisse tamen Iudæis maximè execrabiles Publicanos, satis est ad nostræ interpretationis confirmationem, quoniam in eiusmodi loquutionum genere non semper quid iustè & moderatè fiat, sed simpliciter interdum quid fieri soleat attenditur. Iure tamen Publicanos non superstitiosis solum (à quibus minimè æquum est vt regulã temerè sumamus) sed etiam verè religiosis, fuisse abominandos, declarant etiam querelæ veteres ipsorum Romanorum, aduersus summam Publicanorum auaritiam & rapinas, de quibus sic Liuius lib. 45. *Aemulius*, inquit, *in Macedonia ordinanda, metalli Macedonici quod ingens vectigal erat, locationésque rusticorum prædiorum tolli censuit, quòd intelligeret sine publicano ea exerceri non posse: & vbi publicanus est, ibi aut ius publicum vanum, aut libertatem sociis nullam esse.* Quòd si hæc inter ipsos

ipsos Romanos de Publicanis erat existimatio, quid Iudæi de suis qui sese cum illis coniungerent, meritò existimauerint, cuiuis facile est iudicare. Ideò hæc duo vocabula, *Publicani* & *peccatores* ferè coniungi solent in Euangelica historia: & Ioh. Baptista, eos compellans, Nihil amplius quàm quod vobis constitutum est, exigite. *At Christus Matthæum & Zachæum inter suos recensent.* Nempe vt Iudæos à nemine iudicatos: & quoniam ille quidem vsque adeò mutatus erat, vt mensam etiam desereret: iste verò eòusque resipuerat, vt quadruplum restitueret. *At cibum capere Christus cum aliis quoque non dubitat.* Nempe vt resipiscentię viam ingressos, adduceret ad Patrem, prout se offerebat occasio: quod cum excommunicatione non pugnat, imò quàm optimè consentit, sicut Apostolus docet. *At reliqui etiam Iudæi, non dicuntur Matthæum aut Zachæum à templo vel sacrificiis prohibuisse.* Imò ne Dominum quidem ipsum: nempe non quòd deesset voluntas, sed quòd potestate Dei arcana, ac metu etiam populi cohiberentur, adeò vt Pharisæi etiam ipsi, interdum cum eo cibum caperent. *At Publicanus etiam in templo precans à Christo introducitur, ex more proculdubio tum recepto.* Concedimus, de Publicanis Iudæis, quos Iudæi inuiti ferre, vt alia multa, Romanorum metu, cogebantur: Ipsos verò interea cum Publicanis sacrificasse, quibuscum erat eis religio consuetudinem vllam habere, ne probabile quidem est.

Resp. 3. Resp. 4. 2. Thes. 3. 15. Resp. 5. Resp. 6.

Ad Ethnici verò nomen quòd attinet, quo se valde premi sentit D. Erastus, quòd incircuncisos constet (etiamsi pro iis hoc petentibus offerrentur victimæ) ab ipso quoque templi atrio interiore, vbi erat sacrificiorum altare, fuisse prohibitos: hunc locum ad ciuilem iurisdictionem translatum, tripliciter explicat. Ac primùm quidem ita, vt hic sit sensus, *Si quis sic castigatus (verbis videlicet) ab Ecclesia, ob leuiculas iniurias, pergat esse iniurius, non teneris eum admonere vt priùs, sed poteris rectà Magistratum adire: quæ interpretatio,* inquit, *simplex est, minimèque coacta, sed rei naturæ, consuetudini, & Christianæ charitati consentanea.* Ego verò aliter prorsus sentio. Aut enim ex Christi verbis, aut ex reipsa eliciatur hæc expositio necesse est. In verbis autem quid tandem inuenietur ex quo de iniuriis leuiculis, de perseueratione in altera inferenda iniuria, de alio quopiam adeundo tribunali mentionem vllam hic fieri meritò suspicemur? Nec enim, dixit Christus, *si leuiter peccauerit*, sed *si peccauerit*, &

Obiect. 9. D. Erasti. Act. 21. 28. & 29. Resp. 8.

de nullis iniuriis, neque publicis, neque priuatis, sed de offendiculis hic agi antea ostendimus: neque dixit Christus *si peruexeris esse iniurius*, sed *si te*, nempe neque solum, neque cum testibus, *& Ecclesiam* non *audieris*. Dicitur autem non audire qui non obsequitur monenti, id est qui peccatum non agnoscit, nec peccato satisfacit, quod multò minùs est quam iniuriam iniuria cumulare. Neque *habere quempiam vt Ethnicum*, significare potest vocare in ius ad Magistratum Romanum, siue vllum alium. Sin verò res ipsa spectetur, certè, sicut iam sæpius

Resp.2. diximus, vix potest condonasse iniuriam dici (qua de re mox Petro, de priuatis iniuriis, non de offendiculis, roganti Christus respondet, & alibi sæpè præcipit) qui de priuata iniuria (præsertim leui, vt D. Erastus contendit) fratrem non contentus primùm arguisse, deinde adhibitis testibus admonuisse, ad Magistratus vsque tribunal illum reluctantem persequi-

Resp.3. tur. Immò non paucæ sunt ciuitates, in quibus nulla de leuibus iniuriis datur actio: & actionem priuatarum iniuriarum

Resp.4. Iurisconsulti, non magno temporis spatio definiunt. Denique, vt iterum quod sæpe iam dixi repetam, istæ voces *Assume*, *Argue*, & *Sit tibi*, non sunt simpliciter aliquid concedentis, vel liberum facientis, sed absolutè quippiam præcipientis, ideóque hanc interpretationem manifestè refellunt. Etsi enim bona conscientia potest quispiam Christianus, accepta iniuria, apud Christianum Magistratum de accepto per iniuriam damno queri, modò purum & ab omni odio alienum animum afferat: tamen de leuibus iniuriis vix charitas verè Christiana patitur vt iudex adeatur, & ne ob atrocissimam quidem iniuriam cogitur quisquam Magistratum appellare, si potiùs eam remittere, & quamuis non resipiscenti penitus condonare velit.

Obiectio 10. D. Erasti. Altera D. Erasti huius loci expositio hæc est, *Sit tibi vt Ethnicus & Publicanus, id est, si iniurioſus stare nolis primi synedrij sententiæ (varia enim erant & διάφορα Iudæorum synedria) licebit iniuria affecto causam agere apud alia synedria.*

Resp.1. Ego verò concedo varia fuisse pro causarum videlicet grauitate iudicum apud Iudæos concilia, quò etiam alluſit Christus Matth.5.20. Sed an ab vno ad alterum prouocare licuerit, istud nescio: & vt licuerit, quænam est tandem vel leuissima de prouocationis iure in his Christi verbis mentio?

Tertia expositio est huiusmodi verbis à D. Erasto expressa.

Potest,

Potest, inquit, *tertiò dici, & fortasse vel iùs, Christum ad sui temporis statum respicientem (quibus bonam partem potestij synedrij ad se transtulerant Romani, præsertim in causis iniuriarum & similibus) docere Iudæos non debere cum suis fratribus litigare (ne videlicet offensionis causam præbeant) priusquam experti sint transactionem apud suæ gentis iudices. Nam si Iudæus litem habuisset cum Ethnico vel Publicano, cogebatur cum apud præsidem Romanorum in iudicio conuenire. Sis ergo tibi, inquit Christus, pertinax ille frater vt Publicanus & Ethnicus, id est sic cum eo poteris apud profanum magistratum agere causam tuam ac si Ethnicus esses.* Hic verò mihi liceat Erasto Erastum opponere. Contendit enim, & quidem multis verbis, Iudæa quoque in prouinciam redacta, Iudæos fuisse vsque adeò αὐτονόμους habitos à Romanis, vt penes eos, Hierosolymis præsertim, capitalia quoque iudicia fuerint. Ego verò quàm istud verum fuerit quo tempore vixit & sermonem hunc habuit Christus, ad illud ipsum tempus accommodatum, nunc non disputo: sed hoc quæro, quînam istud consentaneum sit ei quod hic dicit, Romanos videlicet ad se transtulisse cognitionem de iniuriis & cæteris eiusmodi controuersiis inter Iudæos vtrinque litigantes exortis, quam demum hypothesin Christus hoc loco proponit. Quæro præterea, quum satis constet quàm ægrè seruierint Romanis Iudæi, quînam credibile sit Iudæũ quempiam, leuij præsertim iniuria affectum, (vt contendit in hunc locum D. Erastus) voluisse suum ius apud Romanorum tribunal persequendo, totam suam gentem offendere, potiùs quàm leuem iniuriam, etiam non satisfacienti condonare: vel eum qui testibus conuictus & synedrij iudicio causa cecidisset, maluisse præ contumacia, in totius gentis odium vltrò incurrere, quàm culpam agnoscere & deprecari: atque adeò mulctam, si qua esset ipsi imposita, persoluere. Quæro & illud, si de his causis apud præsidem prouinciæ agi oportuit, an passuri fuerint Romani synedrium siue magistratus Iudæorum, (vt D. Erastus interpretatur) hanc cognitionem sibi attribuere. Quæro denique an causa apud Iudæorum αὐτονόμων synedrium cognita, licuerit ad Romanos prouocare: &, si quid eiusmodi factum esset, an ita fuisset cautum vel actoris vel rei conscientiæ, vel publicæ tranquillitati, ac non potiùs ad infinitas publicas turbas patefactus aditus. Istud verò certè Christo minimè propositum fuit: ac proinde ne Paulo quidem, vt qui ageps non de offendiculorum remedio, sed de controuersiis forensibus,

Obiectio 11. D. Erasti.

Resp. 1.

Resp. 2.

Resp. 3.

Resp. 4.

Resp. 5.

Resp. 6.

bus, siue περὶ τῶν βιωτικῶν, disertè, & sine exceptione, Christianos iubet de iure suo quouis potiùs cedere, quàm apud prophanorum tribunal litigare : idcircò potiùs iubens arbitros deligi qui de huiusmodi controuersiis inter Christianos sine fori strepitu statuant : nedum vt hic assentiri possim D. Erasto tradenti iisdem de rebus hic à Christo, & in epistola ad Corinthios priore ab Apostolo quæri, & quod Christus paucioribus hic docuit, à Paulo pleniùs explicari.

Obiectio 12. D. Erasti.

Sed & verba ligandi & soluendi apud Matth. D. Erasto non placet ad synedrij iudicium, sed ad eum in quem sit peccatum accommodari, ita vt hoc loco, *is dicatur ligare, qui iniuriam retinet, quum fratrem contumacem reddit inexcusabilem : & soluere, qui iniuriam remittit, & fratrem iniurioſum admonitione fraterna ad panitentiam adductum lucratur. Nam*, inquit, *nisi verba Ligandi & Soluendi de fraterna priuatarum iniuriarum compositione intelligantur, cur Christus postea subiicit* πάλιν λέγω ὑμῖν, *iterum dico vobis, si duo ex vobis consenserint in terra, &c?* Respondeo particulam illam ITERVM, ex communi vsu, repetitam actionem declarare, nec aliud significare quàm particulam *praterea* : sicut, rursum vel iterum loqui dicitur qui loquitur, etiamsi de rebus diuersissimis, immò etiam interdum repugnantibus loquatur. Fateor tamen hoc quoque Christi dictum, vt & superiora, ad mutuam consensionem spectare : at non eam qua quispiam læsus in gratiam cum altero redeat, sed qua coadunatur Deo & Ecclesiæ, qui quopiam offendiculo conscientiam fratris lædens sese quadantenus à Deo & fratre segregarit. Confirmat autem Christus his verbis id quod de iudicij Ecclesiæ in terris pronuntiati ratihabitione in cœlis dixerat, argumento à comparatis sumpto. Nam si duorum aut trium duntaxat, in nomine Dei congregatorum & consentientium preces minimè sunt vanæ, multò magis irritum non erit quod legitimum Ecclesiæ synedrium, in Dei nomine, vt loquitur Apostolus, congregatum, legitimè & ex Dei verbo statuerit, sine ligans, sine soluens. Sed age de reipsa dicamus.

Resp. 1.

Resp. 2.

Primùm igitur respondeo, vt vniuersam scripturam euoluat D. Erastus, nunquam tamen inuenturum verba Ligandi, & Soluendi aliis quam publico ministerio fungentibus, & quidem metaphoricè, diuinæ videlicet & spiritualis potestatis respectu, tribui. Sunt enim iudicialia hæc verba. Ideóque ad ἰδιώτας (id est nullo publico munere in Ecclesia fungentes,

quos

quos postea laicos vocarunt) minimè pertinentia: ius autem istud Christi nomine & auctoritate docendi, redarguendi, & erudiendi, quorum priora duo ad dogmata, duo posteriora ad mores spectant, tum ad vniuersalem prædicationem in totius gregis cœtu, tum ad singulas oues prout requirit necessitas, ac etiam ad particulares presbyterij censuras spectat, vt expressis verbi diuini testimoniis, & tum ipsius Christi, tum Prophetarum & Apostolorum exemplis liquet. Ligare igitur ipso interprete Christo, est peccata retinere: Soluere autem, peccata remittere, idque ex diuinitus concessa auctoritate. Quis ergo illam D. Erasti interpretationem admittat, quasi *ligare quidem sit inexcusabilem reddere: Soluere verò sit priuatam iniuriam condonare.*

2. ad Tim. 3. 16.

Ioan. 20. 23.

Deinde, rectè quidem D. Erastus docet in ministerio publico remittere & retinere peccata nihil aliud esse, quàm denuntiare Dei nomine & mandato, remitti peccata resipiscentibus & credentibus, retineri contumacibus & incredulis, quod, sicuti modò dixi, interdum vniuersaliter siue indefinitè toti gregi declaratur, interdum singulis personis in admonitionibus & censuris Ecclesiasticis applicatur. In priuata verò reconciliatione & priuatis iniuriis longè aliter se res habet. Illa enim vnius Dei sunt per os delectorum suorum ministrorum loquentis: istorum autem vnum ex nobis præstare possumus, nempe ius nostrum proximo nostro remittere: alterum autem, nempe iniuriam non condonare, nescio quî tandem piis possit accommodari, præsertim in causis priuatis & leuiculis, de quibus vnis hic agi contendit. Etsi autem quoties etiam priuatus priuatum, ritè ex Dei verbo, & Christiana charitate, vel arguit, vel solatur, neque hoc recipere alter dedignatur, ratum hoc est etiam in cœlis (quo sensu accipiendum est quod ex Theophylacto, & ex Augustini sermone in Matth. 16. mox audiemus) tamen verbis Ligandi & Soluendi, sacram & solennem actionem semper significari affirmo. Præterea quum tria præcesserint in sermone Christi, nempe vna priuata, & inter duos solos, deinde altera rursum admonitio duobus vel tribus testibus adhibitis facta: & tandem delatio ad Ecclesiam: quî tandem fit, vt non ad hanc tertiam potiùs quam ad illas duas hæc verba D. Erastus referat? Nam si duo tantùm sunt, quorum vnus necessariò vel soluit, vel ligat, alter verò soluitur, vel ligatur: certè non potest vni homini congruere

Resp. 3.

Resp. 4.

verbum

verbum pluralis numeri, Ligaueritis, & Solueritis. Sed ne secundæ quidem admonitioni, ista satis conueniunt, in qua videlicet nulli adhibiti fuerint iudices, sed testes duntaxat. Restat ergo vt Ecclesia, id est, presbyterium, soluere & ligare dicatur, quod & series contextus, & ratio etiam ipsa demonstrant. Nam obsecro, quæ hæc esset iniquitas, aliquem sedere
Resp.5. in sua causa accusatorem simul & iudicem? id quod tamen fiat necesse est, si D. Erasti sententia valeat. Quid si culpa penes
Resp.6. ipsum reprehensorem fuerit, vt sæpenumero contingit? nempe necesse est fateri eum qui non iustè sit ligatus, eo vinculo non teneri. At ligabit tamen iste, si non de iure, vt vulgò loquuntur, tamen de facto, si D. Erasti interpretationem sequamur: & insontem habebit accusator pro Ethnico & Publica-
Resp.7. no. Quæ autem inde rixæ, quot querimoniæ, quot offendicula, quot tandem schismata exorientur, nedum vt fic consula-
Resp.8. tur, ipsorum priuatorum concordiæ, & Ecclesiæ paci? Quòd si quis excipiat iniustè quoque posse à Synedrio iudicari, concedemus id quidem contingere posse, quod & ipse filius Dei expertus est: ideóque in rectè constitutis Ecclesiis huic etiam malo vitando esse prospectum: sed tamen, nisi quum manifesta est iniquitas, pro synedrio præsumendum esse, ac proinde schisma, nisi hominum improbitate, vix ob eam causam exoriri posse. Denique respondemus, vt non possit omnibus malis prospici, retinendum esse tamen ordinem semel in Ecclesia à
Resp.9. filio Dei constitutum, & quoad eius fieri potest, inuiolabiliter conseruandum. Hunc morem autem quem tuemur, fuisse perpetuum in tota vetere Ecclesia Christiana, quàm multis testimoniis probari possit, mox cognoscemus. Israeliticum verò Synedrion, ea consuetudine vsum fuisse, ad quam Christus his verbis respexit palàm est ex Numer. cap. 19. quod supra citauimus, vnde etiam apparet, quid sit Ligare, nempe peccati & immunditiæ laqueis constrictum pronuntiare, denique ex Israele: siue ex cœtu Israelitarum extrudere: vnde consequebatur vt non iam tanquam Israelita, neque tanquam vir bonus, sed veluti incircunciſus & Publicanus, sceleratus videlicet, & impurus aliquis à cœtu censeretur. Adscribam autem præterea quod in suo Thesbite, scribit hac de re Elias Leuita, recens quidem scriptor, sed pererudituus & ex certa veterũ traditione: *Tres sunt*, inquit, *apud nos Iudæos anathematum* (id est excommunicationum) *species, nempe* NIDDVI, CHEREM, &

SCHAM-

CHAMMATA. NIDDVI *est expulsio*, quam separationem diximus partim voluntariam fuisse, quum immundi sese vltro indicabant, & expiationem petebant: partim inuoluntariam, vt immundus aliquis fuisset à synedrio condemnatus, vnde aqua NIDDA, id est, expulsionis siue separationis vocata est, quòd expiationi istiusmodi hominum esset dicata, adiuncta solenni peccati confessione. *Quòd si quis non resipuisset* (id est expiationem iniunctam neglexisset, & synedrij iudicio se immorigerum præbuisset, quod apud Christum est, Ecclesiam non audire) *anathematizabant eum per* CHEREM, & hoc est exscindere ex Israele, siue ex populis suis, siue ex medio congregationis, vt aliquis amplius non censeretur Israelita, sed velut Ethnicus, vt Christus loquitur. *Quòd si adhuc panitentiam non ageret, meschammatabant eum* (id est reum mortis, videlicet æternæ, iudicabant) *& dicitur* SCHAMMATA, *quasi ibi mors*. Erat autem hoc anathema fortassis irreuocabile, cuius nullum in Ecclesia vsum Chrysostomus admittit, nisi aduersus dogmata. Hæc ille, quibus & superiora plurimùm confirmantur, vt quò respexerit Christus, planè cognoscatur: & multa Pauli loca illustrari possunt.

Obiectio 13. D. Erasti. Resp. 11.

Denique profert D. Erastus in sua sententia duos locos, vnum ex Augustino, alterum ex Theophylacto. Quod ad Augustinum attinet, concedimus eum (vt & alibi sæpè magnus iste vir, in suis concionibus, non summam habet propriæ alicuius loci interpretationis rationem) in illo quem D. Erastus citat sermone, ad priuatam reconciliationem trahere istam ligandi & soluendi potestatem: sed præsuppositio Ecclesiæ iudicio, cui subscribens priuatus quispiam, quodammodo & ipse ligare & soluere aduersarium dicatur. Non potuit enim non videre tantus vir quàm periculosa, & quantis potiùs discordiis quàm pacificationibus occasionem præbitura fuisset hæc priuatorum iudiciorum licentia. Itaque alibi sic scripsit multò rectiùs & magis appositè, atque adeò veluti in eorum sententiam inuehens, qui stabilita ignoscendi mansuetudine, vellent extinctam esse disciplinam. At ille contra: *Ignoscendi misericors mansuetudo*, inquit, *propter quam dictum est, non solùm septies &c. non ad hoc valet vt sit iniquitas impunita* (hoc D. Erastus concedit magistratui) *aut torpens & dormiens disciplina* (hanc D. Erastus Ecclesiæ tributam negat) *quod potiùs obsit, quàm diligens vigilánsque vindicta*. Non est igitur tyrannicum vel

Serm. 16. De verb. Domini in Matth.

Resp. 2.

Lib. 1. contra aduer. Leg. & proph. c. 17. Vide etiam locum Aug. tract. 50. in 12. cap. Io. Item. homil. 50.

aliquid

aliquid excommunicatio, neque Ecclesiæ exitialis est, nec imprudente consilio introducta, si Augustino, vel ipsi potiùs Christo credimus. *Claues quippe regni cœlorum, ibidem* (inquit Augustinus) *sic dedit Christus Ecclesiæ, vt non solùm diceret, quæ solueritis &c. Verùm & adiungeret, quæ ligaueritis in terra, erunt ligata & in cœlo, quia bona est & vindicandi iustitia. Illud enim, quod ait, si nec Ecclesiam audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus, grauius est quàm si gladio feriretur, si flammis absumeretur, si feris subrigeretur. Nam ibi quoque subiunxit, Amen, dico vobis, quæ ligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlis, vt intelligeretur quanto grauius sit punitus, qui veluti relictus est impunitus.* En quæ sit Augustini, de hoc loco sententia, D. Erasti certè opinioni prorsus repugnans.

Resp. 3. Theophylactum verò non aliud etiam sentire, quàm quod modò dixi, nempe Ligare & Soluere priuatos homines, qui præeunti iudicio Synedrij subscribentes, contumacem aduersarium habent pro Ethnico & Publicano, ex eo ipso loco intelligitur, quem D. Erastus citat, sed non integrum. Ista enim præcedunt, quibus nostra quidem sententia confirmatur, D. Erasti verò dogma prorsus euertitur: Nempe ad cap. 18. Matth. vbi Christi verba explicat. ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας ἀκούσῃ, ἔστω σοὶ ὥσπερ ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης, ἵνα μὴ τῆς ἰδίας κακίας μεταδῷ καὶ τοῖς ἄλλοις. id est, *sin verò ne Ecclesiam quidem audierit, abiiciatur, ne quid suæ malitiæ, aliis quoque impertiat.* En vt de eiectione ab ipso Ecclesiæ cœtu Theophylactus illud intellexit? Idem autem de solutione quoque quod deligatione intelligendum est. Nam alio qui stare non possent, quæ de priuata condonatione vel retentione commemorat, quoniam nisi resipiscat qui in proximum peccauit, etiamsi millies ei condonarit priuatus quem offenderit, manet coram Deo ligatus: contrà verò qui resipuit, & officio erga fratrem functus est, etiamsi condonare iniuriam is recuset quem offendit, coram Deo est absolutus. Et de istis quidem D. Erasti obiectionibus hactenus.

Arg. 6. pro excommunicatione. Matth. 7. 6. 1. Cor. 4. 1. *Vetat Dominus dare quod sanctum est canibus. Sanctorum autem nomine intelliguntur* (interprete Apostolo) μυστήρια, *quorum sunt dispensatores qui* ὑπηρέται τοῦ Χριστοῦ *vocantur: & porcorum istiusmodi & canum nomina, nullis melius quadrant, quàm iis quos in Ecclesiam priùs admissos, experientia tales esse comprobauit, & Ecclesia iudicauit. Ergo talibus vetat Dominus dare sua mysteria, ac proinde sacramenta dispensare.* Propositio huius argumenti negari non potest, Assumptio est ψευδὴς. Negat autem D. Erastus nomine Sancti

Obiect. 1. D. Erasti.

ncti & Margaritarum, significari aliud quàm sanæ doctrinæ rociter resistentes. Sed quamnam affert suæ sententiæ rationem? istã videlicet. *Nemo certè magis fuit porcus aut canis, quàm Pharisæi & Sadducæi. Dominus tamen non defuit illis vitam æternam offerre, tum quoque quum super Hierusalem lugeret.* Sed quorsum istud? Nam ne excommunicatis quidem desinimus Verbum salutis offerre: nec aliò spectat excommunicatio, quam ut resipiscentis spiritus saluus sit in die Domini. Et sanè perficile est cognitu hoc discrimen, quum & canes & porci interdum in oues mutentur verbi prædicatione, & contrà multi qui speciem ouium habebant, degenerent in canes & porcos, ipsos ἀπαιδεύτους iubeat Paulus leniter erudire, 2. Tim. 2. 3. Ipsa igitur doctrinæ repudiatio pertinax, vel hypocrisis sæpe supérque detecta, prodit aliqua porci vel canis indicia: sic tamen incerta, vt non immeritò compararit Dominus regnũ cœlorum sagenæ quiduis arripienti. At de sacramentis aliud censendum est, cuius discriminis est manifesta ratio. Verbum enim Domini est velut bonum semen, quod in incertum satoribus euentum seritur, donec ex effectis demum cum perseuerantia coniunctis appareat. Sacramenta verò, ac præsertim olim quidem sacrificia, nunc verò Cœna Domini, præsupponit dissertam fidei professionem, ideóque non baptizatur à Philippo Eunuchus, nisi edita veræ fidei confessione: neque adulti priùs ad Baptismum admitti debent, quàm Catechumeni fuerint. Prædo baptismi verò peculiaris est ratio, de quo nunc non est differendi locus. Sit ergo quispiam Catechumenus, qui Baptismum petat, fidei confessionem verbis edere paratus, sed qui de mutanda scelerata vita simul, vt baptismi μετάνοιαν testatur, commonefactus, velut de scorto (exempli gratia) abiiciendo, de alieno restituendo, peccatum nolit agnoscere, & meliorem vitam polliceri: an D. Erastus communicandum illi dixerit παλιβῤῥυσίας sacramentum, impudenter id petenti, ac non potiùs eum cum ignominia repellendum? Non poterit tamen, fateor, dici excommunicatus qui nunquam in cœtu fuerit admissus. Sed hunc eundem ponamus iam baptizatum, ob sceleratam vitam, & non abiectum scortum, ad seniores vocatum, & ab iisdem conuictum, resipiscentiam nullam polliceri, sed in suo cœno sese volutare, aut in ipsum etiam presbyterium procaciter inuehi, & tamen Cœnam Domini petere, an hunc porcum & canem, à mensa Domini, Resp. 1.

vbi

vbi sanctum illud in manus datur, vbi filius ipse Dei, quanis margarita infinitis modis pretiosior, participandus offertur, non arcendum dicemus, vt olim Simonem illum Petrus a manuum impositione, & Spiritus sancti donis prohibuit, cui tamen alterum itidem sanctum, alterámque margaritam, id est verbum resipiscentiæ & salutis offert? Sed quorsum istud Christi neminem absolutè vel singulariter ab Euangelij auditione arcentis exemplum, vt Ioannes quoque Baptista eos ipsos baptisauit quos vocat viperarum sobolem? Nec enim hæc Ecclesiastica iudicia Ioannes vel Christus exercendi munere functi sunt in Ecclesia Israelitica. Quid autem sit aduersus conuictos & iudicatos canes & porcos agendum ab Ecclesia gubernatoribus ostendit Paulus, in Timothei persona illorum cœtum compellans, &, post illorum canum ac porcorum graphicam descriptionem, vtens verbo παραιτοῦ.

Resp.3.

2.Tim.3.5.

Obiect.2. D.Erasti.

Secundo loco negat D.Erastus, *canum & porcorum nomine, intelligi posse, qui in dissolutiore vita tantùm peccent, eandem alioqui religionem nobiscum profitentes: sed manifestos Euangelij hostes & persecutores.* Neque nos verò impuræ vitæ quosuis, sed duntaxat qui sunt ἀμετανόητοι, neque Ecclesiam audiunt, excommunicandos censemus. Manifestos autem rabidos canes, impudenter in ipsa Ecclesia pastores & gregem allatrantes, & porcos cœtum Domini in quo censeri volunt, fœdantes, ac Domini vineam vastantes, fidei certè professio exterior non subleuat, sed potiùs nocentiores reddit, quòd Christum ore quidem profitentur, factis autem negent. Ismael enim & Esau erant circuncisi, & verum Deum cum Abrahamo foris agnoscebant: exhæredantur tamen, ille quidem quòd ancillæ filius quum esset, filium benedictionis allatraret: iste verò quòd porcus prophanus esset, simplicem ouiculam paratus dilaniare. Vterque sanè Ecclesiasticæ excommunicationis (cuius auctor est Deus, ministri verò sunt homines ad id designati, cuiusmodi erant Abrahamus & Isaacus in suis familiis) viuum suis illis temporibus exemplum, & venturis seculis eiusdem typus fuerunt, nisi fortè domum Abrahami & Isaaci negauerimus fuisse Ecclesiæ domicilium, & terram Canaan fœderis tesseram, adeóque cœlestis hæreditatis typum. Imò verò annon manifestè videmus Christum, vt eorum qui in Ecclesia versantur, immunditiem argueret, ad legales impuritates alludisse, quum porcos & canes, impurissima sub Lege animalia, metaphoricè

Resp.1.

Tit.1.16.

Resp.2.

Resp.3.

graphicè nominaret? Denique quum res ipsa, & quotidia- Resp.4.
na experientia doceamus, longè facilius ex ipsis operibus quàm
ex oris confessione discerni posse qui verbo quidem tenus o-
ues, impuris autem moribus canes sunt & porci: mihi quidem
emo facilè persuaserit, non potiùs oportere solicitos esse pa-
tores & gubernatores Ecclesiæ ad istos bene & verè ab oui-
bus discernendos, de vitæ examine, quàm de fidei & externa
confessione: nedum vt ista contentos illos esse oporteat. Sic
nim discernere nos docet Propheta verè in tabernaculum
Dei admittendos, & ciuitatis Dei ciues. Et ita Christus ipse Psal.15.1.
ultimo die, oues ab hædis distinguet: nec aliter passim Pro- Matth. 25.33.
phetæ & Apostoli, verę pietatis externum testimonium à se-
cunda tabula petere consueuerunt.

Quid plura? hos quoque canes & porcos esse dicimus in si- Resp.5.
bi Ecclesiæ versantes, quibuscum monet verè fideles Aposto-
lus, vt ne cibus quidem capiatur, nedum vt sacra Domini mé-
sa ipsis pateat, vbi quidem tales fuerint legitimè declarati.
Nos etiam ipsos esse dicimus, quos quum graphicè prorsus de-
scripsisset Iudas, & iis tanquam maculis inquinari dixisset A- Resp.6.
gapas, (communia videlicet quæ tunc agitabantur conuiuia Iud.12.& 23.
sacra, & quibus adiuncta erat Eucharistia, vt ex Paulo & Ter-
tulliano liquet,) tandem, *alios*, inquit, (nempe qui se dociles
præbent) *habito delectu, commiseramini, alios verò terrore*, (iudicio
videlicet seueriore, id est minis, aut etiam ligando & Satanæ
tradendo) *seruate, ex flammis abreptos* (hic enim est finis excom-
municationis, vt sensu peccati & pudore affectus qui aberra-
rat, in viam redeat: quia bona est, vt ex Augustino citauimus, August. con-
vindicandi iustitia) *odio habentes eam vestem quæ carnis* (id est tra aduers.le-
ita tam impuræ, quàm isti sunt, alludit enim ad legalem impu- gis.lib.1.c.17.
ritatem) *contacta sit maculatæ*. Erant autem Agaparum maculę,
quoniam negligentia pastorum tanta iam tum erat, vt eos
minimè extruderent, sicut oportuerat? sicut Corinthij scorta-
torem illum inter se versari, crudeli misericordia patiebantur,
sua de re sic iampridem Chrysostomus, *Videamus*, ait, *quid alia* Chrys. de cō-
iam Domini præcepta contineant: Nolite, inquit, *dare quod sanc-* punctione
tum est canibus, neque proiicite vestras margaritas ante porcos. At nos cordis lib.1.
nimis amore, & inflantiæ vitio corrupti, etiam huic præcepto contraria
facimus, atque hominibus neque intellectum parum, neque sanum fi-
nem gerentibus, INSVPER ETIAM PECCATORVM MA-
CVLIS INNEXIS, *sine vlla* DISCRETIONE, *myslerium*

sacra nudamus. Et mox idem de iis loquutus, qui priusquàm teneant ipsam Christi religionem, ad sancta Christianorum admittebantur, tandem alia etiam addit, ad dissolutionem vitæ pertinentia, & meritò. Vter enim est impurior, qui sanctis abutitur, quorum vim ignorat, an qui sciens & volens illa contaminat? *Neq; solùm in hoc,* inquit, *sed interdum & in eo prævaricamur huius* PRAECEPTI *vim, quum eos quos nouimus impuræ vitæ homines,* (neglecto videlicet Ecclesiæ iudicio, quo illos eiici siue vt canes & porcos, siue vt Ethnicos & Publicanos declarari oportuit) *violentos, rapaces, impuros, & per omnia porcis & canibus similes, diuini sacramenti* (mensæ Domini videlicet sic per Antonomasiam appellatæ) *participes effici patimur.*

Obiect. 3. D. Erasti.

Excipit tertio loco D. Erastus, *non pollui bonos à malis.* An verò Chrysostomum & veteres omnes Ecclesias, ne vnâ quidem excepta, canes & porcos à sacris abigentes, vel hoc non vidisse, vel cum Donatistis, quos acerrimè reprehenderunt sensisse arbitrabimur? vel nos, quoniam idem facimus, pro Anabaptistis habendi? Antecedens igitur huius enthymematis

Resp. 1.

credimus: Sed valere negamus hanc consequutionem, Non polluuntur boni etiamsi mali nonnulli eandem atq; boni Cœnam accipiant. Ergo mali non sunt à Cœna prohibendi. Est enim certè manifestus paralogismus, in quo pro causa statuitur quod causa non est. Nec enim malos à mensa Domini arcemus, quasi bonis illam polluant, quum ex Apostolo didicerimus, omnia esse munda mundis: sed quia sibi illam polluunt. Pastorum autem munus est huiusmodi pollutionem, quantũ in se est impedire, ne & ipsi rei sint sacrarij ab alio, sua ipsorum socordia, polluti: quia impuri sibi manducant & bibunt iudicium: pastorum autem munus est, aberrantes reuocare, quod etiam interdum fit seueritate, ipsáque pabuli ad tempus subductione: quia denique bonos mali malis exemplis contaminant, & suo fermento massam corrumpunt. Sic autem rectum fuisset argumentum. Mali non polluunt Cœnam bonis, Ergo bonis, etiamsi malis sint permixti, Cœna tamen pura est. Sed hanc mixturam impedire est seniorum munus, ob eas quas attigi rationes, quod etiam Apostoli sedulò monuerunt, ac re ipsa præstiterunt.

Resp. 2.

Arg. 6. pro excommunicatione. Act. 8.

Reiectionem Simonis Magi, ab impositione manuum, quamuis aliquatenus (nempe quatenus peculiari Sp. Sancti afflatu Apostolico facta est) extraordinariam, tamen meritò recensemus inter perspicua excommunicationis

...municationis exempla, quum illa quoque impositio manuum tuæ ...eris expressum donorum Spiritus sancti sacramentum, & iam baptizatus fuisses Simon: nec sit vlla ratione probabile Petrum ad mensam ...mini admissurum fuisse, quem sic arcebat à Spiritus sancti dono, vt ...si prorsus alius fieret, præsens exitium ipsi denunciaret.

Sed & vera & horribilis fuit illa exclusio, qua tum ab Ephesina, ...à Romana Ecclesia pertinaciter resistentes Veritati Iudæos, Paulus separauit, Christi mandato obsequutus: & quidem rata iam tunc in ...ia habita, quum desertis eorum synagogis ad Gentes transiret. At ...ob mores id factum, (dixerit quispiam) *siue ob vitam dissolutam, ...ùm quòd Christianismo pertinaciter reluctarentur.* Concedo ita ...esse: verùm quum peiores etiam illis videantur ij qui quam ...ritatem profitentur, vsque adeò factis negant, vt palàm sit ...sos esse Ecclesiarum maculas, an eos sisti coram Ecclesia, id ...; coram iis in nomine Domini congregatis, quibus hæc cu- ...incumbit, ibíque conuinci & cõmoneri fas erit? Quòd ...contumaces perrexerint Christum ipsum & eius Ecclesiam, ...que adeò ludibrio habere, vt velint etiam, id quod ipsa Dæ- ...onia credunt profitendo, Christiani haberi: eóque prætex- ...pergant Christi gregem corrumpere: an tyrannicum fuerit ...conuictos & iudicatos à sacramentis, quæ manifestè ludi- ...cantur, & à corrumpendo grege prohibere? Num enim lu- ...os ab ouilis quidem ingressu arcere licuerit, ouile autem in- ...ressos nefas erit pro aliis quàm pro ouibus habere, si modò ...ium vellere tecti appareant?

Arg. 7 pro excommunicatione. Matth. 15. 14. Act. 19. 9. & 28. 29. Obiect. 1. Resp. 1. Resp. 2.

Accedo ad locum Pauli, in quo ab hypothesi ascendit Pau- ...s ad thesin. Hypothesis est damnatio incestuosi, cum graui ...orinthiorum reprehensione, quòd iampridem illum è suo ...cetu non eiecissent. Decernit autem Apostolica authoritate, ...quod factum pridem oportuerat, tandem faciant, id est cõ- ...regati in nomine Christi, à quo potestatem hanc acceperant, promulgandi videlicet decreti ab ipso Christo facti, istũ ...purum Satanæ tradant, siue è medio sui tollant: minimè ...uidem vt in Satanæ regno pereat ille miser à domo Domini ...rofligatus: sed vt ipse quidem suo malo edoctus, sceleratum ...lum affectum carnis penitus aboleat, & ita in die Domini ...ruetur Ecclesia verò Corinthiaca rantæ spurcitiæ contagi- ...ne non inficiatur, sed potiùs (quod in Paschate legali consti- ...tum erat) hoc veluti fermento expurgato, azymalia verè ...lebret, id est, purè & sanctè Deum colat, tum ad audiendum

Arg. 8. pro excommunicatione. 1. Cor. 5.

verbum, tum ad Domini mensam conueniens, vero Paschate nostro, Christo videlicet, sic perfruitura. Thesis autem est, non tantùm cum eiusmodi summè sceleratis sic agendum, sed cum iis omnibus, qui re nihil minùs sunt quàm quod dicuntur, Christiani videlicet, ac proinde in Christo sanctificati: à quorum quoque priuata consuetudine, adstinere veros Christianos oporteat.

Hanc eius capitis sententiam germanam & genuinam esse arbitramur & affirmamus, nec vnquam aliter in Ecclesia fuisse hunc locum explicatum, aut etiam explicandum esse. Quia tamen multa D. Erastus opponit, ea quoque sigillatim diluemus, priusquàm ad ipsius interpretationem accedamus.

Obiect. 1. D. Erasti. *Constat* (inquit D. Erastus) *Apostolum, contra mandatum & sine mandato Christi nihil fecisse. Iam verò ostensum est Christum neminẽ, atque adeò ne Iudam quidem excluſisse.*

Resp. 1. Nos vtrumque concedimus, sed quod inde vult effici, pernegamus. Quid enim obstat, quominus mandarit faciendum Christus, quod ipse pro temporum & muneris sui ratione non fecerit? Neĉ enim in Synedrio sessurus venerat, sed ipsum Synedrium iudicaturus. De Iuda verò, imò etiam de hac re tota, diximus abundè suo loco.

Obiect. 2. D. Erasti. *Non scribit Apostolus* (inquit D. Erastus) *Cur non interdixisti ei Cœnæ, sed scribit, Cur non luxisti? id est, expositore Augustino, cur non ascendis lugentium dolor ad Deum, vt ipse tolleret hoc opus è medio vestri sicut ipse sciret.*

Resp. 1. Audio quid dicat eo loco Augustinus, sed quod eodem illo loco, 1. Cor. 5. c. 12. v. 13. repetit Apostolus his verbis, *tollite improbum istum* ex vobis ipsis, apertissimè monstrat Tollendi verbum non ad Deum, cuius nulla fit mentio, sed ad Corinthios ipsos referri, à quibus ipsum tolli ex Ecclesię cœtu oportuit.

Resp. 2. Præterea quis tales vnquam preces mandatas Ecclesię fuisse, aduersus inimicissimos etiam suos existimauerit?

Resp. 3. Immò, si licuit vnquam eiusmodi preces concipere, at certè tum demum iis fuit locus, postquam alia omnia, & quidem in primis excommunicationem, Ecclesia esset frustra experta. Fuisse verò extremum remedium ordinarium excõmunicationis in Ecclesia vsurpatum, ad tollendos malos, non ex vita, sed ex Ecclesiæ cœtu, constat eo ipso loco quem D.

Resp. 4. Erastus citat, Augustinum ipsum inculcare. Sed quorsum plura? planum enim est Augustinum non dicere lugendum fuisse Corinthiis, vt iste tolleretur, sicut D. Erastus existimat, sed vt

istud

stud opus tolleretur, id est, petendum à Domino fuisse in primis, vt hanc Ecclesiæ maculam, aliquo modo abstergeret: quod remedium in publicis ac priuatis etiam grauioribus offendiculis vel præcipuum esse debet: cuiusmodi luctus quanuis simulati habemus exemplum in historia Naboth. Itaque nihil contra nos facit, quod ex Augustino profertur, cui etiam magnam iniuriam fecerit quisquis, ad tollendam excommunicationem, voluerit ipsius authoritate abuti, vt qui eam ex professo tueatur. 1.Reg.21.

Dicit etiam D.Erastus tertio loco, non audere se affirmare, Corinthium illum fuisse Satanæ traditum, *quoniam scribit in altera epistola, ἱκανὸν τῷ τοιούτῳ ἡ ἐπιτιμία αὕτη ἡ ὑπὸ τῶν πλείονων, sufficit ei huiusmodi homini increpatio ista à pluribus facta.* Et colligit multa exempla, vt probet τὴν ἐπιτιμίαν nihil aliud esse quàm increpare, & interminari. Atqui ἐπιτιμίαν scripsit Apostolus, non *κόλασιν*, quàm rectè possis, & ex Ecclesiæ more, Censuram quoque interpretari. Sed ponamus increpationem duntaxat ita significari, neque ad ipsius excommunicationis publicationem progressos Corinthios, sed illam, donec responsum à Paulo, de grauissima incestuosi pœnitentia admonito, accipierent, suspendisse, veritos ne à luctu incestuosus ille absorberetur, quod videtur Paulus declarare, verbo χαρίζεσθαι, 2.Cor.2. 10. Hoc tamen ad rem non facit. Non enim iubet Paulus vt iste obiurgetur, sed vt Satanæ tradatur, siue paruerint Corinthij, siue, ob eam quam dixi causam, eò vsque non sint progressi, satis intelligentes Paulum nihil aliud quàm incestuosi salutem quæsiuisse? Obiect.3.D. Erasti. 2.Cor.2.6. Resp.1. Resp.2.

Diligens verborum Apostoli inspectio (inquit ille) *docere videtur illum non iussisse vt fœdus ille homo, tanquam in isto scelere perseueraus, puniretur, sed vt qui desiisset ita peccare, admoneretur.* Quia scriptum est, ὁ τὸ ἔργον τοῦτο ποιήσας, non autem ὁ ποιῶν, & κατεργασάμενον, non autem κατεργαζόμενον. Atqui hoc non refertur ad continuationem scortationis, sed ad ipsum factum, quòd ille videlicet nouercam in suum contubernium recepisset, vt idem Paulus perspicuè docet, quum initio capitis non dixerit, γυναῖκα ἐχειν, sed γυναῖκά τινα ἔχειν. Præterea si res ita se haberet, cuiusmodi esset Apostoli spiritus? eum velle tolli è medio Ecclesiæ, (id est vt D.Erastus mox exponit,) necandum Satanæ dedi, qui peccare desisset, quum de resipiscentia potiùs fuerit ipsi gratulandum? Denique ego quidem videre non possum, Obiect.4.D. Erasti. Resp.1. Resp.2. Resp.3.

quomodo à se ipso hic non dissentiat D. Erastus, quum Tolli è medio & tradi Satanæ contendit nihil aliud quàm admonitionem & interminationem hoc loco declarare.

Obiect. 5. D. Erasti. *At Corinthij* (inquit ille) *magna tristitia affecti sunt ob hanc epistolam. Paulus quoque multis se excusat, quòd hunc Satanæ tradi statuisset, imò etiam se pœnituisse dicit. Atqui si hoc nihil aliud fuisset quàm à Cœna tantisper arcêre, dum pœnitentiæ signa edidisset, quomodo qui hoc in Ecclesia fieri volebat, & in hunc finem seniores constituisset, id à se factum tam sollicitè excusaret? cur ipsum Christi mandato paruisse pœniteret? & cur non potiùs gauisi essent Corinthij sibi ad huius officij functionem aditum esse ab Apostolo patefactum? Itaque diuersum & maius aliquid istud fuisse oportet, quàm à ceremoniis arceri.*

Resp. 1. Atqui paulò ante contendebat D. Erastus iussisse Apostolum vt duntaxat admoneretur. Vt autem de re ipsa dicamus aliquid, singula penè in hoc argumento carpere cogimur. Fuerant Corinthij seuerè, & meritò quidem, ab Apostolo nimiæ indulgentiæ & neglecti officij admoniti. Dolebat etiam eis vnius membri à corpore, quantumuis iusta amputatio. Erant quoque de miseri illius salute solliciti, sicut charitas iubebat. Hæ causæ fuerunt tantæ illorum tristitiæ, sed quæ secundùm Deum esset: quas ne attingit quidem, D. Erastus, in id vnum videlicet intentus, vt quoquo modo hunc locum nobis extorqueat. Paulum verò nusquam inuenio, sese, quasi in ea re peccasset, excusantem, nusquam id (inquam) inuenio: sed hoc demum inuenio, quum videret Corinthios tantam tristitiam ex illa obiurgatione concepisse, & incestuosum illum tam acri sui flagitij sensu morderi, vt lenientibus medicamentis iam egere viderentur, mitigasse, quantũ potuit ac debuit, superiorum literarum asperitatem. Nec enim se pœnituisse dicit Paulut, vt qui sibi sunt rei perperam factæ concij: sed id egit quod veri patres solent, siquando coacti sunt cum liberis dulcissimis seueriùs agere: scientes quidem se nihil præter officium fecisse, sed nihilominus tamen apud se mœsti euentum rei expectantes, & quasi verentes nequo modo modum excesserint. In summa verò, excepta vltimi illius diei sententia, à qua nullus erit dilationi nec prouocationi locus, quid horribilius Dei timentibus proponi possit, quàm si ligatus in cœlis & in terra in nomine Christi pronuntietur, videre non possumus: & verum esse arbitramur, quod iam antea ex Augustino citauimus, grauius esse illud, si Ecclesiam non audierit, sit tibi vt Ethnicus & Publicanus,

Resp. 2.

Resp. 3.

2. Cor. 7. 7. & de. nceps.

Resp. 4.

Aug. contra aduer. legis lib. 1. cap. 17.

ublicanus, quàm si gladio feriretur, flammis absumeretur, fe-
is subrigeretur. Sed hæc nunquam nisi nimium serò sentiunt,
uos Deus spiritu vertiginis & ἀπολογίας inebriauit, quales
unt hodie nimium multi, si vnquam alias.

Profert preterea D. Erastus Athanasij expositionem, qui existima- Obiect. 6. De
rit, tradere Satanæ, hic, & alibi apud Apostolum locis, significare si- Erastu.
mile quiddam ei quod Iobo factum est, quum Satanæ ius in illum ali-
quod, certis tamen finibus circunscriptum, tribueretur. Adiicit Augu-
stinum ab ea sententia non abhorruisse, nec Chrysostomum. Atqui A- Respons. 1.
thanasius apertè dicit exceptam fuisse animam istius, id est vi-
am, sicut in tentatione Iobi factum est. Augustinus titubanter
oquitur, ita tamen vt illum nemo non videat in eorum sen-
entiam ferri, qui ad carnis mortificationem referunt, quod
c interitu, siue excidio, & internecione carnis dicitur. Chry-
ostomus verò apertè ad cruciatum à Satana corpori inflic-
um refert. At D. Erastus, sicuti mox videbimus, ipsam corpo-
is necem manifestè inculcat, ac si iussus esset carnifici non
odò excruciandus, sed etiam interficiendus tradi. Deinde Resp. 2.
ihil facere illam patrum sententiam ad tollendam excom-
unicationem, ex eo constat quòd alia illa verba Apostoli de
ollendo malo, ad hanc ipsam quam tuemur disciplinam retu-
erunt. Nec enim inter se repugnant, eiici ex Ecclesia, & ab eo
ropterea torqueri, qui extra Ecclesiam regnat, sicuti Saulem
o ni no abiectum inuasit spiritus malus, quod etiam vete-
es de quodam Stiliconis scriba referunt, quem Ambrosius ex-
ommunicarat. Certè sic apertè idem Chrysostomus vtrum- Chrys. in 1.
ue copulat, id est, & Satanæ flagellum, & eiectionem extra Tim. 1. 10. &
Ecclesiam, his verbis. *Eiiciebant*, inquit, *à cõmuni fidelium cœtu, ab-* in Ioh. ho-
scindebatur à grege, fiebat nudus, atq; ita destitutus lupis patebat, &c. mil. 56.
Resp. 3.
Demus ergo vel à Satana ipso fuisse corporaliter obsessos ipsi
raditos, vel aliquo alio cruciatu, quasi vinculis à Satana fuisse
onstrictos, vt apud Lucam de muliere quadam ipse Dominus Luc. 13. 11. &
oquitur. Id tamen eò fiebat quòd extra Ecclesiam essent eiec- 16.
i: & alioqui nullos *impœnitentes* ad sacram mensam fuisse admis-
os constat, nisi impetrata precibus pro Ecclesiam liberatione,
ui tamen non erant Satanæ ab Ecclesia traditi. Multò minùs Resp. 4.
rgo admitti consueuerunt, quos Ecclesia Satanæ tradiderat.
Cæterum omnibus attentè singula considerantibus, iudican-
lum relinquimus, annon multò sit conuenientius, hoc referre
d Satanæ laqueum, quo teneri captiuos omnes constat, qui

vel à filio nondum fuerint liberati, vel semel liberati, rursum propter sua peccata in eiusdem tyranni manus traduntur, extra Ecclesiam, in qua Christus regnat, electi: non tamen vt in illius carcere pereant, sed vt suo ipsorum damno eruditi, per resipiscentiæ fores, iterum in veræ libertatis regnũ introeant.

Obiect.5.D. Erasti. Resp.1. *Argumentatur postea*, D. Erastus, *à significatione nominis* ὄλεθρος, *quo dicit perniciem, stragem, occisionem, mortem significari*. Ego exitium malim interpretari, quo videlicet funditus aliquid deleatur & pereat. Nam prima eius positio est ὀλέω, quod est perdere, & penitus delere. Sed quorsum hæc? Nec enim simpliciter dicit Apostolus εἰς ὄλεθρον, sed addit τῆς σαρκὸς, vt sciamus quid perire & deleri velit, isto tam acri traditionis illius medicamento. Medicina enim fuit, & ipsi Ecclesiæ toti à qua fuit istas putredo resecta, & ipsi Corinthio, nisi huius cauterij vi amputata fuisset concupiscentia, qua ipsius anima tota iam deflagrabat, perituro. Et monet quidem rectè D. Erastus non hærendum in hoc solo vocabulo, sed totum illud εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκὸς esse coniunctim considerandum: sed in eo ipsum falli arbitramur, quòd, eo omisso in quo controuersia posita est, id est quo non ambigitur in dubium reuocat. Assentimur ergo de nominis ὄλεθρος significatione, ex quo etiam fortasse nouit D. Erastus à quodam ex nostris refutatam Athanasij & Chrysostomi expositionem, quam Paulo ante protuli. Sed tota in nomine τῆς σαρκὸς controuersia consistit. Nam ipse quidem affirmat hoc vocabulo significari corpus, quod cædi esset destinatum ab Apostolo. At nos sentimus ita declarari carnis affectus, qui penitus sint mortificandi, & quibus perimendis, destinata sit etiam electio ex Ecclesia, & traditio in Satanæ manus, quoquo modo accipiatur. Sed eius rationes amplius etiam expendamus.

Resp.2.

Obiect.8.D. Erasti. Resp.1. Ὄλεθρον (inquit) *nusquam alibi inuenio pro extinctione affectuum carnis: sed pro occisione & cæteris eiusmodi. In summa illud significat quod ante diximus, exitium videlicet & interitum vltimum*. An verò mutaretur hæc significatio, si hîc quoque vt alibi Apostolus pro τῆς σαρκὸς dixisset, τῶν παθημάτων τῆς σαρκὸς, vel τῶν παθημάτων τῶν ἁμαρτιῶν? Quum dico perdere hominem, an aliud isto perdendi verbo dico, quàm si dicam perdere ciuitatem?

Obiect 9.D. Erasti. Resp.1. Resp.2. *At enim*, inquit, *alibi non coniunxit Paulus* ὄλεθρον *cum* τῆς σαρκὸς. Quid tum? An quicquid dixit Paulus, bis iisdem verbis dixit? Imò si velim vrgere testimonia quæ D. Erastus hic citat,

quid

quid aliud consequetur quàm ὄλεθρον secum trahere ipsius etiam spiritus, totius videlicet hominis perditionem? quod tamen locum habere in eo non potest cuius saluus fiat spiritus. Deinde illa ipsa testimonia quæ citat, manifestè contra ipsum faciunt, nisi fortè τὸ νεκροῦν, τὴν νέκρωσιν, τὸ θανατοῦν minus aliquid quàm τὸν ὄλεθρον significare dicamus, quod sanè non arbitror: nisi quis hoc ex illis consequi dicat. Resp.3.

Negat etiam D. Erastus, *nomen* τοῦ νεκροῦ *inueniri apud Paulum pro eo in quo cupiditates carnis sint abolitæ.* Immò Coloss.3.vers.3. paulo ante illum ipsum locum quem citat, nempe νεκρώσατε τὰ μέλη ὑμῶν, legimus ἀποθάνετε γὰρ. quod prorsus ἰσοδυναμεῖ. Sed & alibi paulò hac ipsa de re, nempe de carnis abolitione, & spiritus vita, ex professo disserens, τὸ μὲν σῶμα νεκρὸν δι' ἁμαρτίαν (inquit) τὸ δὲ πνεῦμα ζωὴ διὰ δικαιοσύνην. Et illud quoties dicitur, Eos qui in Christo viuunt, mortuos esse peccato, id est, in iis extinctum esse peccatum? quod tamen ita intelligendum esse fatemur, vt adhuc vigeat certamẽ, sed cuius certa sit victoria. Obiect.10.D. Erasti. Resp.1.

Vrget D. Erastus præterea verbum παραδιδόναι, *quod*, inquit, *non significat admonere aliquem, vt affectus carnis reprimat, sed personam alij personæ tradere ad certam rem.* Nos autem de ipso tradendi verbo minimè contendimus, sed quorsum tradatur Satanæ quispiam quærimus, quod non potest de eo dici qui sit Ecclesiæ, id est Christi membrum: vnde fit vt Tradi Satanæ, & Eiici ex Ecclesia mutuò se consequantur, ac penè vnũ & idem sint. Nec etiam dicimus quempiam Satanæ tradi omnis malitiæ magistro, vt ex eo quippiam boni discat, sed (sicut de Phileto & Hymenęo alibi loquitur Paulus) vt, exempli gratia, blasphemiæ damnatus, discat non blasphemare, id est, vexatio, vt aiunt, det intellectum, de quo mox iterum aliquid dicemus. Obiect.11.D. Erasti. Resp.1.

Quomodo verò, (inquit ille) *potest alicui verisimile videri Corinthios tantum dolorem fuisse accepturos si nihil aliud iussi essent facere, quàm à ceremoniis tantisper hunc arcere, dum pœnitentiæ argumenta ostendisset? nihil sanè ex eo vel ad Ecclesiam, vel ad impurum illum mali poterat peruenire, propter quod tanta tristitia afficerentur.* At certè nimis frigidum est ceremoniarũ vocabulum. Nec enim sacramenta sunt quiuis ritus, sed σφραγῖδες nostræ cum Christo arctissimæ κοινωνίας, quæ est salutis nostræ basis. Præsupponit præterea D. Erastus quod antea refutauimus, istud videlicet Ecclesiæ iudicium non aliud consequi, quàm exclusionem ab externa sacramentorum in terris exclusione, quum testetur Obiect.12.D. Erasti. Resp.1. Resp.2.

tur Christus ligatum iri in cœlis, quod ita sit ligatum in terris: vt, quemadmodum antea ex Augustino diximus, excommunicatio legitima qua quispiam prophanus, & à Christo alienus tum in terris, tum in cœlis, accensetur, quauis capitali corporis pœna sit infinitè granior: eo vno excepto quòd amissa corporis vita in hoc mundo non restituitur, à spiritualis verò & æternæ vitæ iure non sic excluditur excommunicatus, quin per

Resp. 3. resipiscentiam possit in integrum restitui. Deniq; lugere Co-
Matth. 23. 37. rinthios oportuit non tantùm propter vnius membri amputa-
2. Cor. 11. 29. tionem, cuius Christianæ συμπαθείας, quàm grauis sit sensus declarat tristissima illa super Hierosolymis ipsius Christi lamentatio, & istud Pauli, Quis vestrùm offenditur quin ego v-
1. Reg. 21. 12. rar: sed vel maximè propter hanc inustam toti Corinthiacæ Ecclesiæ maculam: quòd spectat etiam ieiunium illud in historia Nabothi commemoratum.

Obiectio 13. D. Erasti. Resp. 1. *At enim Apostolus* (inquit ille) *nos alibi iubet sancto Spiritum occidere actiones carnis: non vult Satanam eas in nobis interficere, sed pœnam corporalem, seu mortem temporariam intellexit.* Neq; verò quisquam nostrum Spiritus sancti officium ad Satanam transtulit. Respondeat autem pro nobis idem Paulus loquens de Hymenæo & Alexandro: *quos*, inquit, *tradidi Satanæ, vt discerent non blasphemare.* Ergo, traduntur etiam aliqui, omnis nequitiæ & impuritatis magistro ad disciplinam. Sed quomodo sit istud accipiendum, non pudeat nos ex eodem Chrysostomo discere, cuius sententiam, paulò ante nobis D. Erastus opposuit. *Quomodo*, inquit, *Satanas ipsos docet non blasphemare? Nam si alios docet, multò magis seipsum docere debuerat. Si verò hîc vsque seipsum docere non potest, ne alios quidem. Non ait, vt doceat ipsos non blasphemare, sed vt discant non blasphemare. Non ille hoc agit, sed hoc euentus prodit: quemadmodum nempe & alio loco iubet de eo qui fuerat fornicatus, tradere huiusmodi hominem Satanæ ad interitum carnis, non vt Spiritum saluet, sed vt Spiritus saluus sit. Quomodo igitur hoc contingit? nempe quemadmodum carnifices immanibus sceleribus pleni castigant alios, ita & hic de nequissimo dæmone dicitur.* Hæc ille. Cæterùm etiamsi concedamus istam traditionem corporales aliquos cruciatus includere, minimè tamen, vt antea diximus, conuellunt nostram de excommunicatione sententiam, quo-

Resp. 2. niam illam consequentur, vt in energumenis. Sed illa quæso, pœna corporalis, seu mors temporaria, cuiusmodi tandem est? Si tradi Satanæ idem esse dixerimus, atque per Satanam

Resp. 3. corpora-

corporaliter cruciari, vt hoc modo discat aliquis sapere: &, vt Spiritus sancti resipiscendo, carnem, hostem illum interiorem, perimere, istud certè sic non tollit excommunicationem, & facit cum Chrysostomo, cuius hæc etiam verba sunt. *Et cuius rei gratia, non illos ipse punisti, quemadmodum Barlesum, & sicuti Petrus Ananiam: sed eos Satanæ tradidisti? non vt moriantur*, inquit, *sed vt discant.* Hæc ille. Sin verò malimus cum D. Erasto, voluisse Paulum, vt sic iste Corinthius à Satana interficeretur, sicut Ananias ad Petri verba, exanimis cecidit, viderit D. Erastus, quisnam resipiscentiæ locus ipsi fuerit relictus: & quam satis idoneam etiam excusationem, Corinthij afferre potuerint, quòd Paulo non essent obsecuti, hoc modo præsertim experiri volenti, ecquid apud eos auctoritas Apostolica valeret? Aliud enim est paratos fuisse obedire, aliud re ipsa obediuisse, & fecisse quod pridem factum oportuisse Apostolus tam acriter ipsos monuerat.

At enim (inquit ille) *iussisset eum Apostolus iterum admitti, si prius mandasset excludi. Dicit autem duntaxat sufficere Varquias ipsi factum, neque exclusionis aut restitutionis meminit.* Obiectio 14. D. Erasti.

Nos autem rursum dicimus nihil ad rem propriè pertinere, fecerintne Corinthij quicquid mandarat Paulus, annon: sed de eo ipso quæri quod Paulus mandarat. Resp. 1.

Et si verò disertè non dicit Apostolus iterum recipiendum, tamen satis hoc exprimit, quum sufficere dicit, quod cum ipso apud plures, id est apud presbyterium, actum erat: & quum postea subiicit, *vt contra potiùs ei condonetis, eisque consolemini, ne quo modo à tristitia absorbeatur.* Resp. 2.

Excipit præterea D. Erastus, *Si Satanæ tradere, est extrà Ecclesiam eiicere, extra quam salus nulla est, non dixisset se hoc facere, vt saluus maneret Spiritus in die iudicij.* Obiectio 15. D. Erasti.

Primùm respondeo à D. Erasto reticeri, quod adiicere semper consueuimus, vt & Apostolus facit, nempe Satanæ tradi, idem esse, atque ex Ecclesia, extra quam regnat Satan, eiectum declarari quempiam, non tanquam apud Satanam permansurum, & cum eo periturum, sed contrà vt miserrimi sui status sensu permotus, resipiscat: & ita, carne abolita quæ antea ipsi dominabatur, spiritus superior euadat, vt ita saluus fiat: quod demum in die Domini plenè in illo & electis omnibus apparebit. Ideò excommunicatos supra comparauimus, arescentibus quidem palmitibus, & nisi caueant, tandem penitùs amputandis, & in ignem coniiciendis: sed adhuc tamen ipsi viri adhærescentibus, & (sicut charitas Resp. 1.

ritas bene ſperare nos iubet,) rurſum aliquando vitis ſucco, ſuo tempore, viuificandis, quod totum fuit in hoc argumento prætermiſſum. Deinde hoc etiam addo, non ſcripſiſſe Apoſtolum, *vt ſaluus maneat*, ſed, *vt ſaluus fiat*, quòd alioqui inceſtuoſus à carne ſuperatus, iam quaſi periiſſe, aut niſi reſipiſceret, certò periturus, meritò videretur.

Reſp. 2.

Obiect. 16. D. Eraſti. *Immò* (inquit D. Eraſtus) *ſi Satanæ tradere acceperis pro arcere à Cœna, ad quam admitti rurſus oporteat ad ſalutem, non rectè ſenſeris: quum Cœna non ſit ad ſalutem abſolutè neceſſaria, ſed ſeruari abſque ea poſſit, qui intereſſe quidem cupit, at non poteſt: ſiue non admittitur.*

Reſp. 1. Nos verò fatemur, neque Baptiſmi, neque Cœnæ ſimplicem priuationem, ſed contemptum demum eſſe lethalem. Verùm id quod ſubiicitur in hoc argumento de eo qui velit quidem ad Cœnam accedere, ſed prohibeatur, contingere non poteſt, vbi legitimus eſt excommunicationis vſus. Quiſquis enim cupit ſe Eccleſiæ reſtitui, non modò non prohibetur, imò etiam cum ſummo Eccleſiæ & Angelorum gaudio reſtituitur: quum nihil poſſit optatius accidere Eccleſiæ, quàm areſcentis palmitis noua viuificatio. Tantùm requirit Eccleſia vt illè verum & ſyncerum hoc ſuum eſſe deſiderium ritè teſtetur, ne fortè ſeipſum & alios fallens, iudicium iudicio in ſuum caput cumulet, noua ſacrorum pollutione. Abſtéti verò, quum diſertè moneantur ipſos nihilominus in Eccleſia cenſeri, non eſt quod à ſalute ſe arceri arbitrentur: & tamen eorum quoque deſiderij ſumma ratio habetur, ne ſeueritas, quæ pro ſalubri medicina

Reſp. 2. adhibetur, lethale ipſis venenum euadat. Denique ſciat D. Eraſtus, excommunicatos non reſipiſcentes non ideò in damnatione eſſe, quòd à Cœnæ participatione arceantur: ſed cõtrà idcirco illos à menſa Domini excludi, quòd in damnatione ſint, propter ſcelera ſua, donec reſipiſcant.

Obiectio 17. D. Eraſti. *At quàm multi ſunt* (inquit rurſum ille) *qui ad finem demum vitæ baptizati ſunt apud veteres? An illi verò priuſquàm baptizarentur, erant Satanæ traditi? Quòd ſi non erant traditi, quia licet non eſſent à Baptiſmo prohibiti, alias ob cauſas abſtinebant, meliores certè ſunt iudicandi, qui ſua ſponte abſtinent à Cœna, quàm qui ab illa abſtinere coguntur.*

Reſp. 1. Ego verò quorſum hoc argumentum torqueatur non video: & eos qui tandiu baptiſmum diſtulerunt, ſiquidem nihilominus Chriſtiani videri volebant, peſſimè feciſſe exiſtimo, & veterum Epiſcoporum ea in re craſſam negligentiam non poſſum non vehementer improbare, qui erudire ignaros,

aros, superstitiosos redarguere, contemptores seuerè iudica- debuerunt. Quin grauiter etiam peccent non ambigimus, ui expressum Domini præceptum, de hoc accipiendo pane, hoc bibendo poculo, negligunt, & seipsos quodammodo ex- ommunicant: in quos etiam fuisse veteres canonas seueriſſi- nos constat. Tradi verò Satanæ aliud est, quàm vel Baptis- num differre, vel à Cœna Domini vltro abstinere.

Excipit autem ille præterea, *contentiosos, schismatis auctores, in ipsa Cœnæ celebratione factos ebrios, inflatos illos gnosticos, idolothytia escentes, atque alios impurè viuentes ad Cœnam Domini ab Apostolo admissi: & illos tantùm hortatum esse, vt studerent dignè ad Dominicam Cœnam accedere, admonitos, vt sese probarent, nulla Ecclesiastici iudicij mentione facta.* Neque verò nos statim ad extrema remedia rosiliendum, sed potiùs omnia priùs experienda, docemus. llos autem qui in Idolæo deinceps vescerentur, dico disertè censuisse Apostolum, à mensa Domini arcendos, quum diceret, Non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ dæmoniorum. Quid item statuendum sit in Ecclesia de rapacibus, ebriosis, scortatoribus, & huiusmodi publicè contaminatæ vitæ hominibus, qui fratrum alioqui nomen affectant, neque resipiscunt admoniti, docuit Apostolus, non hoc quidem loco (quum non omnia simul dici possint aut debeant) sed eâdem epistola, & eo ipso capite in quo egit de tradendo Satanæ incestuoso, iubens expurgari vetus fermentum, & vetans vel cibum cum ipsis, (præeunte videlicet legitimo Ecclesiæ iudicio damnatis) sumere. Id enim priuatorum arbitrio relinquere, vt alibi diximus, & periculosum nimis, & toti Ecclesiæ valde dãnosum fuisset. Iudas autem eosdem expressis verbis iubet terrore seruari. Incestuosos denique iubens Paulus tradi Satanę, cur aliis non magis ad regnum Dei pertinentibus parceret?

Obiect. 18. D. Erasti.

Resp. 1.

Resp. 2.

Resp. 3.

1. Cor. 5. 9. & deinceps.

Iudæ. 23.

Resp. 4.

Videtur autem (inquit ille) *mos iste arcendi à sacramentis, tunc irrepsisse, quum sacramentis nimium tribuere, & salutem adscribere homines cœperunt: aut certè ex eo quòd ita negarentur sacramenta, cœperunt homines cogitare ea conferre salutem. Hunc igitur fructum vnà cum cæteris, aut peperit nobis, aut aluit, ac fouit ista Sacramentorum interdictio.* Hæc quidem ille, sed vbi vel minima istius dicti probatio? Abusos fuisse malos disciplina Ecclesiastica, quid mirum est, quum idem etiam ipsi doctrinæ vsuenerit, cuius nullam penè partem in portentosas superstitiones non transformarunt? Sic stertentibus agricolis, malus ille seuit zizania,

Obiect. 19. D. Erasti.

Resp. 1.

quę

quę ſegetem ad tempus ſuffocarunt. Quum doctrinam tamen conſtet tollendam non eſſe, ſed repurgandam: cur non idem de tota diſciplina faciendum cenſeamus. Idem enim vtriuſque auctor eſt, idem vindex, & vt neceſſaria eſt ad ſalutem doctrina, ita ad doctrinæ conſeruationem, ſuo modo neceſſariam eſſe diſciplinam, ex ipſa ſaltem experientia mirum eſt inueniri quenquam poſſe qui non animaduertat. Vaniſſimum autem iſtud eſſe liquet ex eo quòd (vt teſtimonia ſacrarum literarum omittam) nunquam proferri poterit vllum ſeculum, vel vlla Eccleſia vbi receptum non fuerit ius excommunicationis, vt totam ad noſtrum vſque tempus Eccleſiaſticam hiſtoriam euoluas.

Reſp. 1.

Obiect. 2. D. Eraſti. *Denique* (inquit ille) *Tollere è medio, & Satanæ tradere, idem ſunt apud Apoſtolum. At Eiicere ex Eccleſia, & Tollere è medio, non idem ſunt. Ergo etiam idem non ſunt Satanæ tradere, & ex Eccleſia eiicere. Alludit ergo Apoſtolus ad Deut 13. in quo iubet Moſes tolli è medio, id eſt interfici pſeudoprophetam qui defectionem à Domino doceat. Sed quoniam tunc Eccleſiæ fidelibus magiſtratibus deſtitutæ, illo modo non licebat, ſceleribus pollutos è medio tollere: idcircò precibus à Domino tales vindictas impetrabant. Erat autem Apoſtolis tradita hæc poteſtas à Deo, vtpotè qui ſicut ſanandi, ita etiam percutiendi miraculis claruerint, non autem vlli Seniorum collegio.* Reſpondeo ipſum D. Eraſtum hoc loco ſuppeditare nobis quod reſpondeamus. Nam Satanæ tradere non idem eſſe quod interficere, probauimus, ex iis ipſis ſcriptoribus qui ad corporis cruciatum à Satana inflictum id referunt, & quorum auctoritate malè aduerſus nos vſus eſt. Ergo non idem fuerunt tollere è medio, & tradere Satanæ.

Reſp. 2.

Sed ad rem propiùs accedamus. Non ſcripſit ſimpliciter Apoſtolus, vt tolleretur è medio, (quod ſignificat mortis ſupplicium, & in genere aliquid ita excindi, vt amplius non ſit, ſicut idem Apoſtolus loquitur Coloſ. 2. 14. & 2. Theſ. 2. 7.) ſed addidit pronomen ὑμῶν, veſtri, quod non debuit D. Eraſtus reticere. Sed & in eodem extremo capite, planiùs etiam loquitur Apoſtolus quum inquit, tollite illum ſceleratũ ἐξ ὑμῶν αὐτῶν, ex vobis ipſis, id eſt, vt barbarè dicitur, de inter vos. Nemo autem neſcit aliud eſſe tolli è medio, (quod quoniam generaliter dicitur, ideò in genere quoq; ſignificat ex hominũ medio tolli, id eſt interfici) quã tolli è medio Eccleſiæ Corinthiacæ, quod ſit eiectione è cœtu, ſiue ſpirituali, vt ita loquar, exilio: quãquã etiam

etiam apud idoneos Græcæ linguę scriptores ἐκ μέσου simpliciter positum, mutationē loci interdum, nec ampliùs quicquā significet. Quod autem dicit D. Erastus, Apostolum alludere ad Deut. 13. verè dici videtur. Imo non ad illum solum locū alludit, quum innumerabilibus penè locis occurrat illud, *Exscindetis è medio populi sui, &, Tolletis è medio vestri*, & aliæ multæ eiusmodi formulæ, in quibus tamen Moses non vno verbo vtitur. Verùm si vbicunque ista occurrunt, capitalis supplicij pœnam à magistratu ciuili inflictam intelligamus, causa certè iam nulla fuerit, cur accusetur Draco, quasi sanguine leges suas scripserit, quum futurum sit, vt Moses multò magis sanguinarius inueniatur. Itaque monent sani interpretes, ista interdum esse referenda ad ipsius Dei iudicium, qui sese istiusmodi scelera, internecione & excidio ipsarum familiarum, vlturum esse interminetur, sicut Erum & Onamum occidit: quò spectat etiam illud Dauidis, Viri sanguinum & deceptores non dimidiabunt dies suos: interdum verò ad Magistratus ciuiles qui gladium Dei non temerè gestant. Itaque in illo quidem Deuteronom. loco, Deus formulam illam ver. 5. *auferes malum è medio tui*, explicat vers. 9. verbis istis, *Occidendo occides eum*. Contrà verò Exod. 12 quum scriptum esset vers. 15. *excidetur anima ipsa ex Israele*, exponitur vers. 19 *exterminabitur anima illa ex cœtu Israelis*, id est non censebitur in Israelitarum populo. Nec aliter certè accipi potest illa legis Circumcicionis sanctio, Gen. 17. 14. qua dicitur exscindi ex populis suis qui non fuerit circuncisus, vt qui fœderis pactum violarit: quæ perperam de capitali pœna à D. Erasto exponuntur. Ista igitur excisio de qua nunc agemus, illud ipsum fuit apud populum Dei, quod apud Græcos, ex solo communi sensu homicidia & eiusmodi scelera detestantes, ἐνεγῆ, μιαρὸν, κατάρατον, ἀνόσιον εἶναι, cuiusmodi homines Erinnybus dicebant agitatos, certis ritibus expiandos, vt tum ex poetis, tum ex historicis Græcis liquet. Nec aliud Latini significare voluerunt, quum dicerent alicui interdictum aris & focis qualis fuit etiam apud eos deportationis pœna. Erat igitur hæc pœna partim ciuilis, quum ciuitatis Israeliticæ ius adimeret, partim spiritualis, vtpotè quæ superiori immunditiæ, aliquid etiam labis adiiceret.

Resp. 3.

Psal. 55. 24.

Præterea quod semel est extra ordinem factum à Petro in Anania & Saphira, & à Paulo in Barlesum miraculo & extraordinario Dei impulsu, non fuit profectò cum Apostolico ordinario

Resp. 4.

Resp.5. dinario ministerio confundendum. Istam denique tollendi quempiam è medio Ecclesię potestatem quo iure Senioribus, id est, singularum Ecclesiarum gubernatoribus ereptam, solis Apostolis datam dixerimus? Quod enim dicit Paulus iampridem à Corinthiis factum oportuisse, sublatum istum videlicet è medio Corinthiacæ Ecclesiæ, siue cum D. Erasto de interfectione, siue nobiscum de excommunicatione quispiam interpretetur, nisi fuisset ordinariæ Corinthiaci presbyterij potestatis, cur tam grauiter cum iis expostulasset Paulus, &
Gal.5.9.&12. hoc ab ipsis in nomine Domini cõgregatis, quos alibi τὸν φύραμα appellat, fieri iuberet? Sed & illud, *vtinam exscindantur* in epistola ad Galatas, quorsum optasset fieri à Galatis Apostolus, si hęc excisio, quomodocunq; illam explicemus, non erat in illorum potestate? Nam de diuinitus petenda abscissione istud non esse accipiendum, sed de exclusione ab Ecclesia hoc cauterio repurganda, satis ostendit quod antea de fermento dixerat, cuius sublationem Corinthiis idem Apostolus in eodem sanando morbo præcipit. Nec mihi quisquam vnquam persuaserit iussisse Apostolum, vt Ecclesiæ Christianæ à Deo peterent vt hunc vel illum è medio tolleret, quantumuis vel falsa doctrina, vel malo exemplo Ecclesiæ gregi noxiũ: quum eorum etiam qui excommunicabantur salutis rationem vel maximam haberi velit, vt Christiana charitas iubet: & de pastorum hac in re officio differens, non vtatur durioribus verbis quàm ἀποτάσσεσθαι, & παραιτεῖσθαι: nec Iudæos odio pertinacissimo veritati resistentes aut interfecerit, aut petat interfici, sed è cõtrario optarit pro illis, si fieri potuisset, ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, Mosis ea in re pro Apostatis & detestabilibus idololatris exemplũ æmulantis. Neque istis repugnant peculiares extra ordinem aduersus certas personas à Prophetis, vt & ab ipso
2.Tim.4.13. Paulo aduersus fabrum illum conceptæ preces, quale etiam quiddam Chrysostomo & Epiphanio inter se dissidentibus
Luc.9.54.& 2.34. contigit. Non sunt enim ista peculiari aliquo Dei afflatu gesta, temerè ad exemplum trahenda, vt suos discipulos Christus ipse tum verbis admonuit, tum exemplo suo in ipso mortis agone, vt & Stephanus in media lapidatione, docuit: sicut
Act.7.6. etiam neque Magistratuum, quos ad terrorem malorum Deus gladio quoque armauit, auctoritati & functioni quicquam detrahunt, neque à censuris Ecclesiasticis exercendis pastores deterrent.

Ita

Ita igitur ad singula D.Erasti argumenta responsum esto. In recepta verò huius loci interpretatione certè non reperio quid tandem coactum inueniatur. Vbi enim reperietur vel apex vnus in tota scriptura, ex quo confirmetur Tradere Satanæ, idem declarare, atq; Per Satanam interficere? Satanę autem regnum est mundus. Meritò igitur dicitur Satanæ traditus, qui ab Ecclesia iubetur exulare. At cur sic loquitur Apostolus? nempe vt quàm horribile sit ex cœtu Ecclesiæ eiici, meliùs intelligeretur. Confirmatio veræ interpretationis loci, ex 1.Cor. 5. 5. Ratio 1.

De spiritualibus autem loquentem Apostolum, & idcirco Apostolatu fungentem, cur, obsecro, dixerimus de corporalibus pœnis leges, siue extraordinarias, siue ordinarias ponere? Mosem leges etiam politicas & forenses ferentem, de his statuere mirum non est. At Christum vel Apostolos non reperio tale quicquam facere vnquam cogitasse, vbi præsertim Ecclesiæ vel earum pastores compellantur. Ratio 2.

Quòd siquid tale per Ecclesias factitatum esset, quàm magnus patefactus fuisset aditus aduersariis ad calumniandam Euangelicam doctrinam, quasi omnis ἀπιστίας causam, quòd hodie pseudoecclesiæ Romanæ nimis verè obiicitur? Immò an non sic fuissent facilè conuicti occultorum, quæ ipsis obiiciebantur, homicidiorum? vel quòd carne humana vescerentur? arrepta procul dubiò occasione, ex spirituali Dominicæ carnis esu & eiusdem sanguinis potu. Ratio 3.

Quòd si hoc facerent Christiani magistratus quod hic optat, nempe vt omnes ebriosos, scortatores, & similes gladio tollerent, quàm multis carnificum millibus hodie opus esset? quantopere fœteret Euangelium? & quid inde tandem boni eueniret? illud certè ad summũ, vt multi peccare odissent pœnę formidine. At virtutis amorem gignit spiritualis pœna, cõscientiã stupidam sic afficiens sui peccati sensu; vt remedium simul proponat, quòd & vulnus sanet, & authorem vulneris, Carnem videlicet, & Satanam, perimat. Ratio 4.

His adde, quòd nihil vsitatius est apud Apostolum & apud alios sacros scriptores vti CARNIS nomine, tũ pro fœda illa corruptione, tum pro homine quatenus non est regeneratus: cui opponitur spiritus, id est, interdum quidem illa ipsa vis spiritus, qua sanctificamur: interdum verò idem homo, sed πνευματικὸς, i. quatenus Spiritu Dei agitur, vt passim sacræ literæ loquuntur. Itaque quod Apostolus hic dixit οὐκ ἔστιν ὁ ἐσθίων τὸν Ratio 5.

Rom.6.&7. non possis rectiùs interpretari, quàm his eiusdem verbis; ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας, τῷ μηκέτι δουλεύειν ἡμᾶς τῇ ἁμαρτίᾳ: quo sensu idem dicit mortuum id esse, à quo detinebamur.

Ratio 6. Istud autem Dei donum sequitur, necessariò istam Carnis, siue naturæ non regeneratę cędem & abolitionem spirituali virtute factam: vt qui sic ex Carne factus est Spiritus, seruetur. Contrà verò qui capitis supplicio afficitur, & quidem sub Satana carnifice, quomodo aut quando resipiscere per hanc pœnam dicetur? num post mortem in futuro seculo?

Ratio 7. Denique si quispiam tantæ pœnæ denuntiatione perterritus statim resipuerit, quo iure illum Ecclesia Satanæ traderet? id est, necaret, vt seruaretur eius spiritus, qui iam & corpore, & animo saluus esset? Supereſt ergo vt soli non resipiscentes traderentur Satanæ interficiendi. At mortuorum non resipiscentium spiritus, vbi legitur saluos futuros in die Domini, quum resipiscentia, & peccatorũ remissio sint duę res cõiunctissimę?

Ratio 8. Præterea si per Spiritum intelligatur anima, & corpus per Carnem, quomodo dicetur ὀλεθρεύεσθαι corpus, id est perdi, animus verò saluus fieri? an enim seruari potest alicuius anima, cuius corpus damnetur? Quòd si ὀλεθρον referas duntaxat ad ipsam corporis putrefactionem: cur ergo solius spiritus salutis meminerit, quum & anima & corpore homo ille resipiscens seruetur? Sed de hoc loco plus satis.

Arg.9.pro excommunicatione. *Cohæret cum illo Apostoli loco, alter, vbi eodem prorsus sensu dicit, Philetum & Hymenæum blasphemos, id est doctrinam resurrectionis oppugnantes, à se traditos fuisse Satanæ, vt discerent non blasphemare.* Hæc autem verba, quomodo tandem interfectioni corporis applicabuntur? Nec enim videmus quid magis ridiculũ dici possit, quàm occisum fuisse quempiã, vt sanctiùs de Deo sentire & loqui doceretur. Longè sanè rectiùs Phlegias ille apud Virgilium, ex inferis quidem concionans, sed viuis, Discite iustitiam moniti, & non temnere diuos. Non dicit autem Apostolus, (sicut suprà ex Chrysostomo in hunc locũ citauimus) vt doceat nõ blasphemare, (nec enim pietatis, aut vllius boni magister est Satan) sed vt docerentur ipsi non blasphemare, à quo à Spiritu Dei videlicet, qui quos diligit, castigat. Iubet enim charitas de quibusuis bene sentire, sperare, sollicita etiã in primis de iis qui vicini sunt exitio: & probabile est, suis saltem plagis emendatũ iri, qui non sunt penitùs desperati.

Age verò illa quoque expendamus, quæ in hunc locũ pro-

priè

priè & peculiariter excipit D.Eraſtus. *Videtur*, inquit, *interfecti, quoniam παρεληλυθότι declarat præteritum & factum quippiam. Quod ſi eos Apoſtolus ex cœtu fidelium ſolummodo eieciſſet, non propterea deſiſſent maledicere & blaſphemare, immò fortaſſe multò audaciùs & licentiùs id feciſſent.* Primùm quod ad Grammaticam rationem attinet, extra controuerſiam poſitum eſt, illa tempora in iſto præſertim ſubiunctiuo modo, ſæpiſſimè ſolere permutari. Sed huc nobis deueniendum non eſt. Agit de præterito Apoſtolus, quoniam totum illud præterierat, vt ſi rem præteritam narrans dicerem, Chriſtus precatus eſt pro Petro, vt non deficeret fides eius, tum mihi dicendum eſſet ἵνα μὴ ἐκλίπῃ: Chriſtus autem de precibus ſuis pro re futura loquens, rectè dicit precatus ſum vt non deficiat ἵνα μὴ ἐκλείπῃ. Iam autem exempli gratia, ponamus fidem Petri defeciſſe (hoc enim nihil intereſt in eo de quo quærimus) An exitus rei contrarius Chriſti deſiderio, & precibus, quicquam in ipſa dicendi formula variauerit? nihil prorſus. Itaque ex illo παρεληλυθότι colligere nulla ratione poſſit eueniſſe, vel non eueniſſe, quod propoſitũ erat Apoſtolo, quum illos Satanæ traderet, neque ſanè quicquam hoc ad rem facit. Immò liceat quoq; hoc nobis dicere, neminem ſic loqui ſolere, aut etiam poſſe, tradidi eos Satanæ vt edocti ſint non blaſphemare: quoniam conſilium duntaxat, & ſcopus deliberantis ſignificatur particula ἵνα, non autem exitus cõſilij, quod exprimeretur particula ὥστε, cum infinito modo, non illa τελικῇ coniunctione, quæ ἰσοδυναμεῖ τῷ ἵνα, ſed ea quam Græci συμπερατικὴν ἀποτέλεσιν vocant, & quæ Latinis ſignificat, Ita vt, vel Adeò vt. Omnino igitur hoc loco vertendũ eſt ἵνα παρεληλυθότι, *vt diſcant*, ſi modo pendebat adhuc exitus; vel, *vt diſcerent*, ſi quidem id vel iam euenerat, vel nõ euenerat. Sed illud planè mirari ſatis non poſſumus, effectum huius rei à D. Eraſto ſuſpendi ab eo quod ſi eueniſſet, ſi modò ipſius explicationem ſequamur, exitus illic conſequi non poterat, nempe vt prius interficerentur, & ita diſcerent non blaſphemare. Nam ſi diſcere non blaſphemare, idem eſſet, atque non poſſe blaſphemare, dixiſſet potiùs Apoſtolus, *vt non amplius blaſphemarẽt*. Quod autem opinatur iſtos, ſi eiecti fuiſſent è cœtu, eò fuiſſe audaciùs blaſphematuros, cum Pauli ſpe & conſilio non congruit. Quoties autem iſta ſeueritate vtimur, iubet nos charitas benè potiùs quàm malè ſperare, & ad eum finem, nempe ad ædificationem proximi, omnia dirigere. Quòd ſi ſpes illa

Obiect.1. D.Eraſti.

Reſp.1.

Reſp.2.

Reſp.3.

Reſp.4.

nos fallat, modò culpa in nobis nulla sit, imputabitur hoc illi qui salubrem medicinam necessariò propinatam, ferocitate aut etiam impietate sua, exitialem sibi reddiderit.

Obiect. 2. D. Erasti. Affert etiam istud D. Erastus. *Dispar fuit ratio istorum, qui circa fidem naufragium fecerant, & illius Corinthij. Ideo illum noluit Apostolus simpliciter tradere Satanæ, sed tantùm ad corporalis vitæ interitum, vt saluaretur anima in die Domini Iesu. Hos verò vt discerent non blasphemare, Satanæ adiudicauit.* Nos autẽ de illo Corinthio satis supérque multa diximus. Sed quòd ad istos attinet, etiamsi diuersa fuit causa, quoniam ille quidem incestuosus erat, isti blasphemi, an propterea consequetur diuersam esse istorum pœnam ab illius pœna? *Non*, inquies, *in re ipsa, sed in Pauli consilio.* Hanc verò consilij diuersitatem in eo ab Erasto statui existimamus, quòd ille quidem sic traditus fuit Satanæ, vt tamẽ etiam si necaretur à Satana, benè sperari vellet Apostolus de animæ ipsius salute: isti verò penitùs sint Satanæ adiudicati. Istud autem si verum est, quid aliud consequetur, quàm maiorem excommunicationem, siue ἀναθεματισμὸν D. Erasto probari, qui tamen exclusionem à Cœna Domini non probet? Nam hic fuerit verus & irreuocabilis anathematismus, aut siquid etiã est eo grauius. Cæterùm, grauius esse vult D. Erastus, Tradi Satanæ, vt quispiam discat non blasphemare, quàm si tradatur ad interitum carnis, vt saluus sit eius spiritus. Sed qua tandẽ ratione? Nullam enim audio. At mihi vnũ & idem vtrobiq; videtur significari. Est enim etiam blasphemia, & hæresis, fructus carnis, qui in eo aboletur, qui ex blasphemo pius euadit: & qui didicit non blasphemare, is sanè in salutis viam ex qua digressus erat, regressus est.

Resp. 1.

Resp. 2.

Resp. 3.

Arg. 10. pro excommunicatione. 1. Cor. 5. 6. Gal. 5. 9. *Eodem illo capite Apostolus ab hypothesi ad thesin ascendens, Corinthios, grauiter increpatos quòd anteà de repurgandis suis cœtibus non satis fuissent solliciti, admonet vt dent operam deinceps ne quid tale inter ipsos contingat. Citat autem hac de re Legis Mosaicæ præceptum, allegoricè siue anagogicè explicatum, vt & in epist. ad Galatas, de tollendo omni fermento, quòd typus sit omnium eorum qui totam massam, id est, vniuersum Ecclesiæ cœtum, quodammodo fermentare possent, hoc est, iisdem vitijs & sceleribus obnoxium reddere: déque comedendis panibus azymis, qui fuerint eius puritatis typi, quæ in Ecclesia Christiana vigere perpetuò debet: vtpote quæ perpetuum quoddam Paschæ festum agitet, veri nimirum illius agni Iesu Christi immolationi sanctimonia vitæ respondens.*

Hanc

Hanc autem esse huius loci planam & perspicuam, & cum præcedentibus ac subsequentibus manifestè congruentẽ explicationem dico, quæ (vt paucis omnia complectamur) impurorum offendicula cum fermento : sanctorum puritatem cum azymis. Ecclesiã ipsam cum massa: eiusdẽ cœtus publicos cum Paschæ festo: excõmunicationem deniq; cum fermenti ablatione (vt mihi quidem videtur) manifestissimè comparat: vt qui hoc inficietur, lucem neget meridie lucere: quam tamẽ sententiam D. Erastus sequentibus argumentis oppugnat.

Parùm enim vtrissimile est, inquit, *Deum aliquid apertis verbis mandare, & idem figuratè eodem tempore prohibere. Mandat apertè vt omnis masculus celebret Pascha, solis immundis exceptis. Non igitur voluis figuratè aliquibus alius prohibere, vt ne celebrarent.* Concedimus totum argumentum. Quos autem alios, præter immundos iudicatos arcemus? Obiect. 1. D. Erasti. Resp. 1.

At non opus erat, inquit, *figurare tunc malos, quum satis multi essent. Figurantur enim præterita vel futura.* Immò si non fuerunt figurata etiam præsentia, quàm multa ex Dei verbo expungentur? Certè Circuncisio præputij & natiuam interiorem labem præsentem, & interiorem cordis sanctificationem, itidẽ in præsenti, ob oculos ponebat. Hoc idem vtrumq; indicabant purificationes, victimarum mactationes, & earundem cremationes. Sic enim illa pendebant ab iis quæ impleturus erat Christus, vt præsentem implendorum efficaciam, nempe peccatorum remissionẽ & regenerationis gratiam, contemplandam exhiberent: altera verò ex parte nihil nisi præsens, natiuas videlicet sordes, & præsentem miserrimam humani generis conditionem figurabant, atque adeò veluti chirographa quædam commeritæ mortis erant, quod etiam tum populus, tum sacerdos palàm testabantur. Et quum Dominus præcipit Sabbati obseruationem, annon præsentis etiam sanctificationis symbolum esse ostendit, quum inquit, *Vt scintis quòd ego sum Dominus qui vos sanctifico?* Item vetans Dominus duci à sacerdote viduam, aut repudiatam, aut prophanatam, similiter hanc rationẽ affert, quòd sit Dominus qui ipsum sanctificat. Baptismus certè noster, & præsentes ortus nostri sordes, & præsentem quoq; earundem ablutionem nobis ob oculos fistit: Deinde mox agnoscit Erastus Paulum totius vit Christianæ sordes cum fermento, puritatem cum azymis conferre. Obiect. 2. D. Erasti. Resp. 1. Resp. 2.

An verò dicet nobis demum, quibus abolita sunt, esse ista cæ- Resp. 3.

pisse rerum istarum figuras, ac non multò magis iis fuisse quibus ista facienda præcipiebantur?

Obiect. 3. D. Erasti. Resp. 1. *Sed*, inquit, *non iubet Moses eum qui fermentum edisset, ab esu agni abstinere, sed occidi. Ergo sic quoque faciendum esset, si liberet hoc transferre ad Cœnam Domini.* Quasi verò vel Mosaicæ vllæ Ceremoniæ, vel pœnæ quæuis iudiciales Israelitiæ sint hodie in Ecclesiam introducendæ. Faciant sanè magistratus suum officium. Ecclesiæ verò sit satis audire Apostolum non dicentẽ, Occidite eum qui fermentum edit, sed Tollite è medio vestri, id est, vt ipsemet explicat, Expurgate fermentum, vt pura maneat massa. Sed & illud nego, capitali pœna affectos, qui fermentum edissent. Hanc enim formulam vt iam antea diximus, qua vsus erat antea Moses, nempe, Excindetur anima illa ex Israel, mox explicat de eiectione ex cœtu Israelis, quod nihil aliud est quàm vt impurum & prophanum à festi celebratione arceri, nempe ad secundum mensem vsque, vt de immundis cauetur. Sic alibi, eadem illa formula, *Exscindi ex Israële*, nihil aliud significatur, quàm desinere inter Israelitas & circunciſos censeri, eo videlicet, qui cadauere attigisset, manente immundo, donec aqua expretionis fuisset aspersus, vt ibi expresè scribitur. Formulam autem illam eo loco, vbi de Pascha præcipitur, alicuius præterea diuini iudicij denuntiationem significasse, videtur manifestè liquere ex eo quod cõtigit sub Ezechia. Quum enim plurimi ex Manasse, Ephraim, Issachar, & Zabulon, qui non fuerant purificati, tamen contrà prescriptam legem edissent Pascha, non legitur eos interfeciſse Ezechias, licet verè pius & religiosus princeps, & eo ipso tempore quo cultum Dei ex professo instaurabat, minimè contra legem facturus: sed, adiunctis sacrificiis pro peccato, precatus esse dicitur, vt Deus illis propitiaretur. *Exaudiens autem Dominus Ezechiam*, inquit scriptor ille, *sanauit populum*, cui videlicet aliquod morbi genus immiserat. Et hoc ipsum est, quod teste Paulo Dominus fecerat quoque Corinthi, *Propterea*, inquit, *inter vos multi sunt languidi & ægroti, & obdormierunt multi.* Istud igitur, nihil ad capitales pœnas à Magistratibus inflictas pertinet, neq; excommunicationem tollit, sed eius neglectionem docet acribus pœnis à Deo vindicari.

Num. 9. 15. & 19.

Num. 19. 13.

2. Chron. 29. 20.

Obiect. 4. D. Erasti. Excipit autem rursus, D. Erastus, *Iudæos toto anno fermentum edisse, exceptis septem illis diebus. Ergo (inquit) si ad Cœnam Domini placet hoc accommodare, licebit semper impunè viuere, excepto tempore*

quo

quo Cœna celebratur. Eſt autem in hoc argumento fallacia compoſitionis quam vocant. Nec enim Paulus fermentum abſolutè, ſed quatenus prohibitũ fuit, interpretatur allegoricè noſtram impuritatem: nec quamuis fermentationem accipit pro impuræ vitæ contagione, ſed eam quæ *ſit fermenti veteris*, corrupti videlicet, & totam maſſam corrumpentis. Quod autem ſeptiduanum feſtum erat Iudæis, Apoſtolus vult Chriſtianis eſſe perpetuum, Chriſti videlicet epulum ſpirituale mundanæ vitæ oppoſitum, in quo, vt alibi loquitur Chriſtus, viuet in nobis, & nos in Chriſto. Reſp. 1.

At non comparat Apoſtolus (inquit D. Eraſtus) *Iudæorum Paſcha cum Cœna Domini, ſed cum tota noſtra vita.* Ita eſto, quamuis Paulum res ipſa clamet aliquam hic habuiſſe ſpecialem alicuius Eccleſiæ συνεξιν rationem, quò reſpicit etiam Maſſæ appellatio: ideóq; Paſchæ feſtum, vt figuram cum corpore comparare. Obiect. 5. D. Eraſti. Reſp. 1.

Sed minimè tamen nego Apoſtolum ad cæteras quoque vitæ Chriſtianæ partes hanc doctrinam extendere, ſicuti mox de impuris, à priuato etiam conuictu prohibendis diſſerit: Totum autem quum conceſſerit D. Eraſtus, quo iure partem omnium Chriſtianæ vitæ præſtantiſſimam, nempe ſacræ Cœnæ epulum exceperit? Reſp. 2.

Atqui ſenſus anagogicus, inquit D. Eraſtus, *non eſt argumentatiuus, vt rectè dicunt Scholaſtici.* Rectè profectò, ſi de allegoricis humanis expoſitionibus hoc accipies: quibus fateor vniuerſam ſacram ſcripturam fuiſſe, auctore in primis Origine, à vero ſenſu aliò prorſus miſerè, tranſlatam. Allegoricas autem myſteriorum & vmbrarum legalium & hiſtoriarum quoq; ſacrarum, nobis à S. Spiritu per os Apoſtolorum explicationes traditas, abſit vt alio loco habeamus quàm legem ipſam in monte Sinai proditam, & ſacra, tum Prophetica, tum Apoſtolica ſcripta Chriſtianos omnes habere oportet. Obiectio 6. D. Eraſti. Reſponſ.

Sed nunquam (inquit ille) *Paſcha pro Cœna Domini ponitur, Chriſtum enim Paſcha noſtrum dicit Apoſtolus immolatum eſſe pro nobis, non Cœnam ipſam.* Atqui ipſemet antea ſcripſit in Paſchatis locum ſucceſſiſſe Cœnam Dominicam: & ex eo quòd omnes ad Paſcha non tantùm vocantur, ſed etiam adiguntur, concluſit neminem à Cœna eſſe prohibendum. Nihil autem eſt vſitatius iſta permutatione nominum typi, & rei per typum ſignificatæ: & figuræ & ipſius veritatis: ſicut baptizati dicuntur patres in nube, & circunciſi dicimur in Chriſto circunciſione Obiect. 7. Reſp. 1. 1. Cor. 10. 1. Coloſſ. 2. 11.

Resp.2. ἀχειροποιήτῳ: Deinde vt Pascha, & pro agno, & pro festo ipso passim ponitur, cur non simili ratione & pro Christo qui est illius agni veritas, & pro paschate, Christiani sacramentali actione, id est Cœna Domini, in qua solennem commemorationem facimus transitus eius, & veræ nostræ liberationis, idem
1.Cor.5.8. nomen vsurpemus? Certè huc nos vocant Apostoli verba iubentis nos ἑορτάζειν ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας, & hæc fuit longè vetustissima Christianæ Ecclesiæ consuetudo, vt dies ille quo resurrectionem Domini celebramus, Pascha vocaretur, & solen-
Resp.3. nis tum quædam εὐχαριστικὴ σύνοξις celebraretur. Sed hoc pænè πάρεργον est, quum vnico Paschatis vocabulo, nostrum, vel Pauli potiùs ipsius, argumentum minimè nitatur.

Obiect.8. D.Erasti. *Duæ præcipuæ causæ fuerunt* (inquit ille præterea) *quarum recordatio Iudæis fuit commendata in celebratione festi azymorum, nempe subita & prodigiosa liberatio ex durissima illa Aegyptiorum seruitute, & primogenitorum conseruatio, quibus causis & significationibus esus agni Paschalis absque fermento, à Mose, adeóq; ab absomet Deo*
Resp.1. *traditis contenti esse debemus.* Fuerint sanè ista Iudæis præteritorum beneficiorum ὑπομνήματα: sed illa quoque nobis τύπους fuisse rerum illarum negari non potest, quin Apostolicis scriptis omnis detrahatur auctoritas. Illa ipsa igitur liberatio ex Ægypto, aliud longè excellentius adumbrauit: & istud quod per fermenti abiectionem, & azymorum esum, & per ipsum agnum, ac eius mactationem iam tum figurabatur, ad Christum ipsum respiciebat: & vsque ad seculorum consummationem
Resp.2. pertingit. An autem nos in illis externis, quę à Mose referũtur toti acquiescere possumus, quin Paulum quasi ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα prouectum sequi recusemus? Neque verò istud negat D.Erastus mox subiiciens, *Seruiebant hæc etiam agnitioni futuri Christi, eiusdémq; officij.* Rectè profectò, & quid sunt præ istis illa duo, quæ, vt præcipua, priùs commemorauit? Sed ista quæ mox addit, cuiusmodi tandem sunt? *Si præter hæc,* inquit, *quæ præterita fuerant, futuri quoq; aliquid figurauisse cõtendatur, falsam doctrinam aut turpem vitam significare poterit fermentum. At non ita certum, exploratúmq; hoc nobis est, vt, sine alio præcepto à figura ad figuratum transferre pœnam nobis liceat.* Non est hic verò nobis, quic-
Resp.3. quam dissimulandum. Talia sunt ista, vt in ipsum Apostolum videri possint contorta. Ipso enim D.Erasto confitente, manifestè dicit Paulus fermentum illud inhibitum, fuisse impurorum hominum typum, à quibus sit expurganda massa, id est

Ecclesiæ

Ecclesia. Quid conditione vlla hîc opus est? quid contendere hic opus est? An verò pœnam vllam transferamus à figura ad figuratum vltra Pauli verba, quo nullus melior quærendus est præcepti Mosaici interpres, age ex iis quæ respondimus, quiuis diiudicet.

At enim (inquit ille) *mandatur apertè omnibus, & singulis,* (ne improbis quidem exceptis) *vt Pascha, vnà cum alijs celebrẽt festis solennibus, & illud celebrare iubentur absque fermento. Docetur etiam quid hac Ceremonia indicetur. Frustra igitur aliam significationẽ quærimus.* Immò quum iubentur omnes Pascha celebrare, præcipitur simul digna præparatio: & quisquis pollutus iudicatus esset, vel ad priuatam mensam, nedum ad edendum Pascha, nisi priùs expiatus, negatur admittẽdus fuisse: quod fuisse hac ipsa tollendi omnis fermenti ceremonia iam tum significatum ac præceptum, ex Pauli verbis affirmo. Nam certè & iam tum Iudæos, & Christianos deinceps, pudisset, (quum prophanæ gentes, sceleratos omnes à suis sacris abigendos esse censerent, vnde illud, Procul ô procul este prophani, & illud, ἑκὰς, ἑκὰς, ὅστις ἀλιτρὸς) sancta sua canibus & porcis prostituere.

Obiect. 9. D. Erasti.

Resp. 1.

Resp. 2.

Præcipit iisdem Corinthiis Apostolus, ne vel cibus cum iis sumatur, qui, quum alioqui fratres nominentur, id est, in Ecclesia censeantur, turpem & flagitiosam vitam agunt. Idem Thessalonicensibus scribens, iubet vt nos subducamus ab iis qui dissolutè viuunt, id est, qui in ordinem se redigi non patiũtur, quos etiam notari iubet, & quibuscum vnà versari probibet. Ad eam rem verò Ecclesiastica iudicia fuisse constituta, manifestissimè declarat, nõ modò quum meminit congregatorum in nomine Domini, sed etiam quum præscriptis verbis, inquit, Nonne de iis qui intus sunt iudicatis? Ex quibus manifestè efficitur, excommunicationis disciplinam, expresso Apostolico mandato simul & exemplo niti. Sic enim argumentamur. Si cum iis quos Ecclesia sustulit è medio sui, ne cibum quidem communem capere licet; multò minùs in sacris, licet cum iis communicare. Sed rursum hæc excipit D. Erastus.

Arg 11. pro excommunicatione. 1. Cor. 5. 11. 2. Thes. 3. 6. & 11.

Non debet (inquit) *Apostoli præceptum sic accipi, vt cum præcepto exemplóque Christi pugnet. At supra ostendi Deum peccatores à sacramentis non abigere, sed ad ea potiùs colligere, vt ad pœnitentiam faciliùs inuitentur.* Concedo Propositionem: Assumptionem distinguo, sæpissimè iam refutatam. Nam vocabantur quidem ad sacrificia peccatores, sed qui resipiscentiam publicè testarentur, & ita expiati Deo & Ecclesiæ reconciliarentur, ex quo efficitur ni hoc facerent fuisse exclusos. An nos verò aliter

Obiect. 1. D. Erasti.

Respons.

Leuit. 4. & 6.

cum

cum iudicatis peccatoribus agimus?

Obiect.2. D.Erasti. *Immò* (inquit ille) *pugnaret secũ Apostolus, si sic istud intelligi voluisset, quippe qui quũ impuros Corinthios abstinere vellet à sceleribus, non minetur interdictione à Cœna, sed dicat fore vt Deus eis nõ parcat, quamuis eadem atq; sancti & boni sacramenta participent.* Imò verò quid manifestiùs dici potuit, quàm quòd sceleratos quos fermentum vocat, iubet à massa expurgari, & cum reiectitiis vetat vel cibum sumi? vt hinc quoq; manifestè colligatur, illud, Tollite ex vobis ipsis, non posse aliud quàm illam expurgationem siue eiectionem ex Ecclesia declarare. Insani enim hominis esset vetare cum Satanæ traditis, id est (vt ipse D.Erastus interpretatur) cum interfectis cibum capere, & alibi præcipere vt mortui nihilominus tanquam fratres admonerentur.

Resp.1. 1.Cor.5.7.& 11.

Resp.2. Id verò quod dicit, fore vt Dominus indignè ad eadem cum bonis sacramenta accedentibus non parcat, minimè euertit malorum reiectionem, à mensa Domini: sed partim ad eos demum refertur de quibus Ecclesia non iudicauit, siue quòd nõdum sint iudicati, siue quòd eos adhuc patienter toleret: partim in ipsos huius disciplinæ contemptores dicitur, cuius vindex futurus est Dominus, nedum vt sic aboleatur.

Obiect.3. D.Erasti. *Differunt etiam*, inquit, *plurimùm, Interdicere alicui familiaritate hominum, & vsu Sacramentorum: & multi etiam vltrò abstinent à malorum consuetudine, cum quibus tamen in templo precari, & sacramenta vsurpare non verentur, quoniam boni à malis non polluuntur, in vsu ceremoniarum à Deo institutarum.* Differre verò illa duo non negamus: imò sic differre dicimus, vt longè plus sit interdicere vsu Sacramentorum, quàm priuata hominum cõsuetudine. Sed cui quod minus est denegatur, qua ratione concludetur, quod maius est concedi? *At illud*, inquit, *præceptum est, istud non est præceptum.* Imò vero etiamsi expressa alia præcepta, quę antea declarauimus non extarent, istud in illo satis præceptum intelligeretur. Et vt liqueat Apostolum sic voluisse à Comparatis argumentari, obseruandum est illum non scripsisse, μὴ τοιούτου μὲ συνεσθίειν, *Cum eiusmodi homine ne cibum capite*, sed μηδὲ συνεσθίειν, *ne cibum quidem capite*, cuius particulæ μηδὲ ea vis est, sicut omnes norunt, vt minore negato, fortiùs negari quod maius est intelligatur, vt sententia ita fit necessariò explenda, Ne cibum quidem capite, nedum vt (quod plus est quàm vnà cibum capere) habeatis cum ipso communem, vt si dicerem, Ne teruncium quidem habeo, nedum vt opes possideam: ne cogitaui

Resp.1.

Resp.2.

Resp.3.

taui quidem, nedum vt fecerim. Deinde hoc loco non ſimpliciter, neque in genere differi de cauenda malorum conſuetudine, ſicut idem Apoſtolus alibi docet, prolato etiam Menandri verſiculo, liquet tum ex eo, quòd ſimul eodémque contextu meminit congregatorum in nomine Domini: tum verò vel maximè quòd eos qui ſunt intus, manifeſtè ab iis qui foris ſunt diſtinguat: illos quidem volens ab Eccleſia iudicari, iſtos verò Domini iudicio relinquens: cui diſcrimini in illa generali præceptione de malorum conſuetudine vitanda, locus nullus relinquitur. In Epiſtola verò ad Theſſalonicenſes, Apoſtolus non vtitur verbo σημαίνειν, quod declarat Verbis aut literis, aut alio modo quippiam ſignificare, ſed σημειοῦσθε, inquit, id eſt Notate, & veluti inuſta nota compungite, vt eum ſui ipſius tandem pudere incipiat. Reſp. 4. 1. Cor. 5. 4. & 12. 2. Theſſ. 3. 14. Reſp. 5.

Denique bonis manere bona ſacramenta, etiam ſi qui mali ad eadem accedant, abſit vt inficiemur. ſed minimè ex eo colligitur nullos eſſe à Cœna Domini arcendos. Nec enim hanc cauſam afferimus arcendi cuiuſquam à menſa Domini, ſed quòd mali non audientes Eccleſiam, & propterea è cœtu Eccleſiæ ex Domini mandato electi, donec reſipuerint, partem non habeant in Dei regno: ideóque à paſtoribus ſcienter ad Cœnam admitti non poſſint, quin ſibi ipſis contradicant, & vulnus, cui ſanando incumbere debent, exulcerent, officium denique non faciant. Quin etiam priuati ſi tales homines iudicatos alio loco habeant, quàm Eccleſia ſtatuerit, teſte Ioanne, communicant malis eorum operibus, & illud Chriſti mandatum violant, Eſto tibi ſicut Ethnicus & Publicanus. De Publicanis verò, quibuſcum Phariſæi cibum quidem non caperent, & ſacra tamen communia haberent, alibi diximus. Reſp. 6. 2. Ioan. 11.

At enim (inquit D. Eraſtus) *iſtorum duorum fines ſunt longè diuerſi: priuatus enim conuictus alit vitia, negatio verò illius pudefacit. An verò ſicut Cœnæ Domini negationem pudefacere dicitis, eiuſdem vſu foueri vitia dicentur? At hoc ſcriptum non eſt, ſed hoc ſcriptum eſt, inſtitutam eſſe Cœnam, vt concelebretur mors Domini. Hoc ſi quis cupiat cum aliis facere, annon impiè abſterrebitur?* Multa verò in hoc argumento inuoluuntur, ad quæ ſigillatim reſpondebimus. Cum fine interdictæ priuatæ conſuetudinis, non debuit finis inſtitutionis ſed interdictionis Cœnæ comparari, vt oppoſita ſeſe ex aduerſo reſpicerent, quod vt meliùs liqueat, age rectam iſtorum collationem ſic inſtituamus. Obiect. 4. Reſp. 1.

Finis

Finis priuatæ consuetudinis est, vt inter priuatos mutua coniunctio foueatur. Ideò malos fugere debent boni, ne & ipsi mali fiant. Finis Synaxeos Christianorum hic est, vt mutua ipsorum in Christo, cuius mortem vnà concelebrant, coniunctio foueatur. Ergo danda est opera, vt mali contumaces, legitima causæ cognitione præeunte, à Synaxi arceantur. Quæ enim coniunctio esse potest lucis & tenebrarum? & quomodo mortem Domini annuntiarint, qui Ecclesiam non audiunt, ideóque ex Ecclesia sunt electi? Ita finem & vsum istorum duorum minimè oppositum esse vides, & paria idcircò argumenta vtrinque duci, 1. Cor. 5, 6, & 11.

Nunc finem denegationis eorundem comparemus. Is autem quum sit multiplex, eum ipsum deligemus, quem D. Erastus commemorat. Finis istius interdicti priuati conuictus hic est, vt aliquis pudefiat: quoniam probrosum est, aliorum conuictu indignum censeri. Finis interdicti sacri conuentus, idem est, & quidem tantò maioris ponderis, quantò publica priuatis, sacra communibus præstant. Ergo vbi vnicum hoc pudoris remedium relictum est, eo vtendum est: nempe vt à priuata fratrum consuetudine, ac proinde à sacra eorundem synaxi tãquam indignus arceatur, de quo sic iudicauerit Ecclesia. Sic igitur illi responsum esto. Adiiciemus tamen hoc quoque, non esse repugnantia hæc duo, sed optimè cohærentia, institutam esse Cœnam vt mors Christi vnà celebretur, &, interdictam Cœnam, vt quispiam huius probri sensu acerrimè vulneratus, & resipiscens, mortem Domini ritè celebret. Quod autem in extremo dicitur, impiè reiici qui vnà cum aliis Cœnam celebrare, id est, Domini mortem annuntiare cupiunt, distinctione indiget, quãdo quispiam est ἀτακτος iudicatus. Quid si enim quispiã quid cupiat non satis intelligat? quid si simulatè ipsum agere vel iusta sit suspicio, vel etiam aliũde liqueat? quid si etiã totius Ecclesiæ interfit, differri ipsius desiderium? Non est igitur istud axioma temerè obseruandum. In genere tamen tantùm absumus ab eo vt repellamus verè cupientes in gratiam redire cum Ecclesia (verè autem cupere dici non potest, qui Ecclesię priùs satisfacere recusat) vt contra ob hoc ipsum præcipuè vtamur excõmunicatione, vt qui peccauit, bonum, quod suo exitio aspernabatur, seriò discat ad salutem appetere.

Resp. 2.

Resp. 3.

Arg. 11. pro excommunicatione.

Idem Apostolus eâdem ad Corinthios epistola. Siquis (inquit) non amat Dominum Iesum Christum, sit anathema Maranatha. Est autem

istud

illud manifestè grauissimæ excommunicationis speciem: ideóque non dubium est quin dicat execrabiles omnibus esse oportere, qui sunt Christi hostes ex impuritate vitæ vel doctrinæ indicati, quamuis alioqui in Ecclesia censeri velint.

Idem ad Galatas, Si quis vobis (inquit) Euangelizauerit præter id quod accepistis, anathema sit. Ergo excommunicandi sunt pertinaces sanæ doctrinæ turbatores. Arg. 12. pro excommunicatione.

Idem eâdem epistola, Vtinam exscindantur qui vos conturbant. Ergo exscindendi sunt qui opus Domini pertinaciter impediunt. Quod si quis roget, cur ipsemet Apostolus istos non exsciderit, siquidem hac potestate pollebat, & absens incestuosum illum Corinthium Satanæ tradiderat, Respondeo Apostolum quamuis pro suo iure fortassis id facere potuerit, nunquam tamen id authoritatis sibi priuatim vendicasse, vt qui Corinthios nominatim velit congregari, quorum etiam suffragiis, non autem suo vnius arbitratu, miser ille Satanæ tradatur. Ita igitur hîc quoq; primùm quid Galatis sit faciendum præcipit, quum, inquit, Sit anathema: deinde quod suum sit desiderium explicat: nec vlterius progreditur, quoniam procul dubio non tantùm quid liceret, verùm etiam quid expediret spectauit. Ac proinde ad illam quoque obiectionem, quòd Paulus nulli Galatarum Cœna Domini interdixerit, D. Eraste responsum esto. Gal. 1. 8. Arg. 13. pro excommunicatione. Gal. 5. 12. 2. Cor. 5. 4.

Idem Apostolus non vno loco iubet sedulò obseruari, ac deuitari dissidiorum & offendiculorum auctores: & pastores præsertim secedere à Sophistis, sanam doctrinam suis vanis argutationibus deprauantibus: & hæreticum hominem sedulò commonefactum reiici: quæ omnia nisi ad hanc Ecclesiasticam disciplinam referantur, vsurpari vitè nullaratione possint, quum non sit cuiusuis animaduertere hæreses: & priuato cuiusquam arbitrio hunc vel illum defugiendum relinquere, nihil aliud sit quàm schismatibus, & infinitis offendiculis ianuam aperire. Arg. 14. pro excommunicatione. Rom. 16. 17. 1. Tim. 6. 3. 4. 5.

Ioannes autem manifestiùs etiam id demonstrat, quum eiusmodi homines, ne domum quidem recipi, atque adeò ne salutari quidem patitur. Nam id certè fieri, nisi re indicata, charitas non finit. Quos verò potiùs quàm pastores deceat, & illos fugere, & fugiendos aliis prædicere? Quibus verò ne domos quidem priuatas temerè patêre oportet, quisnã verus pastor, ad mensam vsq; Domini (nisi respicentes aut immutatos) introducet, quin operibus eorũ malis communicet, vt idem Ioannes loquitur? Arg. 15. pro excommunicatione.

Iudas quoque (vt alibi diximus) eos quos vocat Agapatum labes & maculas, præcipit, si insanabiles alioqui fuerint, terrore seruandos, & ita quidem, vt vel contactum ipsorum fugiamus, nedum vt eis polluenda sancta in manus tradantur. Arg. 16. pro excommunicatione.

Quæ quum ita se habeant, facilè iam cuiuis fuerit diiudica-

re,

re, iísne qui excommunicationem à Cœna Domini vt neque præcepto, neq; exemplo vllo ex verbo Dei petito constitutam prorsus reiiciunt: an nobis qui & ab initio mundi à Deo vsurpatam, & deinceps ab eôdem sancitam, in Ecclesia Dei sub Lege obseruatam, à Christo postea disertè confirmatam, ab Apostolis & inculcatam sedulò & vsurpatã affirmamus. A temporibus autem Apostolorum ad hæc vsque secula, nunquam illa caruisse Ecclesias, ne tum quidem quum acerbissimæ persequutiones vigerent, nunquam audebit, opinor, vllus inficiari: nec vnquam, nisi aliquot ab hinc annis, magis fuisse dubitatum, sitne excommunicatio iuris diuini, (legitima, inquam, illa, non autem Oligarchica neque Tyrannica) quàm dubitatum est, an sit Euangelio credendum.

De Presbyterio.

Supereſt eorum vltimum, de quibus nos etiam aliquid dicturos promisimus, nempe de Seniorum collegio, quod Iudæi συνέδριον, Christiani presbyterium, Apostolo teste, vocarunt: sitne videlicet huiusmodi collegium aliquod ab Apostolis institutum, penes quod esset Ecclesiasticæ gubernationis auctoritas, quod nos affirmamus, D. Erastus verò planè inficiatur. Expendemus autem nostro more quæ sparsim profert argumenta: deinceps nostras quoque rationes allaturi, ac tandem aliquid etiam de ipso excommunicationis vsu dicturi.

Arg. 1. D. Erasti, pro duplici iurisdictione Synedrij Iudaici.

Reuocat nos igitur D. Erastus ad Israeliticæ politiæ statũ, qua vigente contendit Magistratus Israeliticos simul & religionis & ciuilium rerum potestatẽ habuisse, quærens *cur non tã debeat hodie Christianus Magistratus vtranque tabulam custodire, ac religionẽ omnem constituere, quàm in veteri testamento facere debuit.* Accipio conditionẽ, sed additis ex Dei verbo exceptionibus, quibus tum Israelitica ciuilis politia fuit à Leuitico sacerdotio distincta, tum Christus merè Ecclesiasticam administrationem à Magistratuum Christianorũ officio in Ecclesia Christiana discreuit. Ac de priore quidem illo priùs, de posteriore postea differam.

Resp. 1.

Fateor igitur & iam tum, & nunc quoque pio & religioso Magistratui commissam fuisse & esse vtriusque tabulæ, atq; adeò tum spiritualis, & conscientiam respicientis, tum humanæ societatis pacem respicientis iuris conseruandi auctoritatem: at non sine magno discrimine. Iuris enim diuini statuendi, siue doctrinam ipsam, siue externæ administrationis externam formam spectemus, solus Deus potestatem sibi

bi vni seruauit, omnes ἰδιοθρησκείας damnans: ad constituendam religionem patribus quidem, multis vicibus & multis modis per Prophetas, ac præsertim per Mosem, horrenda adhibita obtestatione, ne quid verbo suo per Mosem scripto adiiceretur vel detraheretur, loquutus: vltimis autem diebus, primùm ore Filij sui, ac deinceps per Spiritum Sanctum per os Apostolorum loquentem, plenissimè tota nobis patefacta, ac scriptis etiam Apostolicis prodita patris de nobis seruandis voluntate: cui proinde quicquam ad consummationem vsque mundi adiicere vel detrahere, nec fas vnquam fuit, nec erit, neq; in ipsa fidei doctrina, neq; in ipsius externæ administrationis Ecclesiasticę substantia. Ordinis enim externi speciẽ & formam quatenus à varietate circunstantiarũ loci, temporis & personarũ dependet, variari interdũ necessariò oportuisse, in Ecclesia Christiana nunc ex quibusuis populis collecta, nõ inficior: sed addita demum duplici conditione. Vna, vt ad ipsam substantiam ordinis diuinitus instituti & ad vltimum vsq; diem immoti normã & amussim cuncta quàm diligentissimè exigantur. Altera, vt nihil hîc suo arbitratu, & pro imperio cõstituant Magistratus quantumlibet Christiani. Immò neque pastores, neq; doctores, neq; presbyterium de rebus illis leges figant aut refigant: sed vbi Christianus est Magistratus, de nouandis illis rebus in communi primùm & Magistratus, & Ecclesiasticis muneribus fungentium cœtu sanctè simul & prudenter disceptetur, & adhibito tandem Ecclesiæ totius consensu, statuatur: cuius ordinationis, vt & totius sacri ministerij non auctor, vt in ciuili politia, vbi ius etiam condere, & abrogare licet, sed custos ac vindex sit Magistratus. Itaq; vt Ecclesia rectè ex verbo Dei constituta sit: vt omnes Ecclesiasticis muneribus fungentes officium faciant, & Ecclesiæ pacé contumaciter turbantes ciuilibus pœnis, mulctis, carceribus, verberibus, capitalibus denique, si sit opus, suppliciis puniantur, pius Magistratus sedulò & in primis curare debet, vt qui sit à Deo constitutus non tantùm vt æquitas & honestas morum in societate humani generis conseruetur, verùm etiam præcipuè vt Filium Dei osculetur: vt nutritius sit Ecclesiæ: vt sanctè & piè viuant, quos ipsius fidei Rex ille Regum commisit: id quod fieri, nisi substrato solido regnorum omnium fundamento, id est sacro ministerio bene constituto & administrato, & sarto tecto conseruato, non potest. Vicissim autem sacri

Hebr.1.1.
Deut.12.32.
Ioan.15.15.
Act.20.27.
1.Cor.7.35.
2.Cor.1.24.
1.Pet.5.3.
1.Tim.3.2.
Psal.2.12.
Es.49.23.
1.Cor.4.2.

ministerij

ministerij muneribus fungentium officium est merè διακονικὸν dispensare, verbum Dei non tantùm publicè, verùm etiam, prout opus est, priuatim ac sigillatim docendo, monendo, arguendo, increpando, ac interdum etiam Ecclesiam non audientes, salutari cauterio adhibito, prudenter & sanctè separando: ita vt ne tantillum quidem de ciuili Magistratus iure deliberet: resipiscentes deniq; anteà ligatos, tandem adhibita consolatione soluendo. Quorũ enim est conscientias ex Dei verbo cum auctoritate regere, eorum etiam est illas aberrantes, censura diuina, vt eleganter loquitur Tertullianus, castigare, & in gratiam cum Deo & Ecclesia redeuntes recipere.

Tertul. Apolog. cap. 39.

Resp. 2. Has igitur iurisdictiones natura quidem sua diuersas esse & vnam quidem merè & propriè diuinis legibus, alteram verò humana prudentia & auctoritate niti res ipsa ostendit. An autem vtriusque administratio fuerit Magistratui cõmissa, hoc illud est de quo nunc à nobis quærendum videtur, vt superioris enthymematis antecedenti occurratur. Dico igitur tantũ abesse vt rectè D. Erastus istam vtriusq; iurisdictionis copulationem ab eo ordine inchoarit, quem Dominus per Mosen in Israele constituit, vt contrà tunc demum cœperint illæ, sicut natura inter se differunt, ita quoq; diuersis administratoribus committi. Fuit enim Melchisedecus simul Rex & sacerdos Altissimi, more proculdubiò apud summos illos humani generis & ante, & post diluuium Patriarchas, non temerè à Mose, prętermissis cæteris, nominatos, & sua serie descriptos, vsitato. Sed & Abrahamum Prophetã fuisse, & familiæ suæ insignem doctorem, à quo fuerit etiam circuncisa, & qui proculdubio sacrificia quoq; exercuerit, sacræ literæ testantur. Idem quoq; Iobum factitasse legimus. Sed & Iuda Iacobi filius in sua familia, sicut ciuilis Magistratus in damnanda sua nuru, diuini quoq; cultus partes obiit: quò spectat etiam illa primogenitorum redemptio, (si Hebræis expositoribus credimus) quum Dominus ad solã tribum Leui spirituale sacrum ministerium transferret. Illis igitur temporibus, quum non vsq; adeò excreuisset humanum genus, & recens esset Patriarcharum illorum longæuorum doctrinæ memoria per manus tradita, potuit commodè tum religio tum ciuilis politia à Magistratu administrari. Paulatim verò dificientibus à vero Deo & syncero eius cultu Gentibus, Domino Deo nostro visum fuit ista certo quodam ordine descripta, populo suo in Abrahami vnius familiam

Gen. 14. 18.

Gen. 20. 7. & 18. 16. Iob. 1. 5. Gen. 3. 24.

miliam collecto, per Moſen deſcribere. Quòd enim Heli fuit idem Pontifex & iudex, itidémq; Samuel, & ciuilis politię ante Saulis electionem, & Eccleſiaſtici ordinis inſtaurator: & quod à Machabęis, quos vocant, factitatum eſt: iſta (inquam) ſingularia & extraordinaria fuerunt, neq; in exemplum ad diuinum turbandum ordinem trahenda. Quæ verò per ambitionem, vel potiùs tyrannidem auſi ſunt tandem ſacerdotes nihil moramur, quum fuerit nefas ab ordine diuinitus inſtituto recedere. Talem autem illum ordinem fuiſſe, qualem diximus, ſic ex ipſo Moſe demonſtramus.

Primùm igitur, quòd ad doctrinæ diſpenſationem, & ſacros ritus omnes attinet, conſtituit quidem Moſes, Deo ſingula ipſi dictante, Leuiticum omne ſacerdotium: ſed num ipſe quicquam eorum egit quæ ad illud ſacerdotium ſpectabant: & tamẽ in Moſe multa fuerunt extraordinaria. De Ioſua idem cõſtat. Dauidem autem, licet Prophetam, nuſquam tamen inueniemus vllam ſacerdotalis muneris partem ſibi arrogaſſe. Solomon templum ædificat, & ſacerdotum ac Leuitarum vices ordinat, ſed ore Prophetarum, vt & ipſius pater, edoctus. Idem concionem habet ad populum, Deum ſolennibus precibus inuocans vt ratum haberet opus quod peregerat. Scribit etiam libros inſignis illius ſapientiæ teſtes. Idem poteſtate αὐτοκρατορικῇ de qua diximus, pontificatum Abiathari læſæ maieſtatis reo abrogat: ſed ſacerdotio ſeſe nuſquam immiſcet. Ioſaphat collapſam vtramque politiam inſtaurat, cuius exemplum ſequutus eſt Ezechias ac deinde Ioſias. Sed neque Saulem non expectato Samuele ſacrificantem, neque Vſiam lepra percuſſum imitatur. Et quis hodie Principes quamplurimos tales non optet diuinitus excitari? Et de diſtinctis quidẽ docendi, & offerendi muneribus hactenus dictum eſto.

2. Chron. 29. 25.

Ad iudicia verò merè Eccleſiaſtica & à ciuilibus diſtincta quòd attinet, erant in ſingulis ciuitatibus, prout aliæ aliis præſtabant, conſtituti iudices ex præcipuis ciuibus ἄρχουσι plurimis Euangelicæ hiſtoriæ locis vocati, qui cauſas ciuiles decíderent, etiam capitales, ſi de iure & facto cõſtaret. Erant quoque Leuitæ in ſynagogis, penes quos, adhibitis, vt probabile eſt, aliquibus illuſtribus ciuibus, erat ſpiritualis adminiſtratio. Hinc illa ἀρχισυναγώγων mentio, qui conuentus regebant, cuius ordinis duplex habemus exemplum, vnum Luc. 2. 46. Hieroſolymis, vbi multæ erant ſynagogæ, Act. 6. 9. alterum, Act. 13. 15. Antiochiæ

Deut. 1. 15. & 11. 18. & 19. 12. & 21. 2. Ruth. 4. 1. 1. Reg. 21. 11 Act. 15. 21.

Antiochiæ Pisidiæ: & horum proculdubio partes fuerunt ad synagogas non admittere, quos Hierosolymitanum συνέδριον ἀποσυναγώγους iudicasset, irrita alioquin ista proscriptione futura. Vocat etiam Christus istos cõsessus κρίσεις, tum ciuiles quidem Matth. 5.22. vbi de iniuriarum ciuili persecutione agitur: tum sacros, Matth. 10.19. & 23.34: qui tamẽ, sacerdotibus, post Asmoneorum præsertim tempora, omnem potestatem, (vt etiam factum in Ecclesia Christiana videmus) ad se pertrahentibus, siue iure, siue iniuria non tantùm verberandi, vt in Apostolis Act. 5.50. sed etiam occidendi: ius sensim vsurparunt: sed vel per tumultum, vt accidit in Stephano, Act. 7.58. quod prædixit Christus, Matth 23.34. vel per insidias, vt in Paulum erant machinati, Act. 23.21. quum illum antea vi aperta trucidare non potuissent, Act. 21.31. Nec aliter fuit cæsus, teste Iosepho, Iacobus frater Domini. Fuisse verò initio per Mosen distinctos istos consessus, neque merè sacra ciuilibus permixta, illud quoq; manifestè declarat, quod ciuilia quidẽ illa iudicia apud ciuitatũ portas, sacra verò in synagogis exercebãtur.

Inter illa verò per ciuitates cõstituta iudicia, eminebant synedria ad quæ de rebus grauissimis referebatur. Duo enim fuisse initio, auctore Deo, per Mosen constituta (quorum tandẽ sedes fuit Hierosolymis, donec ista quoq; in vnũ, per sacerdotũ ambitionem & auaritiam, licet Romanis, quòd ad capitales animaduersiones attinet, obsistentibus, conflarentur) ex eo puto satis supérq; constare, quòd Moses tribunal quidem suũ, id est ciuile, ex septuaginta ex populo sibi adiunctis constituit: Aaronicũ verò, (sicut plenissimè in historia Iosaphati legitur,
2. Paral. 19.8. Mosis proculdubio præscriptum sequuti) constare voluit, partim ex iis qui COHANIM Hebraicè, in Euãgelio verò ἀρχιερεῖς vocantur, partim ex Leuitis, partim ex capitibus patrũ, id est præcipuę inter populum auctoritatis ciuibus, compositũ: quorũ ex numero fuit Iosephus ille Arimathęensis à Luca βουλευτὴς appellatus, Luc. 23.50. ab iis diuersi & iurisdictione distincti, qui adiuncto cognomento, Seniores Populi, id est Plebeij, in Euangelio dicuntur: quum illos AVOTENV, id est, patres nostros appellarent, quos Euangelistę πρεσβυτέρους absolutè passim vocant, & interdum Scribis accensent. Scribarum enim rursus non vnum genus fuisse ex variis historiæ Euangelicæ locis colligitur, quum eorum alij fuerint, & in synedrio Ecclesiastico, & in synagogis πρωτοκαθεδρίται, & γραμματεῖς: alij verò, vt modò

dò diximus, ex ciuili synedrio. Vt ad rem redeam, duo fuisse synedria à Mose constituta, inde quoque constat, quòd non vno & eodem tempore fuit vtrumq; institutum: & quòd iudicium quidem ciuilium numerus editur septuagenarius, videlicet extra Mosen, in cuius locum successêre primùm Iudices, prout à Deo extra ordinem excitabantur, ac tandem etiam Reges. Synedrij verò Ecclesiastici numerus non editur: sed eorũ iurisdictio manifestissimis verbis ab illa ciuili discernitur. Dicuntur enim constituti vt discrimen ostendant inter sanctum & prophanum: inter mundum & immundum: & vt doceant filios Israel omnia statuta quæ loquutus est Dominus ad eos per manum Mosis. Dico verò his paucis verbis declarari quæcumque tunc erant verè πνευματικὰ, nempe, inter sanctum & prophanum: inter mundum & immundum discernere, & legem Domini docere, ac proinde iudicare de controuersiis ob eas causas exortis. Quoniam verò legum quoque ciuilium in Mosis libris perscriptarum tabulę penes Leuiticam tribum erant, idcirco alio loco Moses longiùs progressus, vult Sacerdotum quoque iurisdictionis esse difficilium ciuilium controuersiarum decisionẽ ex Dei verbo petendã: quoties nimirum de legis ciuilis interpretatione inter iudices non satis constabat.

Num. 11. 16. & deinceps.

Leuit. 10. 10.

Deut. 17. 8.

Fit igitur alio illo loco apud Mosen, sanguinis quoq; & sanguinis, causæ & causæ, plagæ & plagæ mentio: ex quibus nequis colligat permixtas fuisse iurisdictionem ciuilem & Ecclesiasticam, quoniam illæ controuersiæ natura sua sunt ciuiles, obseruandum est, quum tale quidpiam incidisset, non de facto, (id enim merè ciuile fuit) sed de iure controuerso Ecclesiasticum Synedrium ex tabulis sacris (vt olim iurisconsulti apud Romanos) respondisse: Iudicem verò, id est, eum qui ciuili Synedrio præerat, qualis fuit Zabadias Regis Iosaphati nomine, ad quod demum erat ab inferioribus prouocatio, prout de iure responsum à pontifice & ipsius Synedrio fuisset de facto iudicasse. Iudicis enim ciuilis & Pontificis, duo fuisse diuersa synedria paulò antè ex eodem Mose ostendimus. Hoc igitur loco, tum Pontificem, tum Iudicem adiri vult Moses, qui verbum iudicij proferant: sed priorem cum suis assessoribus Pontificem, *vt*, inquit, *verbum legis doceant*, id est, de iure respondeant ex lege: Iudicem autem (.i. in Ciuili Synedrio προεστῶτα) posteriore loco, qui iudicium ipsum dicat, id est, de controuersia ipsa ciuili pronuntiet, cui sententiæ citra prouocationem

Deut. 17. 12.

parendum erat. Ideo etiam Iosaphat ex Mosis præscripto proculdubio, administrationem ciuilem & Ecclesiasticam collapsas instaurans, seorsum Iudicibus quibusdam de suo munere commonefactis, committit diiudicandas causas iudicij, id est, de quibus litigari inter actores & reos solet, quæ etiam vocat NEGOTIVM REGIS, iisque nomine suo præficit Zebadiam quendam ex principibus domus Iuda: & seorsum rursus Ecclesiasticum consessum (ex illis quos dixi, nempe delectis principibus sacerdotum, & viris auctoritate ac pietate inter Tribus præditis, quos idcirco ἀκροβυστίους vocabant, compositum) iubet eadem illa tractare: quæ dixerat Moses, sed πνευματικῶς non πολιτικῶς, sicut distincta erant hæc tribunalia. *Quæcunque*, inquit, *causa venerit ad vos de fratribus vestris habitantibus in ciuitatibus suis, inter sanguinem & sanguinem, inter legem & præceptum, inter statuta & iudicia*, (nempe quando vt est apud Mosen) de iure inter ipsos ciuiles iudices inferiores non potuerat constare. Erant autem etiã Iudiciales leges in scriptis Mosis comprehensæ) *monebitis eos, vt non delinquant contra Dominum, & veniat ira eius super vos, & super fratres vestros, sic facietis & non peccabitis.* Itaque non in diiudicandis ciuiliter inter actores & reos controuersiis, sed in cuiusque conscientia erudienda & ædificanda, positum erat propriè Ecclesiastici Synedrij munus. Eò vsque verò σωνέδριον aduersus grauiorum offendiculorum reos fuisse progressos, vt primùm quidem NIDDVI, deinde CHEREM, postremò SCHAMMATHA in eos pronuntiarent, ex verbo Dei, & puris quoque Iudæorum traditionibus, suo loco ostendimus. Addit postea denique Iosaphat, *& ecce Amaria sacerdos summus super vos, & super fratres vestros est in negotio Domini: & Zebadias filius Ismaelis, princeps ex domo Iuda, est super* NEGOTIA REGIS: quibus verbis ciuilia negotia quorum caput rex erat, à merè spiritualibus, quorum caput erat Pontifex maximus, & vtriusq; Synedria manifestissimè distinguuntur. Subiicit denique Sosaphat. Sunt & Leuitæ Soterim ante vos. Hi erant nimirum qui oppidatim erant constituti, vt & ciuiles magistratus, ne quiuis vel ob Ecclesiastica, vel ob ciuilia quæuis, adire summa illa duo Synedria semper cogerentur. Hanc igitur fuisse distinctorum duorũ Synedriorum formam apud Iudæos, donec varia rerum vicissitudine, & quorundam largitionibus omnia pessum irent, ex illis planissimis, vt nobis quidem videtur, testimoniis affirmamus: neque ambigimus,

quin

quin Christus ad veram illam institutionem Ecclesiastici Synedrii respexerit. Quòd igitur penes Synedrium Ecclesiasticũ existimat D. Erastus ex iure diuino fuisse Forensium quoque controuersiarum cognitionem, prorsus non rectè dici existimo, nedum vt penes illud, capitalia iudicia fuerint, nisi rebus Iudaicis iam confusis, &, vt doctrina ipsa, sic etiam disciplina legis valdè deprauata: quod etiam aliis præterea rationibus ac testimoniis confirmare difficilè non fuerit. Certè quum Ieremiam, vt blasphemiæ, capitalis videlicet criminis, reũ ageret Phassur Pontifex cum suis collegis, non sedit iudex ne in imis quidem subselliis, sed accusatorem agit apud Ciuiles, ac regios magistratus, corona populi circunstante: & Ieremias ab Ahicamo, qui Regis nomine Synedrio præerat, absoluitur. *Vnde igitur* (inquit D. Erastus) *Caiaphæ & eius collegarum in Christum potestas:* nẽpe partim hæ reliquiæ erant eius confusionis, quæ quum à Machabæis cœpisset, non potuit statim ne ab Herode quidem aboleri. Romani verò postea redacta in prouinciã Iudæa, quum alioqui diuina Iudæorum iura nihili facerent, facilè concesserant Iudæis αὐτονομίαν: sed in iis demum, quę ad ipsorum ritus spectabant: in quibus & prehensionem, & leuem coercitionem, vt & alibi municipales multos magistratus, habuisse nõ negamus. Sed an ex verbo Dei licuerit duo Synedria & duas Iurisdictiones confundere: an etiam capitalia iudicia exercere Pontifici, & ipsius collegiis fas fuerit: an denique Christus eiusmodi transgressionem approbarit, hoc illud est, de quo quærimus, & quid nobis ea de re videatur, paulò antè diximus. Cæterùm etsi non magnoperè ad rem pertinet quæstio, an capitalia Iudicia temporibus Christi penes illud Synedrium fuerint, quod respexit Dominus, quum diceret, Dic Ecclesiæ, tamen quandoquidem malam causam hic quoq; tueri mihi quidem D. Erastus, & alij nonnulli videntur, ne hanc quidem scripti ipsius partem intactam omittemus.

Refutatio argumentorum D. Erasti pro ciuili iurisdictione Synedrij Iudaici, quod vnicum fuisse contendit.

Refut. 1. Ierem. 26.

Obiectio D. Erasti.

Refut. 1.

Certè vniuersam stantis imperij Romani historiam euoluens, inuenio, præfides prouinciarum tum de controuersiis priuatis, tum de criminibus publicis ius dixisse prouincialibus, iis exceptis qui immunitate aut libertate essent donati, aut etiam amicorum loco habiti. Nec obstat quod αὐτονομίας Iudæi impetrarunt, cuius aliquot rescripta profert Iosephus. Fuit enim illa certis finibus descripta, quum immunitas non fuerit eis concessa. Fuit autem illis hoc datum, vt in sua religione

Refut. 2. Capitalia iudicia penes Iudæorum ciuile Synedrium non fuisse.

permanerent: suos haberent Pontifices & Seniores qui exortas de suis ritibus controuersias inter se decideren t, ciuilia fortassis etiam quędam leuioris momenti iudicia, quantum ferre poterat Cæsaris authoritas, exercerent: sed & in eos qui religionis iura violasse dicerentur, leuioré animaduersionem haberent, vt Matth 12,17. & 23,34. & Act.5,40. & 2. Cor.11,24. Gladij verò ius illos Christi vel alio post vllo tempore, id est, de grauioribus sceleribus iudicandi potestatem habuisse, pernego. Itaque quòd de blasphemia ageretur, Christum prehendunt, vinciunt, in eum inquirunt, blasphemię damnant, secundùm legem. Cur igitur non occidunt, quum nihil magis cuperent? certè quòd gladij potestatem non haberent. Imò (inquit D. Erastus ex Chrysostomo) quòd crucifigere ipsis non licebat. At vnde tandem hoc probabitur? Dicuntur enim septem filij Saul fixi à Gibeonitis: & ne longiùs abeamus, nisi nomine suspensionis ex stipite intelligatur etiam crucifixio, non impletum fuerit illud in Christo: Execrabilis qui pendet in ligno, quod testimonium tamen Christo sic applicat Paulus, vt inde quoque vt speciali nota, colligat factum esse. Christum exęcrationem pro nobis. Deinde cui tandem satis attento persuadebitur, Iudæos vsque adeò non tantùm necandi, sed etiam crucifigendi Christi desiderio exarsisse, vt & sui & suarum immunitatum, & odij quo Romanos persequebantur obliti, Christum mallent Pilato, non sine incerti euentus periculo tradere, quàm vel lapidare, vel suspendere, vel etiam viuum vstulare, si hoc fuisset in ipsorum potestate? *At* (inquit) *facis eis potestatem Pilatus Christi ex Lege iudicandi, quod proculdubio non facit, vt eis nouum ius aliquod tribuat.* Esto. Nec enim hoc fuit in Pilati sed in Cæsaris potestate. Et hoc ipsum est quod Iudæi intelligentes, Pilatum videlicet ita loquentem capitale iudicium ipsis concedere, nec velle, nec posse, quo nihil fuisset Iudæis optatius: sed hoc tantum, vt, prout ferebat αὐτονομία ipsis concessa, cum Christo agerent ex lege, noluisse in eo quod ipsis dicebatur acquiescere, quia interfectum Iesum cupiebant, quod ipsis Lege quidem licebat, sed à Romanis non concedebatur. Nam illud *Et crucifigite*, non sine συγχρισμῷ dictum esse liquet, ex eo, quòd alioqui obtinuissent Iudæi, quod vnum petebant. Itaque quum quid sibi vellet Pilatus minimè ignorarent Iudæi, & Christum necare omnino statuissent, appositè respondent, Reum quidem esse mortis secundùm Legem, sed sibi per

ipsum

ipsum Pilatũ non licere in his rebus exequi quod lex præcipiebat. Et hoc etiam Iudæos satis cognouisse, apparet ex eo quòd satis intelligentes blasphemiæ aduersus Legẽ perpetratæ, etiam si probata fuisset, non magnam habiturum fuisse rationem Pilatum, læsæ Cęsaris Maiestatis nouum postea crimen Christo impingunt: cuius demum damnationem, omissa priore accusatione, à Pilato impetrant. Nam quis non videt alioqui Iudęos, quum Pilatum viderent omnes liberandi Christi occasiones quęrere, tunc saltem cupidissimè fuisse id quod ipsis offerebat accepturos? Quod ergo scribit Ioannes, sic impletũ esse quod dixerat Iesus, significans qua morte moriturus esset, non est duntaxat ad ipsum supplicij genus referendum, sed in genere ad id quod dixerat Christus, fore videlicet, vt traderetur gentibus, à quibus demum esset damnandus ac crucifigendus. Quòd si de seditionis quoque crimine cognoscere ipsis licuisset, cur Barrabbam à Pilato passi fuissent vinciri, & cur non pleno iure sibi restitui postulassent? Sed & illud quod dicunt Iudæi aduersus Paulum Act. 24,6. sibi propositum fuisse de illo secundum legem statuere, non esse de capitali pœna accipiendum, apparet ex eo quòd si hoc ipsis iure licuisset, nihil opus fuisset illos de ipso per insidias interficiendo cogitare, sed hoc vnum petere vt sibi dederetur. Act. 23,15. Refut. 3.

Profert præterea D. Erastus, Stephani lapidationem, *& falsum esse dicit, quod affirmamus, occisum videlicet fuisse Stephanum per tumultum, quum ex historia contrarium cuiuis appareat.* Atqui in historia inuenimus quidem adductum Stephanum ad Synedrium, ibíque à falsis testibus accusatum, causam dicere cœpisse, sententias verò ne rogatas quidem, nedum dictas fuisse inuenimus, nec ore iudicis damnatum fuisse legimus: sed quum nondum peroratsset frendere cœpisse dentibus, factum in eum impetum, eiectum denique, non iudęciorum more, extra vrbem, & ibidem lapidatum legimus. An hoc verò iudicare est, ac non potiùs furere? Obiect. 2. D. Erasti. Resp.

Citat etiam, D. Erastus, *Sauli immanitatem, tum viros tu fœminas in carcerem, acceptis etiam à Pontifice literis ad Synagogas, pertrahentis.* Neque nos verò negamus, prehensionem ac modicam quoque coercitionem in causa religionis habuisse Summum Pontificem, ipsáque adeò Synagogas: sed ex licentia, & vtriusque vt diximus iurisdictionis perturbatione, quam Christus (disertissimè postea in Ecclesia Christiana vnam ab altera sic Obiect. 3. D. Erasti. Resp. 1.

Resp.2. Act.26.10.

distinguens, vt etiam separet) nunquam approbauit. Vrgere tamen illud videri posset, quod de seipso Paulus fatetur, se non tantùm carceribus multos sanctos inclusisse, sed addit, καὶ ἀναιρούμενων αὐτῶν κατήνεγκα ψῆφον, id est, & quum interficerentur suffragium tuli: ex quo videri posset, rogatas etiam ac dictas fuisse in Synedrio de reorum capite sententias. Sed ipsa Pauli historia manifestè probat, κατήνεγκα ψῆφον ibi in genere pro assentiri & comprobare interpretandum esse: ac nonnullos per id tempus præter Stephanum impunè cæsos præter ius & fas fuisse: vt hodie in Anarchia Gallica, non inferioribus tantùm iudicibus, sed etiam quiduis ciuis in nos conceditur. Nam hoc ipsum quoque in Apostolos meditabantur nisi obstitisset Gamaliel, Act. 5.33. & sic tandem per tumultum cæsum fuisse à fullone quodam Iacobum fratrem Domini, constat. Ac ne quis id factum miretur, sciat multis etiam postea seculis, quantumlibet attritis Iudæis, frequentissimum nescio cuius Zelosi, quod vocabant, iudicij genus fuisse, adeò vt hanc rabiem frænari tandem Christianorum Imperatorum seueris-simis interdictis necesse fuerit. Sic enim Constantinus, Iudæis

L.1.C.de Iud.

inquit, & maioribus eorum, & Patriarchis, volumus intimari, quòd si qui post hanc legem, aliquem qui eorum feralem sectam fugerit, & ad Dei cultum respexerit, saxis aut alio furoris genere, quod nunc fieri cognouimus, ausus fuerit attentare, mox flammis dedendus est, & cum omnibus suis participibus concremandus. Sed & ex iis quæ Gallio Iudæis Corinthiis in

Resp.3. Act.18.14.& 19.38.

Paulum agentibus respondet, satis intelligitur potuisse illos quidem de rebus ad legales disceptationes pertinentibus, aliquid inter se statuere: de iniurijs vero etiam leuioribus, illic saltem oportuisse Præsidis Romani tribunal adiri: nec aliter etiam de ipsis ciuibus Ephesiis, nedũ inquilinis Iudæis, intelligi potest quod scriba illo refert, seditionem à Demetrio excitatam compescens, vbi ad Proconsulum tribunal eos reuocat.

Synedrio Ecclesiastico successisse Christianum presbyterium. Arg. 1.

Synedrium Iudaicum cuiusmodi fuerit, & quæ fuerit eius iurisdictio, ex Dei verbo ostendimus. Nunc supereſt vt ei ex institutione Christi successisse presbyterium, quod Consistorium vocare apud nos mos est, ex eodem verbo Dei doceamus.

Hoc igitur nobis, vt speramus, vltro concedet D. Erastus, necessariam fuisse, initio nascentis etiam Ecclesiæ, & antequã Christianus esset magistratus, cognitionem de doctrina aduersus

uersus Pseudoprophetas,& de eorum offendiculis qui priuatis admonitionibus coerceri non possent. Quòd si etiã illos oportuit, vel ea qua vsus est aduersus Ananiam,& Sapphirã Petrus potestate occidi: vel precibus à Deo obtinere,vt quoquo modo ex hoc mundo tollerentur: quam Doctoris Erasti sententiam supra refutauimus, multò magis necessarium fuit cauere ne temerè istud fieret, ac proinde aliquam ordinarij iudicij formam,præmonendis saltem qui Satanæ tradendi erant, in Ecclesiis constitui. In summa fuit opus idoneos aliquos delectos etiam ad ministrorum χειροτονίας, ad constituenda Diaconorum & viduarum saltem collegia, & eiusmodi cætera, conuenire, vt omnia ritè & ordine in domo Dei administrarentur. At neque Synedrium Iudaicum, neq; ciuilis vllus magistratus tum id præstare potuit: & quum vetet Paulus coram infidelibus ἐπὶ βωτικῶν litigare,an eos vnquam censuisset ἐπὶ τῶν συνεδρίων adeundos? Aliquos igitur tales constitutos iam tum fuisse affirmamus, quoniam alioqui absurdissimum esset dicere Christi præceptum illud, *Dic Ecclesiæ*, non nisi trecentesimo post Christum anno & ampliùs vsurpari potuisse. Et quid multis? Quum,inquit, Apostolus, vobis in nomine Domini congregatis,item,Nónne de iis qui intus sunt iudicatis? fateri necesse est, cœtus aliquos ad illa diiudicanda, iam tum fuisse in Ecclesiis constitutos. 1.Cor.5.4.& 12.

Quînam autem isti iudices fuerint, & de quibus rebus cognouerint,age nunc expendamus. Aliud igitur munus istis fuisse demandatum quàm iis quos Paulus iubet Corinthi constitui, nequis cogatur coram infidelibus litigare, multis certis rationibus cõstare potest. Primùm enim res ipsa docet,oportuisse iam antea constitutum fuisse conuentum illum cuius negligentiã reprehendit, & à quo vult illum incestuosum Satanæ tradi: quem cœtum manifestè Paulus alibi προσβυτέριον appellat. At de illis priuatarum controuersiarum arbitris futuris dicit, κριτὰς Statuite, non ἐξουθενημένους statuistis. Deinde illi constituuntur ad res sacras, & merè Ecclesiasticas diiudicandas: isti,vt ἐπὶ βωτικῶν decernant. Illos præterea non nisi cum aliquo Corinthiorum probro à se constitui docens, ἐὰν βιωτικὰ κριτήρια ἔχητε, inquit: ac si diceret, Siquidem ita litigiosi esse pergitis vt carere istiusmodi iudiciis non possitis. Hos vero Ecclesiæ semper necessarios & singularia etiam eius fuisse ornamenta,negari non potest. 1.Tim.4.14. Ratio 2.

Denique

Denique vult ad illa βιωτικὰ χειροτέχνα deligi τοὺς ἐξουθενημένους, id est, vilissimos quoque, ac si carnalia illa indigna essent in quibus occuparetur quispiam melioribus rebus cogitandis & agendis idoneus: at istos oportuisse, & pietate, & excellentibus omnibus donis Spiritus excellere, res ipsa nos cogit confiteri.

Diaconos verò propriè sic vocatos, minimè nobis laborandum est vt probemus alio diuerso munere functos esse, quàm istos disciplinæ Ecclesiasticæ moderatores.

Superest vt videamus, num illud collegium fuerit eorũ cœtus duntaxat, qui verbo & precibus vacabant, an vero peculiaris quæpiam vocatio quorundam fuerit. Illud verò negari nõ potest, quin vel præcipuum sit pastorum munus, doctrinam aduersus falsos doctores tueri, offendiculis publicis & priuatis mederi, arguere, monere, increpare, adeóque ligare & soluere, quum suis discipulis præsertim hoc ius tribuat Christus, vel hoc onus potiùs imponat: & Apostolus sese disertè cum iudicibus illis Corinthiis coniungat, à quibus præcipit illum incestuosum Satanæ tradi: imò alibi dicat, se Philetum & Hymenæum Satanæ tradidisse. Sciendum est igitur vix vllum esse nomen quo munus aliquod Ecclesiasticum significetur, quod non interdum etiam generaliter accipiatur. Hinc factum est, vt & Apostolorum nomen iis etiam tribuatur, qui magis proprio nomine Euangelistæ dicuntur: & Paulus suum Apostolatum vocet διακονίαν: & presbyterum se nominet Petrus: & presbyteros Lucas appellet, qui postea Episcopi generaliter à Paulo dicuntur: quum tamen & re ipsa, & iisdem specialiter acceptis nominibus, distincta esse istorum munera nemo dubitare possit. Itaq; illud argumẽtum D. Erasti, ex quo vult effici, nullos alios fuisse presbyteros, quàm qui verbum tractarẽt, quoniam iidem vocentur presbyteri, & episcopi, non est magis efficax, quàm si pariter concluderet, nullos fuisse alios presbyteros quàm Apostolos, quoniam & isti interdum presbyteri dicuntur, quum tamen presbyteri manifestè ab Apostolis subinde distinguantur.

2. Cor. 8. 22.

Rom. 11. 13. 1. Pet. 5. 1.

Cæterùm quosdam etiam fuisse Ecclesiasticæ gubernationi præfectos, præter eos qui verbo & publicis precibus, & sacramentorum administrationi præerant, quorum rursus alij pastores seu Prophetę, alij doctores peculiariter nominabantur, his argumentis probamus.

Ratio 3. variis testimoniis confirmata.

Primùm,

Primùm, apud Iudęos Eccleſiaſticũ illud Synedrium, (quod manifeſtè approbauit Chriſtus, & S. Spiritus inſtinctu poſtea ſequuti ſunt Apoſtoli, quatenus id quidem fieri potuit ac debuit, id eſt, quatenus ſedebant ſuper cathedram Moſis, id eſt, munere docendi & iudicandi, ita vt per Moſen Deus præceperat fungebantur:) ſic erat (vt ſuo loco probauimus) conſtitutum, vt præter Leuitas & Sacerdotes, accenſerentur electi ex tribubus, præcipuæ auctoritatis homines, qui paſſim etiam ZEKENIM Hebręis, Græcis πρεσβύτεροι, Latinis Seniores dicti ſunt. Senatus enim & Senatorum nomen, vt ciuilibus dignitatibus conuenientius, & calumniæ obnoxium, videtur ſtudio quodam vetus purior Eccleſia in Occidente repudiaſſe, vt & Græca ἀρχὴν, γερουσίας, βουλὰς, & βουλευτὰς nomina refugit. Et certè niſi ex totius cœtus corpore delecti aliqui ſedeant in eo cœtu, à quo tota Eccleſia gubernatur, vix illi cœtui conueniet vniuerſale Eccleſię nomen, quo tamen à Chriſto ipſo exornatur: quòd videlicet ex ſingulis totius Eccleſiæ partibus delecti, totam Eccleſiam repræſentarent. Præterea hoc veluti fræno coercebatur, tum ipſorum paſtorum, tum etiam populi poteſtas, ne illa quidem in Oligarchiam, iſta verò in Ochlocratiam degeneraret. Itaque mihi quidem Eccleſia Chriſtiana, vt & vetus illa Iſraelitica, ex illo triplici ſtatu diuiniſſimè conſtituta videtur, cuius caput eſt & Monarcha longè ſupra omnia eminens vnicus ille noſter Pontifex æternus, cuius figura fuit Leuiticus ille Pontifex: quíque nunc ita eſt in cœlis, vt ſuo Spiritu adſit, & præſit cœtibus omnibus ipſius auctoritate cõſtitutis. Iſti verò cœtus diuiniſſimam Ariſtocratiam referunt. Vniuerſa denique multitudo, qua conſcia, & ex cuius conſenſu cœtus ipſi Ariſtocratici conſtituuntur, cœleſtis Democratię perfectum exemplum præbet: cuius vniuerſi ordinis cuſtodes ſunt, ac vindices in terris ſecundùm Deũ, Chriſtiani Magiſtratus, per orbem terrarum diſtributi, vt olim in vetere populo poſt Moſen, Iudices: poſt Samuelem, Reges: quo luxato ac tandem euerſo penitus ordine, partim ipſorum principum ſocordia, partim Sacerdotum auaritia & ambitione, abdicatus quidem eſt vetus ille populus iuſto Dei iudicio: nunc verò Chriſtiana Eccleſia iiſdem prorſus malis laborans, quò redacta ſit videmus.

Teſtimonium 1.

Teſt. 2.

Teſt. 3.

Præterea manifeſtè Paulus ad Romanos ſcribens, & perpetuas functiones Eccleſiaſticas ordine pulcherrimo recenſens,

Teſt. 4. Rom. 12. 6.

τὰς

τὰς προϊσταμένας, id est, eos qui præsunt, ab iis qui docent, qui exhortantur, qui distribuunt, qui miserétur, id est, à doctoribus, à pastoribus, à duplici denique Diaconorum ordine, distinguit.

Test. 5. Idem ad Corinthios scribens, & easdem illas functiones & dona iis exercendis necessaria, copiosiùs tamen enumerans, (comprehensis etiam iis nimirum, quæ ad tempus in Ecclesia viguerunt) χωρισμένως manifestè à cæteris discernit.

Test. 6. Idem in persona Timothei, de Ecclesiasticæ ἀνωμαλίας, legitimo vsu diuinissimè differens, Qui benè præsunt presbyteri (inquit) duplici honore, id est, subsidio digni sunt, maximè verò οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ, id est, qui in sermone & doctrina laborant, quibus verbis presbyteri, qui prædicationi & docendo populo vacant, ab aliis itidem presbyteris manifestissimè discernuntur. Quia tamen hunc etiam locũ nobis conatur D. Erastus extorquere, age quid contrà opponat expẽdamus. Obiect. 1. Τὸ κοπιᾶν, inquit, ampliùs quiddam significat, quàm rei cuipiam vacare. Itaque eos intelligit Apostolus cæteris præferendos, qui fortiter & strenuè prę reliquis laborant, vt siquis dicat, Omnibus pastoribus benè cupio, illis præsertim, qui cum zelo & diligentia suas Ecclesias pascunt. Resp. Atqui vt τὸ κοπιᾶν hanc emphasin esse fateamur, & quidẽ hoc loco minimè negligendam, quis tamen satis attentus non videat, si hæc expositio valeat, id est, si omnium ptesbyterorum munus erat Verbo & doctrinæ vacare, superuacaneum fuisse totum illud ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ, pòst τοὺς κοπιῶντας adiicere? Quis enim sic loquatur? Omnibus qui verbum Dei docent benè cupio, illis præsertim qui diligenter verbum Dei docent: ac non sic potiùs, Omnibus qui verbum Dei docent benè cupio, iis præsertim, qui diligenter docent. Quòd siquis sic loquatur, Omnibus doctoribus benè cupio, iis præsertim, qui sunt diligentes verbi Dei doctores, quis non statim intelligat, verbi Dei doctores, modò seduli sint, quarumuis aliarum rerum doctoribus anteponi? Itaque planè vanam & inanem esse illam obiectionem ipsemet D. Erastus iam, vt speramus, fatebitur.

Obiectio 2. D. Erasti. Plus habet coloris & magis etiam in nos inuidiosè dicitur aliud, quod in medium affertur. *Nam difficile est*, inquit D. Erastus, *intelligere quomodo in vno corpore duo sint capita, id est, duo magistratus, qui ius habeant puniendi, & dominatum aliquem exercendi in subiectos. Nam excommunicatio est in Ecclesia, id quod est in Politia exilium. Proinde imperant etiam seniores illi, pœnásque externas*

cum

cum potestate & dominatu sic infligunt, vt magistratus subditis errantibus infligere solet. Alia est ratio exhortationis, institutionis, admonitionis, increpationis, quæ verbis fiunt, nulla coactione adhibita, & alia est ratio externæ potestatis & coactionis. At ego quęro, bicępsne fuerit Israeliticus populus sub Mose, sub Iudicibus, sub Regibus, ac in primis sub pio & sancto rege Iosaphato, quum vnus quidem regis, alter verò Domini negotiis distincte præesset, & ita quidem præesset, vt sicut in rebus ciuilibus, atq; adeò in religionis statu conseruando, Pontificem Maximum Regi, secundùm Deum subiici oportebat, ita etiam vicissim Rex ipse, verbo Domini per Pontificem Maximum loquentis, subiiceretur. Si bicipitem fuisse fortasse respondeatur, quæram cur eadem cõditio nunc iniqua censenda videatur. Sin verò, quod potiùs, arbitror, dixerit D. Erastus, non fuisse tamen propterea bicipitem, quæram, cur nunc potiùs quàm olim sit biceps futura Ecclesia Christiana, si eadem distinctio seruetur, quum præsertim nullum iam summum pontificem habeamus in terris, nisi in Spiritu, sed eius duntaxat ministros. Hic verò respondet, *non eandem seruari à nobis distinctionem, sed aliam prorsus inuehi, quoniam Leuiticus pontifex, verbis solummodo agebat, nostri autem Seniores vtuntur etiam externa potestate & coactione.* At ego antea ostendi iudicia de mundis & immundis penes Synedrium Ecclesiasticum fuisse, ac proinde ad eius auctoritatem esse referendam eorum eiectionem, qui quum essent polluti, tamen non facta expiatione, sacrarium ingrediebantur. Et quid multis? quum Azarias octoginta sacerdotibus stipatus, Vziæ regi diceret, Egredere de sanctuario, quia transgressus es, & hoc non est tibi pro gloria à Domino Deo, an peccabat Vzias, ac non potiùs, vt heroico spiritu præditus, munere suo fungebatur? Hoc enim ritè omninò factum fuisse, quum Vzias non modò non pareret, verùm etiam indignari cœpisset, Dominus immissa regi contumaci lepra, satis supérque testatus est. *At Dauidem*, inquit D. Erastus, *licet homicidio voluntario & adulterio pollutum non excommunicauit Nathan.* Concedo. Quo enim iure hoc faceret, qui neque hac potestate ordinaria præditus erat, neque vllam ad hoc agendum facultatem extra ordinem à Deo haberet? Dauidem verò, vt immundis præscriptum erat, à sacrificiis, vsque dum expiaretur, abstinuisse, ex illa tam illustri ipsius confessione manifestè liquet. Ista verò regiæ potestati non magis derogant, quàm regia potestas regno Christi quicquam

Resp. 1.

Obiectio D. Erasti.

Resp. 2.

Resp. 3.

Psal. 51. 18.

cap. 21.

Resp.4. quicquã detrahit. Tantùm distinctæ sunt istæ potestates, quarum vna, nempe politica, ὅλως considerata, supra omnes quidẽ in terris eminet, ideóque nullum in terris habet caput cui subsit: Ecclesiastica verò, reale quiddam est potiùs quàm personale, & diuinum quiddam non humanum: pendens videlicet tota ab eius mandato, cui pater omne iudicium attribuit, & qui, vt æternum & vnicum Ecclesiæ caput, è cœlis per suos legatos exequitur, quod verbo suo edixit. Deinde in Ecclesiasticis pœnis nullo alio organo quicquam agitur quàm voce, neq; hoc agitur vt violenta coactione aliquid fiat: sed duntaxat quod iniustè petitur, iustè denegatur, vt iustè postea petatur: atque adeò tantùm abest, vt ab inuito aliquid extorqueatur, vt contrà nulla resipiscentia, nisi spontaneam esse constiterit, recipiatur. Quòd si quid vel magistratus ciuilis de spirituali Christi regno delibarit, vel Ecclesiarum ministri de potestate ciuili decerpserint, tum demum duo esse vel ciuilia, vel Ecclesiastica capita rectè dixerit D. Erastus, quòd planè monstrosum esse fatemur.

Resp.5.

Nota.

Obiect. 3. D. Erasti. Resp. Quòd si quis obiiciat piorum Regum exemplum, qui Ecclesias constituerunt: iam anteà respondimus aliud esse efficere, vt Christi regno, id est sacro Euangelico ministerio sit locus, (quod sanctorum Regum vel Principum munus est) quàm absque vocatione (Christus autem ciuilem potestatem ab Ecclesiæ ministerio disertè seiunxit) ipsum Christi regnum administrare, quod quisquis facere aggressus est, vltricem Dei manum est expertus: Christum autem Ecclesiasticam gubernationem à Ciuili, suo vnius verbo ita distinxisse vt etiam vnam ab altera segregarit, apparet ex his ipsius verbis, Regnum meum non est ex hoc mundo, adeò vt nunquam sese τῇ βιωτικῇ administrationi immiscuerit: nedum vt vel Magistratibus, vel pastoribus, vtrumque quem vocant gladium attribuerit: etiam si D. Erasto concederem Synedrium olim vtrunque illum sub Lege gestasse.

Obiect. 4. D. Erasti. Rursum si quis in alteram partem obiiciat, arbitros illos Corinthi ad decidendas priuatas controuersias fortasse constitutos, (fortassis enim Corinthios potiùs puduit tam esse litigiosos, vt istiusmodi κριτηρίοις indigerent) aut Ananiam & Sapphiram ad Petri vocem interemptos, vel Elymam à Paulo excæcatum, vt inde efficiat nescio quid ciuilis iuris tunc saltem licere ministris Ecclesiæ exercere, quum deest Christiani magistratus

giſtratus ſubſidium. Reſpondemus illos Corinthios non vt Iudices ſediſſe, aut vllo modo iuriſdictionem ciuilem exercuiſſe, ſed arbitros fuiſſe ac domeſticos διαιτητὰς, qui nihil ex Imperio agerent, verùm amicè cognitas controuerſias, ſiquidem litigantibus ita videretur, componerent, quod facere nullæ iuſtæ leges vetant. Petrus verò & Paulus diuinitus, & extraordinaria non modò poteſtate, verùm etiam forma, egerunt quod egerunt: adeò quidem, vt ſi hodie in terris eiuſmodi cauſæ apud Chriſtianos magiſtratus agitarentur, capitalia eiuſmodi crimina vix fuerint iudicaturi. Cauſa igitur nulla tum fuit, cur Magiſtratus ſibi factam iniuriam diceret, quum hanc eſſe Dei manum palàm, modísque omnibus conſtaret: ac ne nunc quidem cauſa fuerit, cur iſta in exemplum trahantur ab iis qui paſtores Eccleſiarum haberi volunt, niſi fortè ſe oſtendant Apoſtolico extraordinario ſpiritu præditos, quod viderint quînam faciant. Reſp.

Vnum adhuc nobis ſupereſt explicandum, vt D. Eraſti ſcripto reſpondeamus, num videlicet iſtud presbyterium quod & Moſis & Chriſti, & Apoſtolorum teſtimonio fuiſſe inſtitutum docuimus, eam habuerit & exercuerit poteſtatẽ, de qua nunc contendimus. Nam hoc quoq; ille negat, vt poteſtatem iſtam tradendi Satanæ, id eſt, (vt ipſe vult) per Satanam ad necem etiam vſque excruciandi, ſolis Apoſtolis conceſſam fuiſſe probet, quandiu Chriſtianum magiſtratum Eccleſia non habuit: cui poteſtati proinde nullus nunc ſit locus, vbi Chriſtianus cõtigit magiſtratus. Ego verò Satanicas iſtas excruciationes, ac multò magis interfectiones, (ſi quæ fuerunt) prorſus extraordinarias, & rariſſimas fuiſſe, ac nullo modo in exemplum trahendas dico: atque adeò ne quærendum quidem de iſtis arbitror. Sed iſtud Tradere Satanæ, & Tollere ex Eccleſia, quicquid tandem ſit (quid ſit autem putamus nos oſtendiſſe) affirmamus ad presbyterium, id eſt, ad ſeniorum collegium pertinuiſſe. Penes presbyterium fuiſſe excommunicationis poteſtatem.

At D. Eraſtus contrà, *Comminatur*, inquit, *Apoſtolus ſeſe cum auctoritate & cum virga venturum, & dicis ſibi in promptu eſſe, quo contumaciam omnem vlciſcatur: iſtius autem Seniorum collegij non meminit. Ergo fuit hæc Apoſtolis propria poteſtas.* Ego verò quæro annon, mortuis Apoſtolis, ſaltem antequam Chriſto collum ſubdidiſſent principes, eadem illa poteſtas ſeu virga fuerit Eccleſiæ æquè neceſſaria. Quæro & illud, ad quoſnam fuerit tranſla- Obiectio 1. 1. Cor. 4. 21. Reſp. 1. Reſp. 2.

tã

ta si non ad Ecclesiarum gubernatores ex ipsorum præscripto constitutos. Cæterùm cur eo loco non meminerit illius collegij Apostolus, causa manifesta est: quoniam videlicet illi ipsi collegio præcipuè, vtpotè quod suo officio non fungebatur, minatur Apostolus: nec tamen dubitamus, quin Apostolorum authoritas quædam esset primaria supra omne Ecclesiasticum ministerium, vt qui essent ad illud ipsum ordinandum, atque perpetuum in Ecclesiis statuendum ordinem, à Christo delecti.

Resp. 3.

1. Cor. 3. 9. & 11.

Obiect. 2.

At enim (excipit D. Erastus) *idem Apostolus dicit se tradidisse Alexandrum & Hymenæum Satanæ, neq; vel Ecclesiæ, vel istius presbyterij, aut gubernationis alicuius, sed sui vnius & Apostolicæ suæ potestatis meminit.* Esto, fecerit hoc Apostolus, vt Apostolus, peculiari quodam sancti Spiritus instinctu. Quid inde consequitur? An enim quod Paulus extra ordinem Deo mandante fecerit, non potuerit vel ille ipse, vel alius quispiam ordine facere? An autem id solus & semper fecerit, agedum videamus.

1. Tim. 1. 20.

Resp. 1.

Resp. 2.

Agens idem Apostolus de incestuoso illo Corinthio, *Iudicaui*, inquit, *vt Satanæ tradatur.* Ergo quin hoc Paulus Apostolico quodam iure, etiam absens in absentem Spiritu sancto videlicet non parcè præditus, decernere, atque adeò exequi potuerit non ambigimus. Sed cur iubet cæteros etiam, presbyterium videlicet Corinthiacum, in nomine Dei congregari? an vt velut auctarium quoddam accederet Corinthiorum præsentia & consensus? Hoc quidem, fatemur, palàm declarare Apostolum, hanc causam à se integram non reiici ad Corinthiorum presbyterium, sed potiùs illis præscribi decretum, à quo ipsis recedere temerè non liceat, temerè, inquam. Nam antea ostendi Corinthios, animaduersa incestuosi resipiscentia, cõtentos fuisse increpatione siue censura à pluribus (nempe à presbyterio) facta: donec Apostoli sententiam rursum intelligerent. Hoc inquã fateor, sed nisi Corinthiis, ante scriptas vel acceptas etiam Apostoli literas sententia licuisset, ex illa ordinaria presbyterij potestate, illud idem statuere & exequi, id est, incestuosum illum Satanæ tradere. (nam antea idem esse voluit D. Erastus Satanæ tradere, & tollere è medio sui (cur illos obiurgaret, quòd id non pridem fecissent? cur vt hoc facerent iuberet? cur de hac ipsa re, id est, de falsò nominatis fratribus, qui tamen manifestè flagitiosæ vitæ essent, à priuato etiam conuictu arcendis agens, & quidem occulta.

Resp. 3.

Dei

Dei iudicia à manifestis & ordinariis distinguens, disertè scriberet, Annō de iis qui intus sunt iudicatis? Cur etiam illos eosdem vitari, & cum illis non haberi cōmercium, cur eos σημειοῦσθαι prçciperet? nec enim ista aliter fieri potuerunt, quā certo quopiam ordine seruato: eo ipso videlicet, quē ad illius veri Iudaici synedrij exemplar, ex Christi mandato statuerant Apostoli: nisi fortè velimus aliquos semper Apostolos præstò fuisse, qui iudicia illa exercerent: & Apostolis mortuis, statim desiisse. Resp. 4.

Summa verò istius disceptationis hæc est, fuisse quidē presbyteros generali nomine vocatos, vt & episcopos & diaconos, quicunq; in Ecclesia Christiana munere quopiā fungerentur: sed angustiorē prçterea fuisse presbyterorū quorundam functionem, eorū videlicet qui ecclesiasticis siue spiritualibus iudiciis, vnà cum pastoribus prçerant, quorū etiam cœtus, ei planè synedrio respondens, quod Christus ecclesiam, iam tū mutato Synagogæ vel Synedrij nomine, appellarat, Paulus πρεσβυτήριον nominauit: penes quem fuit huius quam defendimus Ecclesiasticæ disciplinæ ex verbo Dei exercendæ potestas.

Postrema huius scriptionis parte dicemus etiam nonnihil de excommunicationis vsu, nam alioquin multò pleniorem tractationem vel hæc res sola requireret.

Primùm ergo, siquis roget, an prorsus & simpliciter necessariam esse putemus huius disciplinę totius in Ecclesiis omnibus instaurationem: respondemus ex iis quæ in Ecclesia Christiana requirūtur, vt partibus suis omnibus constet, solam doctrinam videri nobis absolutè & sine vlla exceptione necessariā. Doctrinā verò appellamus, id quod nobis de Deo credendum ad salutē in ipsius verbo traditur. Sacramentorum autē vsus, quamuis scienter & contemptu omitti absque grauissimo scelere, ac tandem etiam, nisi quis seriò resipiscat, absque æternæ damnationis culpa non possit: tamen non est ita necessarius, quin siquis nulla sua culpa externo illorū vsu priuetur, seruari tamen absque iis possit: idque arbitramur non in singularibus personis duntaxat, verùm etiam in Ecclesia ipsa tota locū habere, sicut olim in deserto peregrinantes circuncisione necessariò caruerunt, & in Babylone, nec templum neque sacrificia habuerunt, qui nihilo minùs esse populus Dei nō destiterunt. Idē verò multò magis de disciplina Ecclesiastica dici potest: videlicet Ecclesias, vt illa careant, tamen ecclesias verè pias & Christianas esse posse, si doctrinam præcipuorum dogmatum Quatenus sit necessarius excommunicationis vsus.

puram ac ſynceram habuerint. Quędã tamen ſunt de quibus ambigi meritò non poſſe arbitramur, quorum vnũ eſt, oportere planè vel mirabiliter & extra ordinem à Deo cõſeruari, vel ſi non ſubitò, ſenſim tamen dilabi Eccleſias quæ diuinitus ordinata diſciplina non regantur. Pręterquã enim quòd ἀταξία eſt rerum omnium conſeruatrix, graue omnino iudicium Dei neceſſe eſt cõſequi ſacrę doctrinæ contemptum, & ſacramentorum pollutionem: quæ tamen vix euitari, ac ne vix quidem poſſunt, vbi (ſi modò verbũ Dei ex pulpito audiatur, & externa idololatria tollatur, neq; ciuilis ſtatus perturbetur) offendicula vel cõtra doctrinã vel contra bonos & ſanctos mores commiſſa (id eſt fermentũ ſenſim totã maſſam corrumpens) certo quodam ordine non expurgantur. Alterum de quo etiam conſtare putamus, illud eſt, non tantũ doctrinam ipſam Chriſtianæ religionis verbo Dei totam contineri, verùm etiam in eodem verbo traditã eſſe nobis perfectiſſimã formam & rationẽ, ex qua ſummus ille paterfamiliâs domũ ſuã, quæ eſt Eccleſia, regi & gubernari velit. Etſi enim multa ſunt particularia, quæ propter varias tẽporum, locorũ & perſonarũ circunſtantias variari neceſſe eſt, tamen certas quaſdã & immotas normas ac regulas vniuerſales habuit ſemper Eccleſia, ex ore Dei initio mũdi profectas: à Moſe poſtea & aliis perſcriptas: à prophetis explicatas, à Chriſto tandẽ ipſo traditas ab Euãgeliſtis deniq; cæterísq; Apoſtolis pleniſſimè ſancitas: ad quas ſingularia illa dirigi & reuocari oporteat. Itaq; piorum principũ & paſtorum, de inſtaurandis Eccleſię ruinis laborantiũ, primam hanc curam ac ſollicitudinẽ eſſe oportet, vt reſtituta doctrinæ puritate, mox etiam ordo ille, qui eſt huius puritatis fidiſſimus cuſtos, à Deo ipſo inſtitutus, in vſum reuocetur, ac inuiolabiliter ſeruetur. Quẽ porrò hunc ordinẽ eſſe arbitremur, ſuperiùs pro noſtro modulo declarauimus: eum videlicet, quo nõ tantũ arguantur & increpẽtur, qui vel falſa doctrina vel malis moribus gregẽ inficiunt, verũ etiam, ſi cõtumaces eſſe pergant, nec alia ratione ſanari ſe patiantur, à ſanis ouibus, in nomine Domini, legitima præeunte cognitione, ſeparati, ſeſe pollutione ſacramentorũ perdere, & alios malo exemplo corrũpere prohibeantur: tantiſper dum & pudore ſui, & diuini iudicij horrore fracti, ac reſipiſcentiã teſtati, in gregẽ rurſum recipiantur. Eorũ enim ſententia, qui exiſtimãt ciuiles pœnas, ſiue pecuniarias, ſiue capitales, ſiue alterius generis, abolẽdis pertinaciũ offendiculis

Non ſufficere magiſtratus gladium

fendiculis ſufficere, nobis certè nõ ſatisfacit. Nã vt illud omittamus, quod tamẽ eſt maximi momenti, rariſſimos nẽpe ſemper in mundo principes fuiſſe ac futuros, qui hac in parte officiũ faciãt: ac proinde neceſſitatẽ ipſam aliud remediũ requirere, niſi & doctrinam labefactari, & ſacramẽta pollui vltrò ſuſtineamus: vt hoc, inquã, omittamus, & principem aliquẽ eſſe demus ſingulis Eccleſiis à Domino conceſſum, ea ſapientia, eóq; zelo domus Domini inflammatum, vt ne minimũ quidẽ offendiculum inultum abire ſinat: an hoc fuerimus vllo modo conſequuti quod eccleſiaſtica diſciplina reſpicit? Minimè profectò. Nam vt iſta pœnę ciuilis formido nõnihil reprimat publicè peccantes, & ſic aliquatenus exemplis malis occurratur: animus tamen idem intus manet, maiore cum impetu aliquãdo erupturus. Eiectio verò ex Eccleſiæ cœtu non huc tantùm ſpectat, vt contagio malorum exemplorũ non ſerpat, quod ope boni ac diligentis magiſtratus vtcunq; obtineri poteſt: ſed in hoc quoq; vel maximè eſt intenta, ne ſacra polluantur, iis, quos porcos & canes eſſe conſtiterit, proſtituta: ne cui, quoad eius fieri poteſt, præbeatur inſtrumentum ad ſeipſum perdendum: ne denique pereat qui extra gregem aberrauit. At iſtorum nihil conſequemur vlla magiſtratus quantumlibet acri ſeueritate. Quum enim is homines non poſſit animo meliores efficere, ſed duntaxat improbitatem quominus erumpat impedire, polluentur nihilominus indignè tractata ſacra: improbis veluti gladium ad necandos ſeipſos porrexeris: denique peccatores Domino non lucrifeceris.

tollendis offendiculis. Arg. 1.

At enim (inquiet aliquis) *adiungentur quoq; monitiones & increpationes, quibus cõſcientia ipſa flectatur.* Rectè profectò. Neq; verò nos ad extremũ remedium, niſi vbi extrema neceſſitas iubet, deueniendũ arbitramur. Sed quid ſi quis ſeſe coram Deo cõtumacẽ & pœnitere neſciũ magis ac magis oſtenderit? quid tum faciendum dices? Imputet iſtud ipſe ſibi, inquies, vt qui monitionibus parere noluerit. Imputetur ſanè. Sed quũ aliud præterea extremum remediũ ſuperſit, cauterium videlicet, vrens quidem, ſed carnem putrem duntaxat, niſi per ægrotum ſteterit: cur illud nõ adhibebit prudens & pius paſtor potiùs quàm perenntem ſemel deſerat? Præterea indomitæ iſtius contumacię exemplum an non alios etiam inficiet, niſi cauerit? Deniq; quamuis ſua demum quemque Infidelitas & Improbitas polluat, & ſacra in ſeſe maneant ſacra, quibuſcumq; præbeantur:

Obiect. 1. D. Eraſti. Reſp. 1.

Reſp. 2.

Arg. 2.

Arg. 3.

tur: tamen quum indignè accedentes polluant sibi res sacras, annon est eius pollutionis conscius, qui contumacem ab Ecclesia iudicatum, sciens, volens, absque idoneo resipiscentiæ testimonio, ad Domini mensam admittit?

Obiectio D. Erasti.

At enim, inquiet D. Erastus, *probabile est, & charitas Christiana credere nos iubet, eum resipiscere qui Cænã Domini cum reliquis petat.*

Resp. 1.

Hoc verò pernegamus in iis locum habere, de quibus nunc agimus. Quis enim dubitat eum verè non resipiscere, qui proximo quem offendit, pro virili non satisfaciat? Nam monet etiã Dominus, vt munere ad arã relicto, priùs fratri recõciliemur. At tota Ecclesia ab istis offensa fuit. An igitur resipuisse meritò præsumentur, nisi priùs Ecclesiæ fuerint reconciliati? Nam hoc quoque sub lege, & quidẽ in externa etiam immunditia & peccatis errore cõmissis requirebatur. Et minoris apud nos erit mensa Domini, quàm legales olim ceremoniæ fuerint?

Resp. 2.

Arg. 4.

Deniq; vt semel hunc locum absoluamus, annon olim erat penes Mosen, postea penes Iudices, ac tandẽ penes Reges, ciuilis gladius? Sedebat nihilominus Pontifex Maximus de iis ipsis etiam interdum πνευμαϊκῶς iudicans, quæ πολιτικῶς fuerant diiudicata, vt suo loco docuimus. Summa autem omniũ istorum hæc est, quod sine vllo præiudicio dictum sit. Quascunque tandem rationes humana prudentia in contrarium suggerat, & quæcumq; impedimenta Satan, istius disciplinæ, non minùs quàm Christianæ ipsius doctrinæ, perpetuus hostis obiiciat, valdè vereor, ne maximo tandem damno, experientia tristis ostendat meliore forma & ratione gubernari non posse domum Domini, quàm ea ipsa cuius auctor est ipse paterfamilias, per os Prophetarum & Apostolorum loquens. Itaque pios omnes, tum principes, tum pastores hortari non dubito, vt in hanc rem quoq; ex verbo Dei instaurandam, & cum ædificatione exercendam, sedulò incumbant.

Leuit. 5. 4. & deinceps.

Emolliendus locus.

Quòd si quis roget, quomodo excõmunicatione vtendũ censeamus, respondemus vno verbo ex Apostolo, ad ædificationẽ non ad destructionẽ. Hinc efficitur, nunquã nisi quum res ipsa prorsus cogit, & Ecclesiæ necessitas flagitat, hoc vltimo remedio vtendũ esse, & ita quidẽ vt neq; indulgentiores, neq; segniores, siue in ligando, siue in soluẽdo simus, quã par sit. Efficitur & illud, diligẽter circũspiciendũ esse, quid tẽpora & personæ ferãt, ea seruata moderatione, vt neq; homines timeamus, vbi timendi non sunt: neq; nos à satana intercipi sinamus, qui

Quomodo vtendum excommunicatione.

August. ep. 64. & contra Parmen. ep. lib. 3. cap. 2.

totus

totus in eo eſt, vt nos iuſtę ſeueritatis ſpecie deceptos laceret. Deniq; Auguſtini hac in re moderationẽ libenter amplector.

Et Principes & Paſtores ipſos huic diſciplicæ ſubiici.

Quînam verò, ſi offendicula ipſa ſpectemus, mereantur in genere feriri excõmunicationis gladio, ex variis Apoſtoli locis colligi facilè poteſt. Quod autẽ alioqui longiorem diſceptationem requireret breuiſſimè exponi poteſt, ſi dicamus, ſolam aduerſus Eccleſię monita indomitam contumaciam mereri abſciſſionem à Chriſti & fidelium cœtu. Expreſſit enim Chriſtus, *Si Eccleſiam non audierit*: & confeſſionẽ ſub lege oportebat oblationi pręire. Nullum autem eſt tantum peccatum (vnico illo excepto, quod Deo potiùs quàm nobis plerunque notum eſt) quod Chriſti per fidem apprehenſi ſanguine in animis credentiũ, & fidem, qua decet reſipiſcentia, teſtificantium, non ſtatim deleatur: nec tam etiam leue vllum eſt peccatum, quod contumaciter, Eccleſiæ præſertim, iudicium aſpernantium, conſcientiis lethale vulnus non infligat, vnico illo fidei & reſipiſcentiæ remedio per Chriſtum ſanabile. Sic Chriſtus humiliter ad ſe accedentes illa ſuauiſſima formula peccatores erigere nos docet, *Vade in pace, & noli ampliùs peccare*. Et Paulus, *Fuiſtis*, inquit, *olim iſta, ſed nunc nõ eſtis*. Et Ioannes, *Filioli ne peccate. Si quis autem peccarit, aduocatum habet in cœlis Ieſum Chriſtum iuſtũ*. Quòd ſi quando reſipiſcens etiam aliquis iubetur ad tempus à Cœna abſtinere, exẽplo Marię ſororis Moſis, & eorũ qui propter immunditiam eſu Paſchæ ad menſem integrum prohibebantur, vt & ſeptiduo aliæ non paucæ impuritates luebantur: neque id fit temerè, ſed partim vti reorũ pœnitentia probetur, partim vt aliis ſint terrori, quando ſic expedit propter offendiculi magnitudinem: neq; propterea Chriſti & Eccleſiæ membra cenſeri deſinunt. Huic autem legitimę conſtitutæ diſciplinæ omnes & ſingulos Chriſti fidem in Eccleſia profitentes adſtrictos eſſe affirmo.

Matth. 18. 17.

Luc. 7. 50. 1. Cor. 7. 10. 1. Ioan. 2. 1.

Num. 12. 14. & 9. 10.

Nominatim, inquam, dico nullum prorſus, qui in Chriſtiana Eccleſia cenſeatur, iſti diſciplinæ non eſſe ſubiectũ, vt planè mirari ſubeat, quod D. Eraſtus Magiſtratus excipi ſaltem velit. Nec enim ita ſubiiciuntur hominibus, ſed Deo, cuius hęc propria eſt iuriſdictio, cui & ipſi in primis paſtores, ſi deliquerint, obnoxij ſunt, non tantùm vt moneantur, arguantur, increpentur, verùm etiam vt, ſi ſit opus, ligentur ipſi quoque & Satanæ tradantur: quod ni fiat, quis nos tandem à crimine προσωποληψίας excuſauerit? Hoc tamẽ intereſt, quòd Magiſtratus

Arg. 1.

Arg. 2.

tus imperiũ, quum ciuile sit, non alia quàm ciuili iurisdictione abrogari potest. Extraordinaria enim sunt, quę per Prophetas in his negotiis acta sunt: & quicquid Antichristus Romanus hic ausus est, à Satanæ spiritu promanauit. At cõtrà, si qui sunt verbi ministri, aut alia functione præditi in Ecclesia Dei, qui neq; officiũ faciant, neq; cẽsuris Ecclesiasticis in viã reuocari se pariantur, & ἑτεροδιδασκαλοῦντες, vel prorsus ἀτάκτους sese prębẽtes, ministeriũ suum dehonestẽt, & Ecclesiæ pacẽ turbent: officiũ est Magistratus, tanquam Ecclesię nutritij, cauere ordine tamen seruato, nequid detrimenti Resp. Christiana accipiat.

Arg. 3. Auctoritatem verò istius non Oligarchicę neq; tyrannicę, sed verè diuinæ Regis Regum in terrestres quosuis Dominos potestatis, tum asserit ipsa ratio, tum scripturę exempla manifesta comprobant. Nam si in iis quę ad conscientiam spectant, vnicus est Rex αὐτοκράτωρ in Ecclesia sua Christus, & pro eius tribunali erectum est ab eo in his negotiis πρεσβυτήριον, (quod antea me probasse confido,) quis tandem Reges & Principes ab ista dominatione non humana, sed diuina exemerit, quin læsæ diuinæ Christi maiestatis reus constituatur? nisi fortasse putamus, huius ministerij finibus vulgus tantùm, siue priuatos homines comprehendi: & sicut in ciuilibus negotiis, ita etiam in sacris, Regũ coronas vni Christo adeò subiici ἀμέσως, vt peculiari Dei iussione indigeant, quicumque illos arguunt. Certè si illos arguere, reprehendere, increpare, ex Dei verbo non tãtùm possunt, verùm etiam tenentur Prophetarum exemplo, & expressis Pauli verbis freti, fidi mysteriorum Dei dispẽsatores, annon etiã contumaces & rebelles ligare, vt resipiscẽtes soluere? Exemplum autem istius diuinæ auctoritatis sit ipse Dauid, ita sese Nathanis obiurgationi subiiciens, vt etiam suæ cõfessionis æternum testimoniũ extare voluerit: in qua illud quoq; satis manifestè exprimitur, illum vltro sese legi sacrificiorũ pro delicto subiecisse. Aliud etiam expressius exemplũ in Vzia rege & Azaria sacerdote habemus, cuius vestigiis quum Ambrosius aduersus Imperatorem Theodosium immanissimæ sęuitiæ reum planè institerit, quis non valdè miretur factũ istud nunquam satis laudatum, posse à quoquam vt à tyrannico spiritu profectum exagitati? Certè qui nobilissimam hanc historiam ex ipso potiùs Ambrosio, quàm ex impuris quibusdã lacunis hauserit, ex duabus videlicet ipsius epistolis, primùm intelliget tantam fuisse illius sceleris atrocitatem, vt illud in Imperatore,

2. Paral. 26. 16. & deinceps.

peratore,qui ſe Chriſtianum profiteretur,nullus verè Chriſtianus epiſcopus tacitus ferre debuerit aut potuerit. Deinde nihil ab Ambroſio fuiſſe,niſi præeunte Gallorũ epiſcoporum Synodo,ſanctè & religiosè coacta,geſtũ. In ipſis verò literis quid tandem eſt,quod Chriſti Spiritum non ſapiat? Sic enim eſt tẽperata reprehenſionis grauitas,vt ſummã vbique, tum Imperatoriæ dignitatis, tum veræ epiſcopalis de peccatoris ſalute ſolicitudinis,admirabili prorſus artificio, habitam fuiſſe rationem,facilè quiuis animaduertat. Quòd,quod nouam quoque alterius,ſi placeret,Synodi cognitionẽ offert Ambroſius: nec aliud poſtulat, quàm vt ad ſe rediens Imperator, culpã agnoſcat,& emendet tanto cum offendiculo cõiunctam? Exitus autem ipſe tandem hanc reprehenſionem ſequutus,vnde ſit profecta ſatis manifeſtè demõſtrat, quum nulla res magis & Ambroſij veri paſtoris officio fungentis, & Theodoſij ſeſe Chriſto per os veri epiſcopi loquentis tam Chriſtianè ſummittẽtis, vitam honeſtarit,& venturis ſeculis omnibus commendarit. Ambroſ. lib. epiſt.5.epiſt. 28.& 29.

Et hæc quidem noſtra eſt ſententia de hac Eccleſiaſtica diſciplinæ parte,quam Deus nobis teſtis eſt,non alio animo à nobis quàm moderatiſſimè poſſumus vſurpari, ac nunc etiam defendi, quàm quòd hanc quoq; gubernationis Eccleſiaſticæ regulam à Deo nobis traditam,& perpetuis à condito mundo exemplis confirmatam,ſequentes,firmum nos habere quo nitimur fundamentum credimus: citra vllum tamen earum Eccleſiarum præiudicium,quæ ad excluſionem vſq; à Cœna Domini non progrediuntur, quòd illa ſe carere poſſe exiſtiment: modò noſtris quoque non præiudicetur: nedum vt Tyrannicam eſſe hanc diſciplinã tradenti D.Eraſto aſſentiri poſſimus. Certè in Germanicis nonnullis Eccleſiis, quid optimi & doctiſſimi quíque ſemper deſiderarint, ac etiamnum ſuperſtites deſiderent, obſcurũ non eſt ex eorum ſcriptis intelligere, tum veteribus,vt D.Buceri,Melanchthonis,Sarcerij, & ferè omnium quos inſpicere licuit: tum recentioribus,vt D.Chytræi, & Hemingij,quibuſcum etiam pleroſq; ſentire non dubito.Faxit autem Deus Opt.Max.pro clementia ſingulari ſua,vt etiã hac de re inter verè pios, & eruditos paſtores conſenſus quoquo modo ex Dei verbo, cum bona Magiſtratuum pace, conſtitui poſſit:vt omnes vnũ & idem per omnia in Chriſto ſapiamus & agamus,ad gloriam ipſius nominis ſempiternam, Amen.

FINIS.